

**Strategia de dezvoltare locală
a comunei Valcău de Jos
2021-2027**

**Strategia de dezvoltare locală a
comunei Valcău de Jos
2021-2027**

Prezentul document de strategie este elaborat de un grup de cercetători din Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV).

Documentul nu exprimă punctul de vedere al ICCV, ci al autorilor.

Mai multe informații despre ICCV și rezultate din activitatea de cercetare se pot găsi pe [saitul iccv.ro](http://iccv.ro).

Autori:

Iulian	Stănescu
Flavius	Mihalache
Simona	Ilie
Mădălina	Manea
Monica	Marin
Cosmina	Pop
Sebastian	Joc
Laurențiu	Tănase
Filip	Alexandrescu
Cătălin	Berescu
Simona	Mihaiu
Sebastian	Fitzek

Asistenți de cercetare:

Ana Nițu
Horia Mihai
Corina Drăgan
Iulian Aldea

Instrucțiuni pentru citare: ICCV. *Strategia de dezvoltare a comunei Valcău de Jos*. București: 2021.

Autorii mulțumesc tuturor acelor care au contribuit la realizarea acestui raport cu observații și comentarii pe manuscris.

Cuprins

Lista abrevierilor	5
Lista figurilor	6
Lista tabelelor	7
Cuvânt înainte	8
Identificarea și diagnoza problemelor de dezvoltare	9
Context local	9
Potențialul agricol	10
Cadru istoric.....	12
Populația și perspective demografice	15
Volumul și structura populației	15
Mișcarea naturală a populației	17
Proiecție demografică 2019-2027	18
Coordonate economice și standardul de viață al populației	20
Capitalul uman și piața forța de muncă	20
Profilul agenților economici din comună	20
Agricultura și exploatarea agricole	22
Potențial turistic.....	26
Condiții de viață ale populației, accesul la învățământ și sănătate	29
Condiții de viață și utilitățile publice	29
Căile de comunicație	30
Planificare și reglementare urbanistică.....	31
Învățământul	33
Sănătatea	39
Domeniul social	43
Probleme sociale și asistența socială.....	43
Cultură, viață religioasă, petrecerea timpului liber.....	44
Mediu și tranziție ecologică	54
Stabilirea priorităților, adoptarea obiectivelor de dezvoltare	57
Evaluarea capacității instituției	57
Capacitatea administrativă	57
Capacitatea financiară	58
Capacitatea de absorbție a fondurilor europene	63
Analiza PESTEL.....	64
Analiza SWOT.....	65
Stabilirea ierarhiei și naturii problemelor de dezvoltare	66
Contextul cadrului financiar disponibil autorităților publice locale în perioada 2021-2027 ...	68
Fondurile europene	68
Programul Național de Reformă și Reziliență PNRR	69
Programe naționale	71
Strategia de dezvoltare a județului Sălaj.....	77
Obiectivele de dezvoltare	78
Planul de acțiune (portofoliul de proiecte)	79
Anexa 1 Proiecte în derulare 2021-2022.....	83
Anexa metodologică.....	84

Lista abrevierilor

ADI	Asociație de Dezvoltare Intercomunitară
ADR	Agenția pentru Dezvoltare Regională
AFM	Administrația Fondului pentru Mediu
AM	Autoritate de Management
ANCOM	Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații
ANL	Agenția Națională pentru Locuințe
ARR	Autoritatea Rutieră Română
ASF	Alocație pentru susținerea familiei
CNI	Compania Națională de Investiții
COVID-19	Noul coronavirus; sindrom respirator viral cauzat de coronavirusul sindromului respirator acut sever 2 (SARS-CoV-2)
DGASPC	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a Copilului
DSP	Direcția de Sănătate Publică
Eurostat	Institutul European de Statistică
GAL	Grup de Acțiune Locală
HORECA	Domeniul hoteluri, restaurante, cafenea
ICCV	Institutul de Cercetare a Calității Vieții
INS	Institutul Național de Statistică
M	Măsură de finanțare
MDLPA	Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației
OS	Obiectiv specific
OUG	Ordonanță de Urgență
P	Prioritate de finanțare
PNDL	Programul Național de Dezvoltare Locală
PNDR	Programul Național de Dezvoltare Rurală
PNI AS	Programul Național de Investiții <i>Anghel Saligny</i>
PNRR	Planul Național de Redresare și Reziliență
PNS	Planul Național Strategic
POCIDIF	Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare
PODD	Programul Operațional Dezvoltare Durabilă
POEO	Programul Operațional Educație și Ocupare
POIDS	Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială
POR	Programul Operațional Regional
POTJ	Programul Operațional Tranziție Justă
PUG	Plan Urbanistic General
RO	România
RPL	Recensământul populației și locuințelor din România
SEE	Spațiul Economic European
SDL	Strategie de dezvoltare locală
UAT	Unitate administrativ-teritorială
UE	Uniunea Europeană
VMG	Ajutorul social pentru asigurarea venitului minim garantat

Lista figurilor

Figura 1. Casă tradițională țărănească din comuna Valcău de Jos („casă albastră”)	13
Figura 2. Satul Lazuri, imagine din satelit	14
Figura 3. Evoluția volumului populației în comuna Valcău de Jos (1992-2020).....	15
Figura 4. Populația cu domiciliul în comuna Valcău de Jos și în mediul rural al județului Sălaj (2011-2020)	16
Figura 5. Populația rezidentă în comuna Valcău de Jos (2011) și în mediul rural al județului Sălaj (2012 și 2020)	16
Figura 6. Mișcarea naturală a populației în comuna Valcău de Jos (1992-2020)	17
Figura 7. Populația domiciliată în comuna Valcău de Jos (1992-2021) și proiecție pentru 2021-2027	18
Figura 8. Satul Valcău de Jos, imagine din satelit.....	19
Figura 9. Satul Sub Cetate, imagine din satelit	22
Figura 10. Pensiunea Cetate, satul Valcău de Sus	27
Figura 11. Gastronomie tradițională din comuna Valcău de Jos	28
Figura 12. Grădinița cu program prelungit, sat Valcău de Jos	34
Figura 13. Școala gimnazială Valcău de Jos (în curs de reabilitare și modernizare).....	34
Figura 14. Școala gimnazială, sat Valcău de Sus.....	36
Figura 15. Sala de sport	38
Figura 16. Dispensarul uman	42
Figura 17. „Subcetatea” - ruinele Cetății Valcău (sat Sub Cetate)	44
Figura 18. Biblioteca comunei Valcău de Jos	45
Figura 19. Formația de dansuri <i>Spiridușii Valcăului</i>	46
Figura 20. Echipa de fotbal <i>Cetatea Valcău</i>	46
Figura 21. Reabilitarea unui cămin cultural din comuna Valcău de Jos	47
Figura 22. Lăcașuri de cult din comuna Valcău de Jos.....	50
Figura 23. Satul Valcău de Sus, imagine din satelit.....	56
Figura 24. Sediul primăriei comunei Valcău de Jos	57
Figura 25. Evoluția veniturilor proprii ale bugetului local, 2016-2020	60
Figura 26. Evoluția veniturilor proprii totale ale bugetului local (%), 2016-2020	60
Figura 27. Evoluția veniturilor proprii locale ale bugetului local, 2016-2020	61
Figura 28. Evoluția veniturilor proprii locale ale bugetului local (%), 2016-2020	61
Figura 29. Evoluția cheltuielilor de capital (euro/locuitor), 2016-2020	62
Figura 30. Evoluția cheltuielilor de capital (% în cheltuielile totale), 2016-2020.....	62
Figura 31. Evoluția cheltuielilor cu proiecte din fonduri europene din perioada de programare 2014-2020	63
Figura 32. Analiza PESTEL	64
Figura 33. Analiza SWOT	65
Figura 34. Satul Preoteasa, imagine din satelit.....	67
Figura 35. Satul Ratovei, imagine din satelit	71
Figura 36. Programe finanțate din fonduri europene în perioada 2021-2027.....	72
Figura 37. Programe naționale pentru autoritățile publice locale	75

Lista tabelelor

Tabel 1. Potențialul pentru producția vegetală.....	10
Tabel 2. Potențial producție zootehnică	11
Tabel 3. Producția de fructe: favorabilitate	11
Tabel 4. Structura terenurilor extravilane (ha) - 2021	12
Tabel 5. Populație și forța de muncă	20
Tabel 6. Firme active din Valcău de Jos, după anul de înființare.....	21
Tabel 7. Firme active în comună după domeniul de activitate	21
Tabel 8. Tractoare, mașini agricole și autoturisme înregistrare fiscal în Valcău de Jos.....	23
Tabel 9. Asociații și organizații care includ comuna Valcău de Jos	26
Tabel 10. Racordarea gospodăriilor populației la apă curentă și canalizare	30
Tabel 11. Populația școlară pe niveluri de educație	33
Tabel 12. Personalul didactic pe niveluri de educație - 2020	35
Tabel 13. Infrastructura școlară - 2020	37
Tabel 14. Dinamica apartenenței religioase în Valcău de Jos 2002-2011	48
Tabel 15. Proiecte suport ale Strategiei integrate de dezvoltare durabilă a jud. Sălaj pentru UAT Valcău de Jos	78
Tabel 16. Planul de acțiune SDL Valcău de Jos 2021-2027	79

Cuvânt înainte

Primarul comunei Valcău de Jos
Ioan Roșan

Identificarea și diagnoza problemelor de dezvoltare

Context local

Comuna Valcău de Jos este o unitate administrativ-teritorială amplasată în partea de sub-vest a județului Sălaj și are în componența sa șase sate: Valcău de Jos (reședința), Valcău de Sus, Preoteasa, Sub Cetate, Lazuri și Ratovei.

Comuna este relativ eterogenă ca structură. Aflate la altitudinile cele mai mici (250-260 m), Valcău de Jos și Valcău de Sus sunt sate adunate, cu gospodării compacte. Celelalte patru sate, aflate la altitudini între 300 și 360 m, sunt sate răsfirate, cu gospodării ceva mai distanțate. Satul Preoteasa, aflat la cea mai înaltă altitudine, se află la poalele Munților Plopiș, cu altitudinii de 600-700 m, care mărginesc comuna la V-SV.

Satele componente ale comunei au o istorie îndelungată, cu atestare documentare medievală (a se vedea secțiunea cadru istoric). Satul Ratovei este atestat documentat în modernitate, la mijlocul secolului trecut.

Elemente geografice

Geografia comunei Valcău de Jos prezintă o varietate de forme de relief: câmpie în lunca Râului Barcău, dealuri, inclusiv cu piemontan la poalele Munților Plopiș și parte din munții respectivi, subgrupă din partea nord vestică a grupeii Munților Apuseni din Carpații Occidentali. Din acest motiv, altitudinile variază, și ating 400-500 m în zona de deal până la peste 700 de metri în zona montană. Intefluviul principal prezintă înălțimi între 600-700 m.¹

Conectivitate

Satele comunei sunt traversate de o rețea de drumuri comunale: DC81, DC83, DC88, DC89, DC90. Doar satul reședință de comună (Valcău de Jos) este traversat și de DJ191D (N-S).

Distanțe de referință:

- 11 km față de comuna Nușfalău, la nord, cu acces la DN 1H și DN 19B
- derivate sau intersectând DJ191D, o serie de drumuri comunale leagă satele comunei de numeroase comune/ sate vecine, aflate la distanțe mai mici de 15 km; comunele Nușfalău, Crasna (14 km, la E, via DC89) și Sag (8 km, la S) sunt conectate prin drumuri județene (DJ191E, D, C), respectiv satul Iaz(la (V) pe DC85 (din satul Sub-Cetate/ DC90)
- cel mai apropiat oraș: 21 km SV de Șimleul Silvaniei
- municipiul reședință de județ: 33-35 km V de Zalău, (cca. o ora).
- aglomerări urbane: 97 km față de Oradea (SV), respectiv 104 km față de Cluj-Napoca (SE), distanțe acoperite în cca. 2 ore.

Cu toate acestea nu toate satele comunei sunt conectate direct unele cu altele. Între Sub Cetate și Preoteasa, respectiv Lazuri nu există legătură directă. Ratovei, singurul situat la Est de DJ191D, practic destinația unui drum comunal, este conectat cu toate celelalte sate componente prin Valcău de Jos.

¹ Sorin Sipoș, Gabriel Moisa, Laura Ardelean et. al. (coord.), *Valcău de Jos: album*, Oradea: Ed. Muzeului Țării Crișurilor, 2019, p. 3.

Potențialul agricol

Potențialul agricol al comunei este, în general, unul mijlociu, în linie cu tipul de sol și cantitatea anuală de precipitații din zona în care se găsește. Potențial natural pentru culturile mari este unul mijlociu. Potențial natural ridicat la cultura vegetală întâlnim pentru viticultură (struguri de masă), hamei, mazărice și pășune, inclusiv trifoi (Tabel 1). Datele generale privind potențialul agricol al comunei Valcău oferă rezultate generale contraintuitive. Acest fapt provine din varietatea formelor de relief și, drept consecință, a tipurilor de sol, de la câmpia din lunca Barcăului la dealurile cu aspect piemontan de la poalele Munților Plopiș (partea nordică a Carpaților Occidentali). și are la bază învelișurile felurite de sol din zonele de deal și, respectiv, din lunca Barcăului. Aproximarea de potențialul ridicat și atingerea acestuia depinde de măsura în care terenurile arabile beneficiază de irigații.

Tabel 1. Potențialul pentru producția vegetală

	potențial natural	potențial cu irigații
cereale păioase	mijlociu	ridicat
porumb	mijlociu	mijlociu
floarea soarelui	mijlociu	mijlociu
soia	mijlociu	mijlociu
rapiță	mijlociu	mijlociu
cartofi	mijlociu	mijlociu
sfecla de zahăr	mijlociu	mijlociu
mazăre	mijlociu	mijlociu
fasole	mijlociu	mijlociu
lucerna	mijlociu	mijlociu
trifoi	ridicat	ridicat
pășuni	ridicat	ridicat
fânețe	mijlociu	mijlociu
legume	mijlociu	mijlociu
plante medicinale	mijlociu	mijlociu
flori	mijlociu	ridicat
struguri de masa	ridicat	
hamei	ridicat	
orez	scăzut	
hrișcă	mijlociu	
năut	mijlociu	
mazărice	ridicat	ridicat
lupin	mijlociu	mijlociu
ricin	mijlociu	mijlociu
in pentru ulei	mijlociu	mijlociu

Sursa: AFIR

În ce privește producția animală, potențialul este unul mijlociu spre scăzut, indiferent de tipul de producție, carne sau lapte, sistemul de procesare ori tipurile de animale (Tabel 2). Acest fapt poate părea surprinzător, având în vedere componenta de deal din suprafața comunei, precum și favorabilitatea naturală pentru pășune și trifoi. Este de subliniat că producția animală presupune investiții majore de capital fix. În cazul comunei Valcău de Jos, acestea ar fi peste limita posibilităților economiei locale, mai ales dacă avem în vedere structura

exploatațiilor și proprietăților agricole (structura agrară), orientată spre ferme mici. O notă importantă este dată de potențialul apicol.

Tabel 2. Potențial producție zootehnică

A. Producția de carne

procesare în afara fermei					
sistem închis			pășunat liber		
bovine mijlociu	suine mijlociu	ovine, caprine mijlociu	bovine scăzut	ovine, caprine scăzut	păsări mijlociu
procesare în cadrul fermei					
sistem închis			pășunat liber		
bovine mijlociu	suine mijlociu	ovine, caprine mijlociu	bovine scăzut	ovine, caprine scăzut	păsări mijlociu

B. Producția de lapte

procesare în afara fermei		procesare în cadrul fermei	
sistem închis	pășunat liber	sistem închis	pășunat liber
mijlociu	scăzut	mijlociu	scăzut

Sursa: AFIR

În ceea ce privește producția de fructe, există favorabilitate naturală pentru mai multe specii pomice, dar scorurile se plasează în jumătatea inferioară a intervalului de favorabilitate (Tabel 3). În ceea ce privește favorabilitatea potențată, aceasta se întâlnește la mai multe specii pomice, dintre care amintim afinul, alunului, castanul comestibil, gutuiul, căpșunul și cireșul. Realizarea acestui potențial presupune plantații hiperintensive și irigații, așadar investiții majore, precum și o rezervă apreciabilă de forță de muncă pentru munca sezonieră în agricultură.

Tabel 3. Producția de fructe: favorabilitate

A. Favorabilitate naturală

scor favorabilitate	specie pomicolă
2,68	alun, castan comestibil
2,67	zmeur, mur, trandafir, măceș, corn
2,65	gutui
2,63	nuc
2,57	păr
2,56	cireș
2,54	măr
2,54	piersic, nectarin
2,54	vișin

B. Favorabilitate potențată

scor favorabilitate	specie pomicolă
3,03	afin (pH, precipitații)
2,93	alun, castan comestibil
2,89	gutui
2,87	nuc
2,80	căpșun

2,80	cireș
2,78	măr
2,77	vișin
2,58	păr
2,57	migdal
2,55	piersic, nectarin

Sursa: AFIR

Notă: scorurile între 2,5 și 3,5 sunt considerate ca favorabile

Situația generală a terenurilor în extravilan și intravilan

Comuna Valcău de Jos are o suprafață totală de 6.323 ha, din care 770 ha (adică 12%) reprezintă terenuri aflate în intravilan și restul de 5.553 ha (88%) în extravilanului. Structura terenurilor extravilane este prezentată în tabelul de mai jos.

Tabel 4. Structura terenurilor extravilane (ha) - 2021

teren arabil	pășuni	vii	livezi	păduri
1.727	1.693	7	315	2.242

Sursa: Primăria Valcău de Jos

Cadru istoric

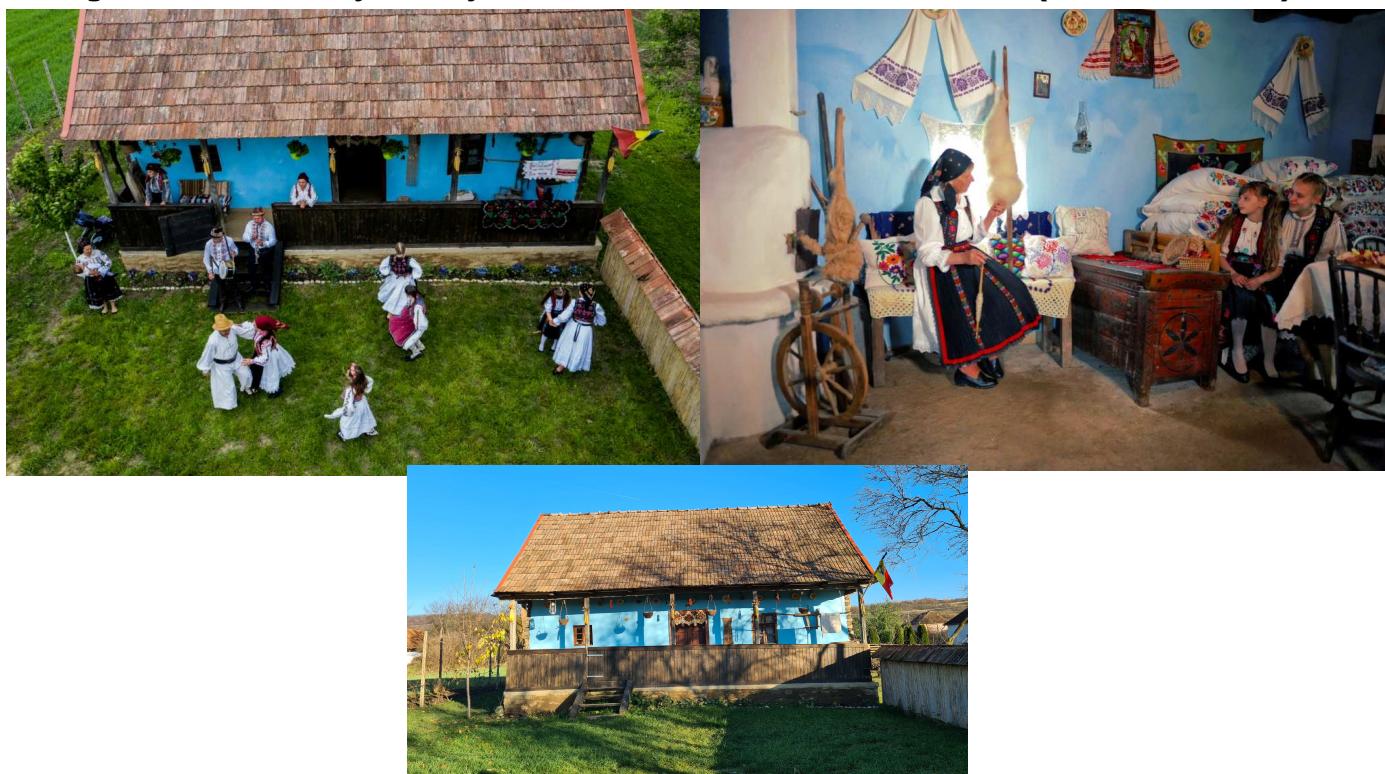
Conform cercetărilor arheologice, arealul comunei Valcău de Jos a fost locuit din timpuri străvechi, încă din preistorie.² După retragerea administrației și a armatei romane de pe teritoriul Daciei în 271-275, a urmat perioada tulbure a epocii marilor migrații. Cel mai probabil, arealul a făcut parte din ducatul lui Menumorut, cucerit în cele din urmă de către migratorii maghiari. Atestarea documentară a satelor componente ale comunei - Valcău de Jos și de Sus – de la 1214, Preoteasa de la 1423, Sub Cetate și Lazuri de la 1481 – are la bază acte politice și administrative ale statului feudal maghiar. Toponimicul de Valcău apare pentru prima dată în 21 ianuarie 1249 ca *terra Walko*. Din rațiuni fiscale, de protejare a drumurilor comerciale și politico-militare, îndeosebi de control asupra posibilelor rute de acces pentru migratori, a fost construită cetatea Valcău pe dealul numir Plai, din satul Sub Cetate. Cetatea Valcău (*Castrum Volko*) a reprezentat un centru important politic și militar până în a doua parte a sec. al XVIII-lea. A fost definitiv abandonată în 1727, după incorporarea teritoriului în Imperiul Habsburgic. În timp, importanța cetății a scăzut treptat din motive politice (destrămarea statului feudal maghiar la 1526) și tehnologice (fortificațiile cetății au fost depășite de avansurile în tehnologia militară).

Din perioada habsburgică datează și primele date privitoare la populație. Conscriptia (un recensământ local) consemna 24 de familii cu 109 locuitori în Valcău de Jos, 19 familii cu 87 de locuitori în Valcău de Sus, 7 familii cu 39 de locuitori în Sub Cetate, 9 familii cu 38 locuitori în Preuteasa și 10 familii cu 52 de locuitori în Lazuri. Populația comunei avea să crească în mod constant în perioada modernă. În linii mari, perioada de stăpânire maghiară și, mai apoi, austriacă a condus la schimbări în structura etnică și cea confesională a populației. Românii erau majoritari, preponderent greco-catolici începând cu sec. al XVIII-lea, secundar ortodocși, urmați de maghiari. Începând cu sec. al XIX-lea sunt consemnați germani și țigani (romi).

² Pentru datele istorice din această secțiune până la 1989, a se vedea Sorin Sipoș, Gabriel Moisa, Laura Ardelean et. al. (coord.), *Valcău de Jos: album*, Oradea: Ed. Muzeului Țării Crișurilor, 2019, pp. 3-8.

Primul război mondial a însemnat, asemenea multor altor comune, o pierdere drastică de vieți omenești, îndeosebi bărbați tineri. Cel mai probabil, populația s-a redresat rapid demografic în perioada interbelică datorită ratelor ridicate de natalitate și fertilitate. La finele primului război mondial, comuna intră în componența României. Comuna Valcău de Jos a trimis un delegat la Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918 de la Alba Iulia, care a proclamat unirea cu România, consfințită ulterior prin congresul de pace de la Paris. Despre efectele sociale ale reformei agrare în se cunosc prea puține. Cert este că agricultura a continuat să domine viața economică, iar viața culturală s-a înscris în cea specifică satului românesc. În perioada 1940-1944, comuna a trecut prin trauma celui de al doilea război mondial: Dictatul de la Viena și reincorporarea în Regatul Ungariei (1940), urmată apoi de trecerea frontului prin zonă odată cu eliberarea Transilvaniei de către armatele sovietice și române în toamna anului 1944.

Figura 1. Casă tradițională țărănească din comuna Valcău de Jos („casă albastră“)

Surse: vizita în teren a echipei ICCV, Primăria Valcău

Schimbări profunde au survenit în perioada de război și cea postbelică. Structura etnică s-a modificat. Sub regimul regal maghiar, evreii au suferit drama „soluției finale” (Holocaust). Deportările succesive ale celor 19 familii de evrei s-au încheiat, tragic, la Auschwitz. După război, populația de etnici germani a emigrat, iar cea de maghiari a migrat către alte localități. Social și economic, populația rurală din Valcău de Jos a trecut prin procesele de colectivizare și industrializare-urbanizare, specifice perioadei comuniste (1948-1989). Colectivizarea a avut loc în aceeași perioadă cu cea mai mare parte a comunităților rurale, respectiv în etapa a doua a procesului (1957-1962). Întovărășirea 9 mai a fost înființată în 1959 de către 19 familii, care își lucrau în comun circa 20 ha, rămase însă în proprietatea individuală a acestora. Abia în 1962, anul de final al colectivizării, a luat ființă o gospodărie agricolă colectivă, din care au făcut parte peste 800 de familii. Este de reținut că nu au existat gospodării agricole de stat, cel mai probabil din cauza potențialul agricol mai redus. Din punct de vedere social, perioada de industrializare a însemnat accesul la locuri de muncă salariate, semnificativ bine plătite în comparație cu veniturile din agricultură, dar situate în afara comunei, precum și încurajarea

migrației interne către zonele urbane, în special pentru populația mai tânără și mai bine educată.

În perioada de tranziție (1990-mijlocul anilor 2000), populația din comuna Valcău de Jos a trecut prin procesele de decolectivizare și dezindustrializare. Particularitatea economică și socială a comunei este dată de viabilitatea fermelor mici, situația atipică față de mediul rural din România în ansamblul său, care a cunoscut o polarizare a proprietății și exploatațiilor agricole. Dezindustrializarea a expus populația rurală, inclusiv cea din Valcău de Jos, la pierderea de locuri de muncă și, implicit, de venituri salariale, rezultate în rate înalte de sărăcie în anii 1990 și în regresul spre agricultura de subzistență. Comuna a cunoscut relativ precoce fenomenul migrației românești către vestul Europei, în principal ca soluție la problema excesului de forță de muncă. Valcău de Jos reprezintă un model de succes în ceea ce privește atragerea de fonduri europene și, secundar, naționale, rezultate în proiecte cu impact vizibil asupra condițiilor de viață (sisteme de apă și canalizare) și îmbunătățirea serviciilor publice (reabilitarea și modernizarea clădirilor cu destinație socială, în special învățământ, sănătate). În perioada noului capitalism, problema excesului de forță de muncă a găsit o rezolvare parțială și prin ocuparea în activități industriale delocalizate cu valoare adăugată brută (VAB) medie spre mediu-înaltă realizate de companii cu capital vest-european în nord-vestul Transilvaniei, apărute ca urmare a aderării României la Uniunea Europeană (2007).

Figura 2. Satul Lazuri, imagine din satelit

Sursa: USGS EarthExplorer <https://earthexplorer.usgs.gov>

Cunoașterea istoriei locale reprezintă o parte importantă a identității culturale și a sentimentului de apartenență la comunitate, în special pentru generațiile mai tinere. Realizarea unei monografii istorice a comunei apare ca necesare pentru păstrarea și ducerea mai departe a „memoriei” comunității din Valcău de Jos. De asemenea important pentru sentimentul de identitate și apartenență națională este cultul eroilor, care ar beneficia de construcția unui

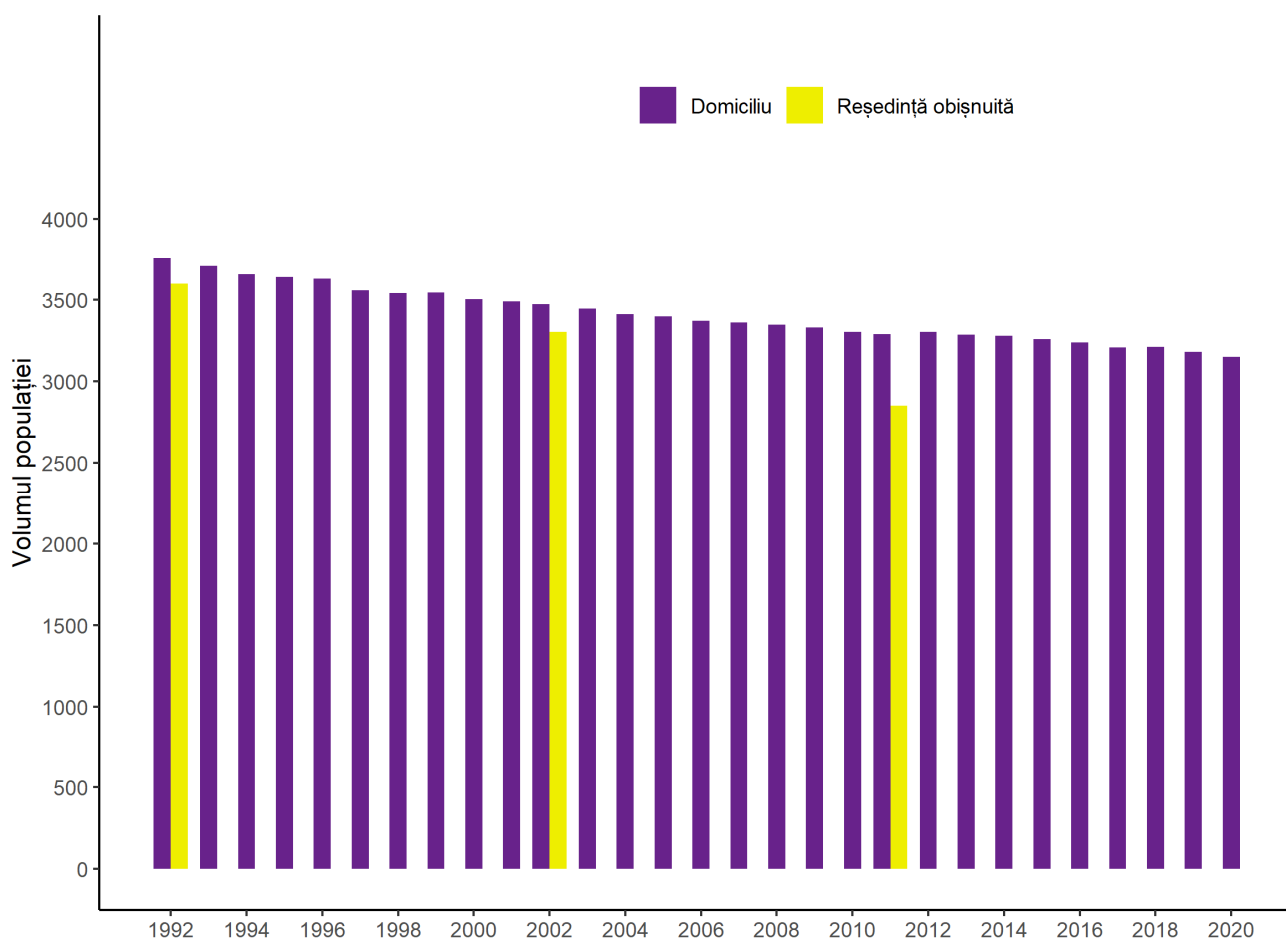
monument al eroilor și de denumirea unor străzi cu numele ostașilor căzuți la datorie pentru realizarea idealurilor naționale și sociale.

Populația și perspective demografice

Volumul și structura populației

Comuna Valcău de Jos, cu o populație stabilă de 2.851 de persoane la RPL 2011, a cunoscut o scădere accentuată a populației în ultimii ani. Față de recensământul de la începutul anilor '90, în 2011 populația rezidentă avea un volum mai redus cu aproximativ 21% (Figura 3). Conform estimărilor autorităților locale, populația stabilă (rezidentă) este în prezent de 2.500 de persoane. Procentul bărbaților este în scădere, dar, la ultimul recensământ, continua să fie mai ridicat (50,4%) decât cel al femeilor (49,6%). O altă caracteristică a comunei este diversitatea etnică. Conform ultimului recensământ (2011), 80% dintre locuitori sunt români, 14,7% sunt romi și 2,9% maghiari.³

Figura 3. Evoluția volumului populației în comuna Valcău de Jos (1992-2020)

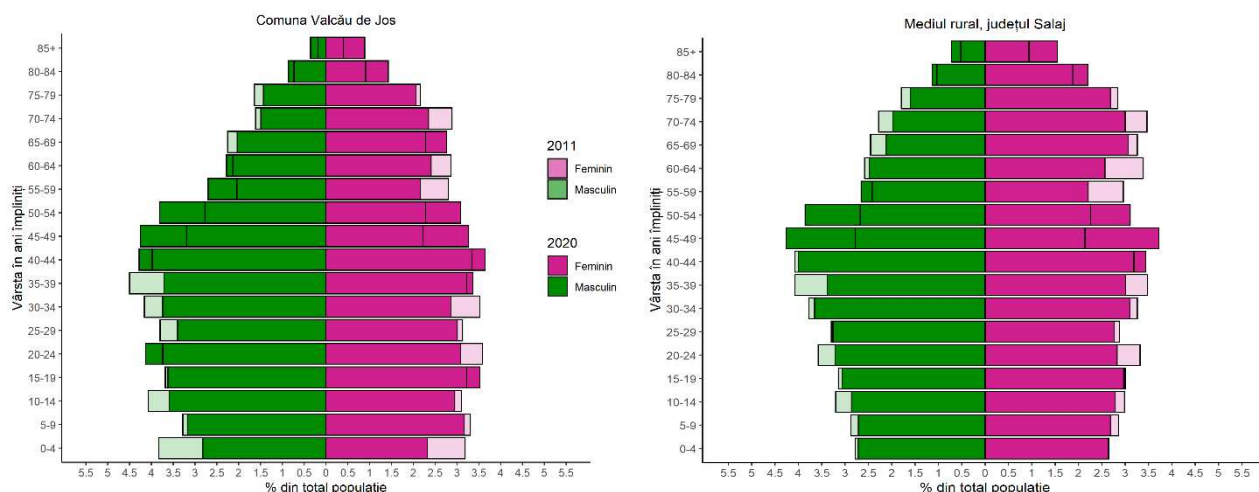
Surse: INS TEMPO; RPL 1992; RPL 2002; RPL 2011⁴

³ Procentele sunt calculate pe baza datelor din RPL 2011, *Tabelul 8: Populația stabilă după etnie - județe, municipii, orașe, comune*, <http://www.recensamantromania.ro/rezultate-2>. Pentru 2,3% din populația stabilă a comunei, etnia nu a fost înregistrată.

⁴ Populația cu domiciliu este cea calculată de INS pentru data de 1 ianuarie a fiecărui an (POP107D, TEMPO INS), iar populația rezidentă este cea înregistrată la ultimele trei recensăminte.

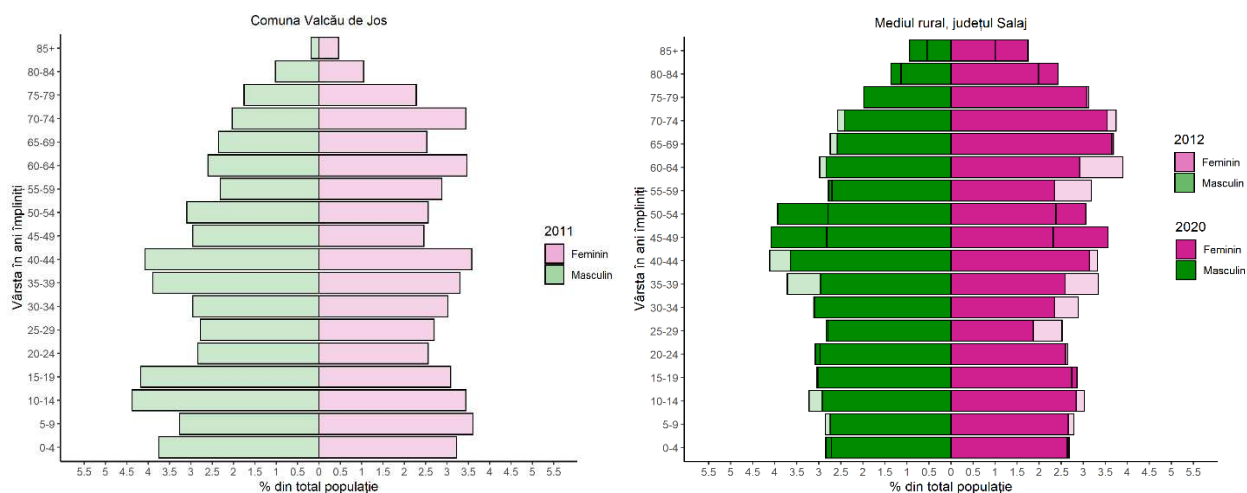
La 1 ianuarie 2020, populația domiciliată în comuna Valcău de Jos era de 3.151 de persoane, diminuată cu 16% față de începutul anilor 1990 (Figura 3). Compararea dintre datele de la ultimele trei recensăminte și populația după domiciliu din anii 1992-2020 sugerează că, în această perioadă, populația rezidentă a fost mai scăzută decât cea cu domiciliul în comună. Diferența între cele două populații a crescut în special între ultimele două recensăminte (2002-2011), probabil ca urmare a accentuării fenomenului de migrație internațională.

Figura 4. Populația cu domiciliul în comuna Valcău de Jos și în mediul rural al județului Sălaj (2011-2020)

Notă: Procente calculate pe baza datelor INS TEMPO

Figura 5. Populația rezidentă în comuna Valcău de Jos (2011) și în mediul rural al județului Sălaj (2012 și 2020)

Notă: Procente calculate pe baza datelor INS TEMPO & RPL 2011

Din perspectiva structurii pe vârste a populației, se poate vorbi despre un proces de îmbătrânire care se observă în special la populația stabilă. Ponderea persoanelor adulte (cu vârsta cuprinsă între 15 și 59 de ani) în populația stabilă a scăzut de la 59,4% în 1992 la aproximativ 55,2% în 2011. Procentul populației tinere, de 0-14 ani, de 21,7%, este, de asemenea, mai redus decât în 1992, dar aproape la același nivel ca în 2002. Doar segmentul de vârstă 60+ a cunoscut o evoluție ascendentă, ajungând de la 17,2% la 23,1%. În cazul

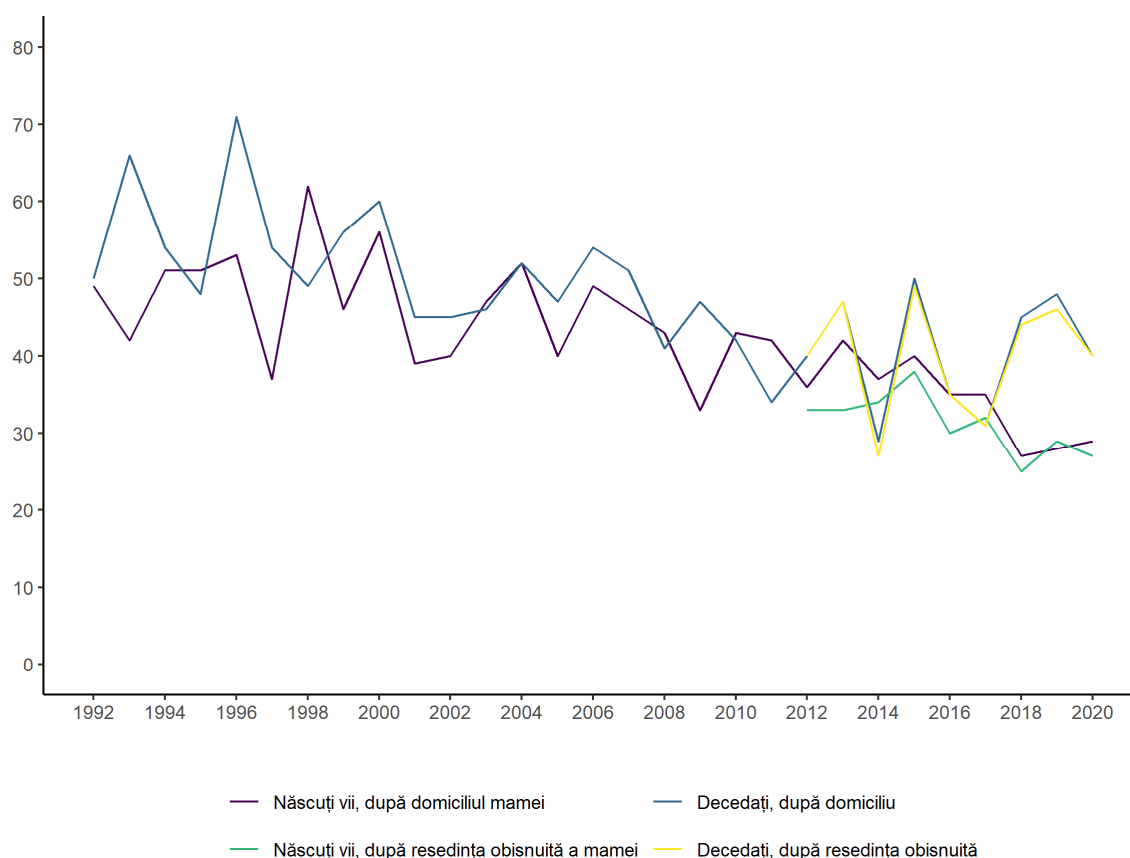
populației cu domiciliul în comuna Valcău de Jos, creșterea populației de peste 60 de ani nu este la fel de vizibilă. Dacă din 1992 până în 2002 s-a înregistrat o creștere de 3,3 puncte procentuale, aceasta a fost urmată de o relativă stagnare în jurul valorii de 20%. Tendința descrisă este însoțită de o scădere a ponderii populației tinere, de la 22,15% în 1992 la 20,8% în 2011, respectiv la 18% în 2020.

Deocamdată, îmbătrânirea populației în comuna Valcău de Jos este mai puțin accentuată decât în cazul mediului rural din județul Sălaj (Figura 4, Figura 5). Aici, ponderea populației cu vârsta de 60 de ani și peste este mai ridicată (25,1% din populația după domiciliu în 2020). În ceea ce privește populația rezidentă, datele nu ne permit o comparație pentru anul 2020 (când avem informații doar la nivelul de județ și mediu de rezidență). Totuși, în 2012, ponderea persoanelor vârstnice în comuna Valcău de Jos era mai scăzută decât cea aferentă mediului rural al județului Sălaj, unde valoarea era de 29,4%.

Mișcarea naturală a populației

În cea mai mare parte a perioadei 1992-2020, sporul natural în comuna Valcău de Jos a fost negativ (Figura 6). În ciuda fluctuațiilor numărului de născuți vii și de decese, se poate distinge o tendință descrescătoare în ambele cazuri, cel puțin până în 2018. În ultimii ani, numărul născuților vii a continuat să scadă, în timp ce în cazul deceselor s-a înregistrat o creștere.

Figura 6. Mișcarea naturală a populației în comuna Valcău de Jos (1992-2020)

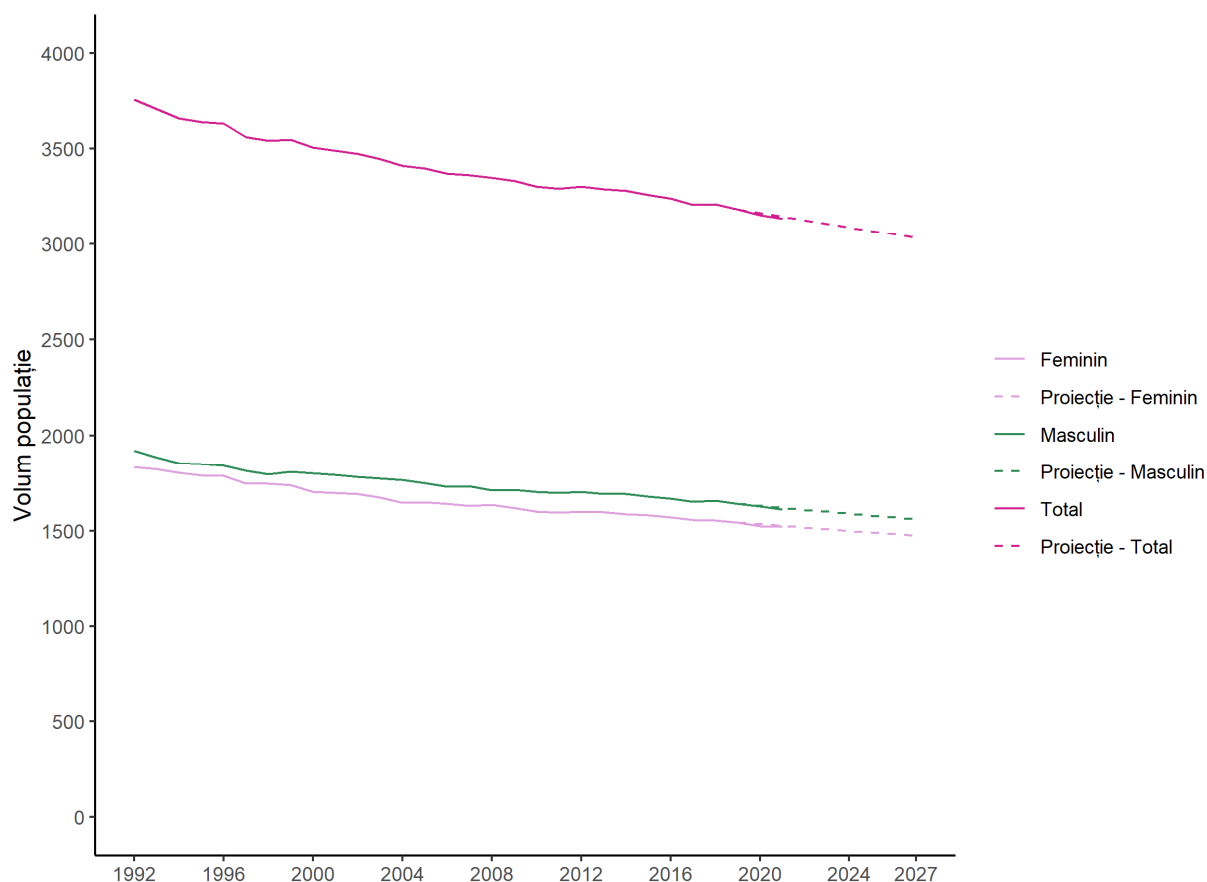

Sursă date: INS TEMPO

Proiecție demografică 2019-2027

Pentru a estima evoluția populației comunei Valcău de Jos în următorii ani, am folosit date despre populația cu domiciliul în comună. Modelul proiecției demografice folosit⁵ presupune că se va menține evoluția populației din ultimii ani, iar dacă este așa, volumul acesteia va continua să scadă. Preconizăm astfel că mărimea comunei ar putea fi cu 4-5% mai mică în 2027 față de 2019, ceea ce ar însemna aproximativ 150 de persoane mai puțin (Figura 7). Ar urma astfel să se înregistreze atât o descreștere a populației masculine, cât și a populației feminine, probabil cu ponderea bărbaților rămânând mai mare decât ponderea femeilor în această perioadă.

Figura 7. Populația domiciliată în comuna Valcău de Jos (1992-2021) și proiecție

pentru 2021-2027

Sursă date: INS TEMPO; calcule proprii ale autorilor pentru proiecția 2021-2027

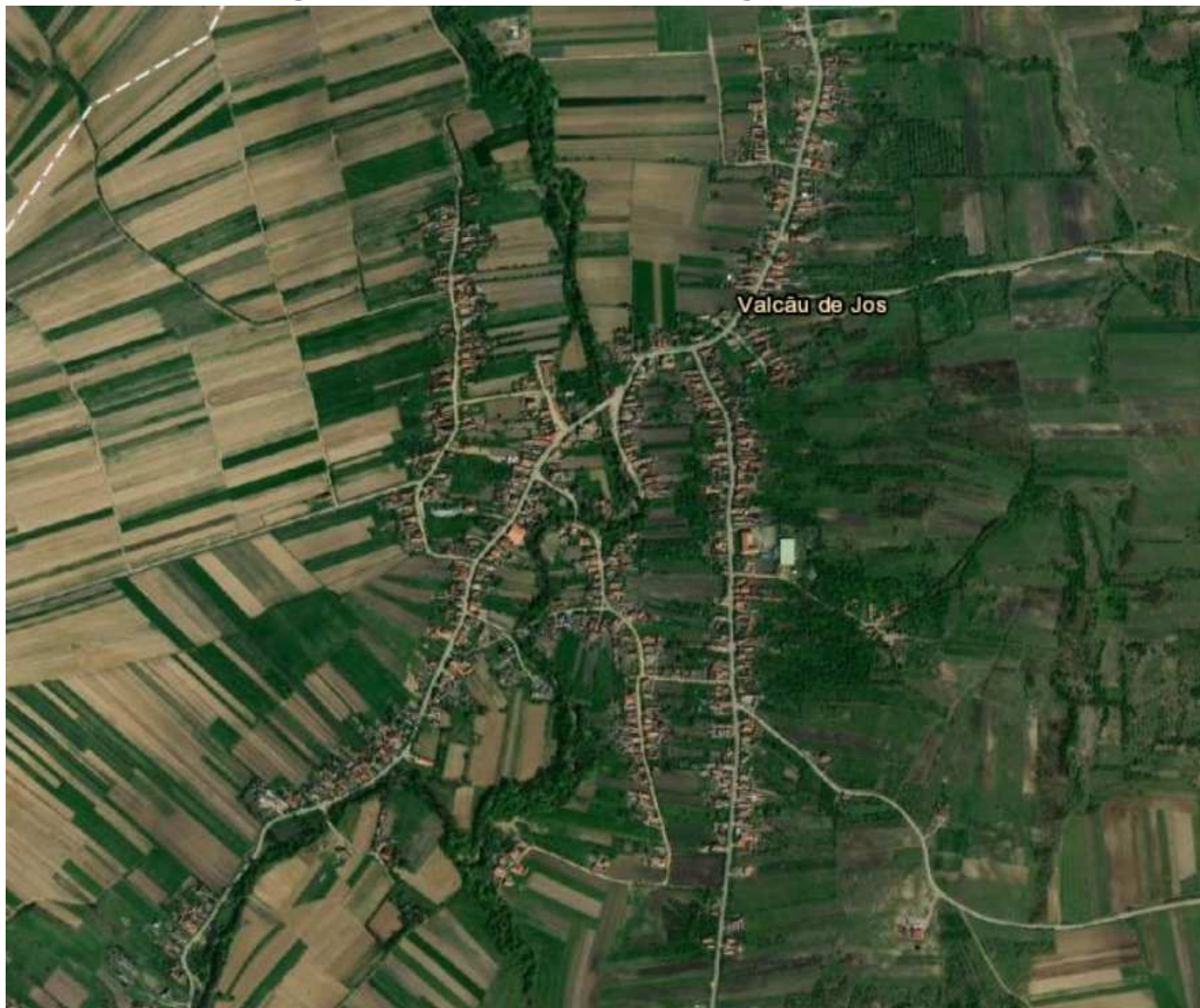
Migrația externă

Comuna Valcău de Jos are o experiență de migrație relativ bogată. Autoritățile locale estimează că în aproximativ 20% dintre gospodăriile din comună sunt persoane care lucrează în străinătate. În 2001 se estima că cel mai mare număr de migranți erau plecați din satul

⁵ Proiecția populației a fost realizată pe baza datelor referitoare la perioada 2014-2018, având ca punct de referință anul 2019. Așadar presupunem că rata anuală de creștere a populației domiciliare în Valcău de Jos până în 2027 va avea o valoare apropiată de media ratei de creștere din anii 2014-2018. Pentru contextualizare, graficele ilustrează evoluția populației începând cu anul 1992.

centru de comună, Valcău de Jos, urmat de Valcău de Sus.⁶ La finele anului 2021, principalele state de destinație pentru locuitorii comunei sunt Italia, Spania și Germania, unde aceștia lucrează în agricultură, în domeniul construcțiilor sau ca șoferi.

Figura 8. Satul Valcău de Jos, imagine din satelit

Sursa: USGS EarthExplorer <https://earthexplorer.usgs.gov>

⁶ Dumitru Sandu, *Recensământului comunitar al migrației*, 2001. Baza de date este disponibilă la adresa:
https://www.researchgate.net/publication/319931190_Recensamantul_comunitar_al_migratiei_baza_de_date_sav_sate_2001.

Coordonate economice și standardul de viață al populației

Capitalul uman și piața forța de muncă

În resursele de muncă la nivelul județului Sălaj populația rurală are o pondere notabil mai mare decât cea la nivel național, chiar și față de cea la nivel regional. Cu toate acestea, populația rurală a județului Sălaj a cunoscut o scădere mai accentuată în ultimii 5 ani decât cea la nivel regional. Conjugat cu ponderea sensibil mai mare a populației vârstnice, putem aprecia că există o tendință de migrație a forței de muncă din ruralul sălăjean.

Cercetarea calitativă la nivelul comunei a confirmat tendința de migrație atât pentru forța de muncă foarte tânără, imediat după absolvirea liceului (cca. 40% din tinerii absolvenți), cât și ulterior (cca. 70% din oamenii buni de muncă - bărbați 18-60 de ani sau cam 40% dintre gospodăriile [au pe câte cineva la muncă în străinătate]; 30% sigur). Chiar dacă proporțiile reprezintă estimări ale subiecților, nivelul lor ridicat indică pierderea unei părți semnificative a resursei de muncă în acest fel. Migrația prezintă atât formele sezoniere (se duc câteva luni, te întorci și trăiești tot anul), dar și de durată, cu reveniri anuale pentru concedii, inclusiv intenții de revenire definitivă la pensie.

Tabel 5. Populație și forța de muncă

	populație rezidentă, ianuarie 2021				
	% față de 2016	rural, % din total	0-14	15-64	65+
total național	98,4	46,4	15,6	65,1	19,3
Nord-Vest, rural	99,3	47,9	16,5	64,1	19,4
jud. Sălaj, rural	96,5	60,6	16,5	59,9	23,6

Sursa: TEMPO_POP105A

Profilul agenților economici din comună

Migrația reprezintă alternativă la oportunitățile locale, asupra cărora subiecții cercetării calitative au fost în consens ca fiind, în principal, agricultura și silvicultura. Silvicultura are o dezvoltare semnificativă în zonă, fiind susținută de cererea de lemn pentru consumul gospodăriilor, dar mai ales de câteva fabrici de prelucrare a lemnului pentru uz industrial, producția de mobilă sau din alte produse silvice derivate, active în localitățile învecinate. Alături de domeniul prelucrării lemnului, oportunități de ocupare mai sunt oferite de cei doi mari angajatori din județ (un producător de anvelope și unul de țevi, ambii cu sediul în Zalău), o fabrică de încălțăminte, confecții textile, dar și unități comerciale etc. Oferta se adresează atât forței de muncă necalificate cât și calificate.

Companiile din industria prelucrătoare, preponderent cu capital străin, cu un grad tehnologic mediu, cel mult mediu-ridicat, reflectat într-un nivel redus sau modest al VAB, asigură majoritatea locurilor de muncă ale populației din comună, adăugate celor din instituțiile publice locale (primărie, unități învățământ, unități de cult etc.). Transportul populației la locul de muncă se asigură de către angajatori, direct sau prin contracte cu operatori de transport privat. Dintre angajatorii semnificativi la nivel regional amintim: Hanna Instruments din Nușfalău, Michelin și Tenaris (fostul Silcotub) din Zalău, Petrom (Surplacu de Barcău).

La nivelul comunei sunt înregistrate 63 de firme active, dintre care două treimi au o vechime mai mică de 5 ani, iar 46% sunt înregistrate în Valcău de Jos (Tabel 6). Strategia de dezvoltare a județului Sălaj menționează Valcău de Jos pe prima poziție din județ în clasamentul de noi înmatriculări de firme în anii 2017-2018.⁷

Tabel 6. Firme active din Valcău de Jos, după anul de înființare

perioada	%
2020 și mai recent	20,6
2016-2019	46,0
2007-2015	17,5
până în 2007	15,9

Surse: Registrul Comerțului, Ministerul de Finanțe

Structura după domenii de activitate (după CAEN) a firmelor active în comună pune în evidență faptul că agricultura (incluzând aici exploatarea forestieră și unica firmă de producție a sucurilor de fructe și legume) este surclasată de activitatea din construcții (imobile, pregătire teren, acoperiș și instalații, inginerie), transporturi (predominant marfă, dar și persoane) și comerț (preponderent cu ridicata, dar și cu amănuntul). Transferul la grupa construcțiilor a celor trei firme care au ca obiect de activitate construcțiile metalice și prelucrarea betonului coboară prezența altor domenii la 20% din total.

Transporturile vizează mai ales distribuția de mărfuri către depozite / case de expediții sau procesatori (alimente, fier, lemn, furaje, *mărfuri generale*) din localități de la estul și vestul localității, precum Crasna, Zalău, Șimleul Silvaniei, Nușfalău, Hălmaș, dar și localități din nordul județului Bihor (Suplacu de Barcău, Tășnad sau Marghita), unele aflate la distanțe de peste 60 de km. Interlocutorii studiului calitativ au semnalat ca dotări microbuze, dar și autobuze și camioane. Activitatea de construcții se poate explica și prin faptul că cei plecați în străinătate investesc în locuințele familiale.

Tabel 7. Firme active în comună după domeniul de activitate

domeniu	%
transport marfă / persoane (49, 77)	19,0
comerț cu ridicata și cu amănuntul (46, 47)	19,0
construcții imobile și auxiliare (41, 43, 71)	20,6
agricultura și creștere animale (01, 02, 10, 11, 16)	15,9
alte domenii / servicii	25,4

Surse: Registrul Comerțului, Ministerul de Finanțe

Notă: în paranteză sunt specificate primele două cifre ale clasificării CAEN

Comuna se conturează astfel ca un furnizor de servicii suport, cu un nivel tehnologic modest și VAB redusă. Diferența față de percepția generală a predominanței agriculturii rezultă din faptul că aceste firme sunt, asemeni inițiativelor agricole, de mici dimensiuni. În fapt, 57% dintre firmele amintite nu au declarat niciun angajat în 2020, și doar 15% au avut între 3 și 11 angajați.

⁷ CJ Sălaj și CMPG Consultancy, *Strategia integrată de dezvoltare durabilă a județului Sălaj 2021-2027*, https://cjsj.ro/date/pdfuri/Strategie_Salaj_2021-2027.pdf, pp. 426-427

Atragerea de investiții private semnificative în direcția unor activități productive (industrie prelucrătoare) are drept obstacole poziționarea geografică, conectivitatea slabă și lipsa racordării la rețeaua de gaze naturale. Din aceste motive, eforturile autorităților locale de a atrage investitori prin negocieri directe ori prin intermediul Camerei de Comerț Sălaj nu au dat roade, în pofida deținerii de către UAT în domeniul public a unui teren pentru găzduirea unor asemenea investiții în vecinătatea localității (vezi secțiune Planificare și reglementare urbanistică).

Figura 9. Satul Sub Cetate, imagine din satelit

Sursa: USGS EarthExplorer <https://earthexplorer.usgs.gov>

Agricultura și exploatațiile agricole

Din punct de vedere al caracteristicilor terenurilor, comuna se înscrie în modelul general al așezărilor rurale din zona de deal. Astfel, peste 25% din suprafața totală este ocupată de pășuni, iar 35% este reprezentată de păduri. Terenurile arabile însumează 1.727 de ha, adică 27% din total, și sunt destinate preponderent pentru cultura cerealică și pentru cea furajeră. Livezile totalizează 315 ha și sunt, în cea mai mare parte, reprezentate de sâmburoase. Cea mai mare parte a suprafețelor de teren sunt valorificate în mod optim, numai o mică parte a acestora, ce se estimează a reprezenta 5% din total, reprezintă terenuri degradate, nepotrivite pentru agricultură. Procesul de cadastrare al terenurilor este în plină desfășurare în acest moment, fiind așteptat ca în perioada următoare să se clarifice situația tuturor suprafețelor de teren de pe raza unității administrative. Din cele opt sectoare care cuprind suprafața comunei, două erau finalizate, iar ale două erau în lucru la finele anului 2021.

Comuna prezintă o pondere însemnată a populației care își asigură traiul de pe urma practicării agriculturii, în diferitele sale forme. Aproape 50% din totalul populației ocupate din Valcău de

Jos activează, în principal, în sectorul agricol, în micile exploatații de tip familial. De altfel, din punct de vedere al structurii sectorului agricol, comuna se particularizează prin persistența fermelor familiale de dimensiuni mici și medii, cu activitate în domeniul creșterii de animale și a cultivării de plante furajere. Suprafața agricolă lucrată este mică, frecvent sub 20 de ha. În Valcău de Jos nu există nicio exploatare agricolă mai mare de 50 ha. Astfel, spre deosebire de evoluțiile specifice comunelor din zonele de câmpie, unde în ultimii ani se constată o tendință accentuată de comasare a exploatașilor agricole, în Valcău de Jos, ca și în majoritatea comunelor situate în zone submontane, sectorul agricol continuă să fie centrat în jurul fermelor familiale cu activitate zootehnică. Particularitățile pedoclimatice ale zonei susțin din plin acest model de practică agricolă.

În primele două perioade de programare financiară multianuală de după aderarea României la UE (2007-2013, 2014-2020), micii fermieri din comuna Valcău de Jos au depus cele mai multe proiecte din județ, în valoare cumulată totală de peste 5 milioane euro. Circa 30% din comunitate a reușit să depună cu succes cereri de finanțare, ceea ce reprezintă un rezultat foarte bun, cu mult peste media națională și chiar cea regională. Spre exemplu, pentru măsura de sprijin pentru fermele de subzistență au fost depuse cu succes 266 de proiecte în valoare de până la 7.500 euro, iar pentru măsura de sprijin a fermelor mici au fost depuse cu succes 200 de proiecte în valoare de până la 15.000 euro. Aceste rezultate sunt excelente, mai cu seamă dacă avem în vedere nivelul de dezvoltare al comunei și poziționarea sa geografică la momentul aderării. Câștigarea acestui număr ridicat de proiecte a fost posibilă prin acțiunea de sprijin din partea autorităților locale, care au adus consultanți pentru elaborarea proiectelor și au organizat sesiuni de informare cu cetățenii.

Accesarea în proporție crescută a formelor de sprijin financiar oferit prin Politica Agricolă Comună a UE și, pe cale de consecință, viabilitatea fermelor mici, precum și intensitatea migrației forței de muncă sunt reflectate în volumul ridicat de tractoare, mașini agricole și autoturisme înregistrate fiscal în comună. Datele din tabelul de mai jos trebuie raportate la populația rezidentă de 2.500 de locuitori, ceea ce echivalează cu circa 883 de gospodării ale populației (conform mediei de 2,83 persoane per gospodărie în mediul rural) și 1.410 locuințe. Rezultă aproximativ un tractor la fiecare două gospodării și peste 3 autoturisme la fiecare gospodărie. Mecanizarea agriculturii, realizată îndeosebi prin accesul la fonduri europene (măsurile 1.4.1, 6.3, 6.1 etc.), favorizează cultura de câmp simultan cu reducerea cererii de formă de muncă (*Eu, 15 ha le lucrez singur*).

Tabel 8. Tractoare, mașini agricole și autoturisme înregistrare fiscal în Valcău de Jos

tractoare	mașini agricole	autoturisme
432	22	2.937

În domeniul zootehnic, cei mai mulți dintre crescătorii de animale sunt axați pe ovine. Există câțiva fermieri care dețin un număr însemnat de oi, de ordinul câtorva sute, însă cei mai mulți dintre agricultori au un număr mai redus de animale. Multe dintre gospodăriile din comună continuă să crească, la scală mică animale, ce sunt destinate îndeosebi autoconsumului. Se estimează că efectivele totale de ovine ating aproape 7.000 de capete, un volum semnificativ, ce a crescut ușor în ultimii ani. Numărul de bovine, în schimb, a înregistrat reduceri importante față de perioada anilor '90. Tendințe similare se consemnează și în ceea ce privește creșterea suinelor și a păsărilor. Aceste modificări, caracteristice la nivelul întregului mediu rural, pot fi explicate prin reducerea aportului pe care gospodăriile țărănești îl au la nivelul coordonatelor generale ale sectorului zootehnic. Și în Valcău de Jos, ca de altfel în marea majoritate a

comunelor, cu excepția ovinelor, numărul animalelor crescute în gospodării a scăzut constant în decursul ultimelor decenii. La nivel general, în ultimii ani pot fi consemnate câteva evoluții pozitive. Vorbim, în primul rând, despre menținerea unui model general al zootehniei locale ce este centrat pe ovine și despre introducerea unor practici noi, precum este creșterea bivoliilor, momentan doar la scală redusă (30 de animale), și diversificarea cultivării de furaje.

Ținând cont de particularitățile zonei, sectorul vegetal este mai slab dezvoltat. Se cultivă în special cereale și furaje folosite în hrana animalelor. Cele mai multe dintre exploatațile din acest domeniu sunt de mici dimensiuni, însumând 2-3 ha, rar fiind vorba despre suprafețe mai mari.

În sectorul pomicol, specificul comunei este reprezentat, în principal, de livezile de prun, măr și cireș, cu mențiunea că din cele 315 ha de teren aflat ocupat de livezi, cea mai mare parte (240 de ha) este rezervată prunului. Recent, ca urmare a finanțărilor asigurate prin Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale (AFIR) au fost înființate culturi de prun și măr, ceea ce a contribuit în mod substanțial la remodelarea caracteristicilor pomiculturii în Valcău de Jos. Dincolo de aceste două tipuri de culturi, sub impactul finanțărilor europene, au fost înființate și culturi noi de pomi fructiferi și viță de vie. Speciile pomicole majoritare sunt prunul și mărul. Deși zona deține potențial pomicol (vezi secțiune privind potențialul agricol), se manifestă incertitudini în privința realizării și durabilității acestui potențial de dezvoltare. Conform datelor din cercetarea calitativă realizată de experții ICCV, există inițiative de accesare a unor fonduri, vânzări (nefiscalizate) de fructe pentru producția băuturilor (1-2 tone, către zone mai puțin favorabile), dar și rezerve din partea fermierilor, legate mai ales de dezinteresul sau lipsa de continuitate a preocupărilor tinerilor în acest sens. Spre exemplu, un proiect de asociere pomicolă a avut un punctaj mic, în parte și din cauza scorului de favorabilitate a zonei (vezi secțiune despre potențialul agricol).

Evoluții ceva mai moderate s-au înregistrat în legumicultură, unde dependența față de particularitățile climatologice ale zonei și de cele referitoare la caracteristicile solurilor reprezintă un obstacol mai greu de depășit. Astfel, sectorul legumicol continuă să se limiteze la culturile realizate la nivelul gospodăriilor țărănești, în grădini și sere/solarii de mici dimensiuni care produc pentru autoconsum. Prin urmare, legumicultura se practică la scară mică (mai ales pentru consum propriu sau desfacere individuală), dat fiind că aceasta necesită mai multe lucrări de îngrijire și mai multă forță de muncă.

O importanță la nivelul comunei aparține oare apicultura. La nivelul județului Sălaj există două structuri asociative care facilitează desfacerea, inclusiv la export.

Cel mai important obstacol înregistrat de către producătorii agricoli din Valcău de Jos ține de dificultățile pe care aceștia le înregistrează în valorificarea produselor proprii, fie vegetale, fie animale: asigurarea desfacerii pentru carnea de oaie și produsele obținute din lapte și pentru fructele asigurate de livezile aflate pe rod. În bună măsură, aceste dificultăți în valorificarea produselor țin de accesul dificil în piețele agroalimentare ale orașelor, pe de o parte, și de lipsa unor structuri asociative eficiente care să faciliteze desfacerea produselor în marile magazine. De altfel, nevoia de asociere este cu atât mai mare cu cât vorbim despre o comunitate locală la nivelul căreia multe dintre gospodării au activitate agricolă și pot produce și pentru piață, nu doar pentru satisfacerea nevoilor de autoconsum.

În vederea reducerii dificultăților cu care se confruntă producătorii locali în privința depozitării și desfacerii, autoritățile locale au în vedere o serie de inițiative ce includ:

- proiectul unui depozit zonal de produse agricole (eventual cu frig pentru legume-fructe),
- modernizarea pieței de animale din Crasna și modernizarea pieței agroalimentare din Nușfalău (depozit cu frig, promovare, platformă online)
- construcția unui punct de colectare a laptelui
- continuarea încurajării și sprijinirii tinerilor pt. depunerea de proiecte de antreprenoriat agricol și tineri fermieri
- susținerea și încurajarea unui proiect pe fonduri europene prelucrare/procesare produse agricole (miere, fructe, lapte)
- proiectarea și construcția unei piețe agroalimentare locale (de tip hală închisă sau semi-deschisă), în comuna Valcău de Jos, pentru valorificarea produselor agricole locale

Realizarea proiectelor susmenționate de investiții în economia locală este fezabilă îndeosebi prin structurile intercomunitare tip GAL și ADI, cu finanțare europeană în cadrul politicii agricole comune în financiar multianual 2021-2027.

Susținerea insuficientă a agriculturii la nivel național, inclusiv pentru acoperirea situațiilor de calamitate, este considerată de către subiecții cercetării calitative drept un dezavantaj al agriculturii românești comparativ cu alte state europene. De asemenea, susținerea tinerilor (prin programe de tip Instalarea tânărului fermier) este considerată o necesitate și singura opțiune pentru a menține tinerii în mediul rural. În plus, pentru tineri, este semnalată o rată mare de abandon a activității odată obligațiile de proiect îndeplinite.

Autoritățile locale își propun împădurirea unei suprafețe de 250 ha, în prezent pășune împădurită și terenuri degradate. Realizarea acestui deziderat depinde însă de corecția unor proceduri birocratice eronate la nivelul regulilor privind accesarea fondurilor europene.

Un proiect important pentru viitorul agriculturii locale constă în reînsămânțarea și amenajarea pajiștilor aflate în proprietatea UAT. În prezent, plantele de pe aceste pajiști au o valoare nutritivă scăzută, fapt observabil în valorile de favorabilitate naturală pentru producția vegetală și, mai ales, cea animală (a se vedea secțiunea despre Potențialul agricol). Realizarea unor însămânțări, inclusiv cu caracter experimental, ca urmare a unei achiziții de semințe, lucrări de însămânțare, precedate de lucrări specifice (scarificare) ar conduce la creșterea valorii nutritive a plantelor și la ridicarea scorurilor de favorabilitate naturale, ceea ce ar crește posibilitățile fermierilor locali de a obține finanțări europene. Derularea unui asemenea proiect ar fi facilitată de un parteneriat cu o instituție de învățământ superior sau de cercetare agronomică din România.

Asociativitate

În ceea ce privește domeniul agricol activitatea asociativă este timidă. În Registrul Național al Cooperativelor Agricole din România (RNCAR/ MADR) sunt înregistrate doar două cooperative agricole, și acelea de dată recentă (2016-2017). Deși unul dintre obiectivele lor a fost mai buna valorificare a produselor agricole, prin obținerea de certificate de producător și accesul mai larg pe piețe de desfacere, entitățile cooperatiste au reușit atragerea unui număr foarte mic de asociați. Interlocutori ai studiului calitativ semnalează scăderea accentuată a efectivelor de animale (mai ales a bovinelor), invocând fluctuații contextuale anuale (care nu permit abordarea unei aceleiași strategii de valorificare a produselor agricole și animale de la un an la

altul), dificultăți tocmai în a face pasul către comercializarea formalizată (ex.: renunțarea la un tonomat de lapte în piața țărănească din Zalău, dată fiind preferința cumpărătorilor de a li se livra produsul la domiciliu). Nu în ultimul rând, se manifestă și reticența a localnicilor față de asociere, o trăsătură generală a mediului rural românesc.

Aparent comuna este inclusă în variate forme și scopuri asociative. Totuși, doar pentru cele care acoperă sau depășesc județul pot fi identificate informații privind o activitate recentă.

Tabel 9. Asociații și organizații care includ comuna Valcău de Jos

denumirea formei asociative	an constituire
GAL Țara Silvaniei	2010
GAL Valea Crasnei și Barcăului (12 comune din Sălaj + o comună din Bihor)	2012
ADI Crasna - Bănișor - Valcău de Jos	2008
ADI Țara Silvaniei (activități în zona planificării strategice și dezvoltării sociale, economice și culturale a județului Sălaj, inclusiv turism identitar)	2012
Organizația ECOTOP, Oradea (practici educative, protecția mediului, ciclism)	1991
Asociația Salvăm Casele albastre pe Valea Barcăului	2021
Asociația Sportivă Barcău - Valcău de Jos	2011
Asociația Sportivă Cetatea Valcău	2018
Asociația Creștină Apostolică Muntele Sionului, Valcău de Jos	2010
Asociația Creștină Evanghelică „Salem”, Valcău de Jos	2015
Asociația Creștină Evanghelică Casa Tatălui, Preoteasa	2018
ADI ECODES (60 UAT-uri asociate; management integrat al deșeurilor în județul Sălaj)	2009
Asociația Regională pentru Dezvoltarea Infrastructurii din Bazinul Hidrografic Someș-Tisa (Sălaj, Cluj)	2008
Asociația Crescătorilor de Bovine, Valcău de Sus	2003
Cooperativa Agricolă Plaiul Barcăului (9 asociați)	2016
Câmpul Valcăuui - Cooperativă agricolă (7 asociați)	2017

Sursa: vezi nota de subsol⁸

Cu câteva excepții, anul de debut al asociațiilor din Tabel 9 este ulterior momentului aderării României la UE, și chiar de dată recentă. Investiții de dezvoltare a infrastructurii - rutiere sau de utilitate publică au fost semnificative în ultima decadă, interlocutori ai studiului calitativ semnalând astfel de îmbunătățiri (calitatea drumurilor, a apei).

Potențial turistic

O direcție recent impulsionată (deși prezentă de la debutul anilor 1990) este cea a afirmării identității locale, prin activități de turism și evenimente de punere în valoare a potențialului natural și etnografic. O documentare, fie și sumară, identifică în regiune o multitudine de lăcașuri de cult aparținând diferitor confesiuni.⁹ De altfel, comuna se află într-o zonă cu varietate etnică și confesională notabilă. Întreaga zonă imediat învecinată comunei, aflată la

⁸ <http://www.madr.ro/docs/agricultura/structuri-asociative/2018/cj-salaj-legea-145-2018.pdf>; <https://salajplus.ro/despre-noi/membri/>; <https://www.arst.ro/>; <https://ecotoporadea.ro/>; (decembrie 2021)

⁹

est de Valcău de Jos, pe circuitul de artere rutiere care leagă localitățile Sâg, Crasna, Șimleul Silvaniei, Nușfalău și Valcău de Jos, abundă în monumente istorice (conace/castele, porți, fortificații, necropole, sit-uri arheologice, lăcașuri de cult), localitățile fiind atestate documentar de la începutul secolului al XIII-lea.¹⁰ Din această cauză, pe teritoriul comunei întâlnim relativ numeroase lăcașuri de cult în raport cu numărul de locuitori (a se vedea secțiunea despre viața religioasă).

Figura 10. Pensiunea Cetate, satul Valcău de Sus

Sursa: LaPensiuni.ro

Pe teritoriul comunei Valcău de Jos singurele monumente istorice atestate sunt ruinele cetății Valcău (sec. al XIII-lea), aflate în apropierea satului Sub Cetate și biserica reformată din Valcău de Jos (1896). Amenajare sitului arheologic al cetății „Subcetate” se impune ca obiectiv de susținere a vieții culturale și ca punct de interes turistic local (a se vedea și secțiunea despre viața culturală). Ca obiective de interes turistic locale am putea adăuga Valea Barcăului, râu ce traversează satele Sub Cetate, Valcău de Sus și Valcău de Jos, precum și locul numit „La pietrele” din satul Preoteasa. Acestea sunt completate de obiective cu potențial turistic precum Băile Boghiș (6 km), Muzeul de Artă Populară Ligia Alexandra Bodea (9 km), Casa albastră/ Casa veche (Marin, 7 km), Mlaștina de la Iaz (12 km), Rezervația peisagistică Tusa-Barcău sau Păstrăvăria Tusa (16 km). Acestea din urmă sunt mai apropiate de satele Preoteasa și Lazuri.

Numărul mic al posibilelor obiective turistice proprii pentru Valcău de Jos, precum și existența în apropiere a Băilor Boghiș, explică practic absența unităților de cazare de pe raza comunei. De altfel, pe teritoriul comunei există o singură pensiune turistică (Figura 10), recent deschisă turismului, susținută de oportunitatea oferită de proximitatea apelor termale de la Boghiș, dar cu activitate marcant sezonieră și sever afectată de contextul pandemic COVID-19.

¹⁰ Menționăm aici opt biserici ortodoxe, biserica baptistă și capela greco-catolică din Bănișor, biserica catolică din Marin, bisericile reformate din Nușfalău, Ratin și Crasna, unele monument istoric, alături de cele trei Biserici de lemn, monument istoric, din Sârbi (1707), Tusa (început de secol XVIII) și Bic (1778), aflate la 10 km 12 km - Sud, respectiv 22 km - Nord față de Valcău de Jos.

Numărul mare al obiectivelor turistice aflate la distanțe accesibile în jumătate de oră din comună (practic către toate direcțiile cardinale), posibilul circuit (urmând arterele județene și pe cele comunale), ca și variațiile minime de nivel ale reliefului recomandă includerea comunei în circuite (ciclo)turistice sau ca punct de pornire pentru scurte drumeții în Munții Plopiș (declarat sit Natura 2000). Exemple de oportunități în acest sens sunt proiectele culturale *Traseele caselor tradiționale sălăjene* și *Harta cântului sălăjean*, co-finanțate de Administrația Fondului Cultural Național. O varietate de trasee marcate, dar accesibile turistului fără antrenament specific pot unii obiective/ puncte de interes specifice locului (Mlaștina de la Iaz, ruinele Cetății - în prezent greu accesibile, păstrăvării, malurile Barcăului, combinând interesul educativ-cultural cu cel sportiv asociat turismului. De-altfel, asemenea inițiative au mai avut loc, trasee cicliste traversând și teritoriul comunei.¹¹

Figura 11. Gastronomie tradițională din comuna Valcău de Jos

Sursa: Primăria Valcău de Jos

Saitul Primăriei Valcău de Jos sugerează menținerea vie a unor elemente ale culturii locale (port, folclor, dansuri populare, obiceiuri). Satul Marin și satul Iaz, aflate în imediata vecinătate a comunei, prin prezența celor două case tradiționale-muzeu, oferă oportunități distincte vieții cultural-turistice a comunei. Evenimente organizate de proprietarii gestionari ai acestor repere de cultură etnografică completează evenimentele cultural-folclorice găzduite de Căminul cultural sau tradițiile localnicilor.¹² De asemenea, posibilitățile de cazare oferite de aceștia, deși restrânse numeric, pot dezvolta fenomenul turistic local, ca gravitează în prezent în jurul ofertei balnear-recreative a Băilor Boghiș. O miză importantă pentru patrimoniului cultural local este reprezentată de conservarea caselor țărănești vechi și a ocupațiilor

tradiționale.

Autoritățile locale își manifestă interesul pentru susținerea demersurilor autorităților de la nivel județean (CJ Sălaj, Direcția Județeană de Cultură Sălaj) și a organizațiilor obștești de conservare și de realizare a unui traseu al caselor tradiționale. Realizarea potențialului turistic

¹¹ Fundația Agapis, *Timpul liber mi-l petrec la țară*, <http://www.agapis.ro/index.php?cmd=produs&idprodus=27;>, ECOTOP Oradea, *Aria naturală protejată Muntele Șes*, <https://ecotoporadea.ro/muntele-ses/> (accesate decembrie 2021)

¹² Călin Pavăl, *Sălajul simplu*, „Pedalând prin Sălaj. La Marin, casa albastră”, <http://www.salajulpursisimplu.ro/pedaland-prin-salaj-la-marin-la-casa-albastra>, Primăria Valcău de Jos, secțiune media <https://primariavalcaudejos.ro/ro/media>, Alina Pop, *Adevărul*, „O tânără din Sălaj și-a făcut propriul sat tradițional: muzeul viu în care poți să retrăiești vacanțele la bunici”, adev.ro/pbhyk6 (accesat 2.12.2021)

întâlnește numeroase obstacole, între care amintim: cantitatea și calitatea promovării turistice realizate de către sectorul publică (în special la nivel județean) și cel privat, lipsa fondurilor pentru reabilitarea cetăților, monumentelor și bisericilor.

Perspectiva construcției segmentului de autostradă Cluj Napoca-Oradea (a se vedea secțiunea privind căile de comunicație)impune o re-evaluare și actualizare a proiectelor turistice. În plus față de cele menționate anterior, alte proiecte ar putea să includă:

- amenajarea unor trasee pentru drumeții, în special în zona de deal sau (sub)montană a comunei prin instalarea de marcaje specifice
- amplasarea de indicatoare pentru obiectivele turistice locale și județene
- amenajarea unei circuit pentru ATV-uri și motociclism pe pământ sau macadam (off-road): spre exemplu, în zona cu terenuri degradate a comunei
- construcția unor piste pentru biciclete
- identificarea unor surse posibile de finanțare în cadrul perioadelor de programare financiară multianuală ale UE 2020-2027 și 2028-2034, precum și realizarea unui studiu exploratoriu pentru reconstrucția mocăniței de pe raza comunei Valcău de Jos (fosta cale ferată pentru exploatații forestiere, al cărei terasament este conservat) și punerea acesteia în circuitul turistic

Condiții de viață ale populației, accesul la învățământ și sănătate

Condiții de viață și utilitățile publice

Din punct de vedere al utilităților publice și nivelul infrastructurii locale, comuna Valcău de Jos a înregistrat o serie de evoluții favorabile în decursul ultimilor ani. În ciuda acestor progrese, unele aspecte problematice continuă să persiste, fiind necesară continuarea investițiilor în modernizarea sistemelor de utilități publice și a rețelei de drumuri din comună. Din punct de vedere al coordonatelor generale, comuna se încadrează în profilul clasic al ruralului, construit, pe de o parte, în jurul caracteristicilor referitoare la reducerea efectivelor populației, îmbătrânire demografică și migrație externă și a celor care descriu cadrul vieții economice locale în relație cu activitățile din domeniul agricol, pe de altă parte. Cu toate acestea, din prisma indicatorilor care descriu cadrul condițiilor obiective de viață, situația comunei depășește imaginea clasică a lumii satului contemporan. Investițiile derulate în perioada recentă au facilitat creșterea accesului populației locale la utilitățile de interes local și servicii publice moderne.

Pe dimensiunea sistemelor de utilități publice, comuna este deservită de rețele publice de apă și canalizare, însă nu este racordată la gaze naturale. În ultimii ani s-au înregistrat investiții importante în extinderea rețelei de apă curentă și în înființarea celei de colectare și tratare a apelor uzate, pe baza accesării unor linii de finanțare nerambursabile. Rețeaua de apă curentă a fost realizată prin programul Solel Boneh începând cu anul 2007. În prezent, rețeaua acoperă cinci din cele șase sate ale comunei. Excepția este reprezentată de satul Preoteasa, unde, din cauza particularităților topografice, este necesară adoptarea unor soluții tehnice specifice. În ultimii ani, printr-o finanțare de 3,95 milioane de lei, asigurată prin intermediul PNDL, autoritățile locale au reușit extinderea rețelei de apă curentă cu 35,7 km, investiție care a modificat substanțial coordonatele generale ale accesului populației la apă curentă. În momentul de față, populația care utilizează încă soluții descentralizate (gen pompe cu hidrofor) este concentrată, cu precădere, în satele răsfirate. În Preoteasa există și o rețea centralizată atipică, prin captare la sursă și cădere liberă, permisă de geografia satului. De aceea, una dintre prioritățile de investiție pentru perioada următoare a autorităților locale vizează găsirea

soluției optime pentru înființarea unei rețele de distribuție a apei la nivelul acestui sat, precum și extinderea rețelei din satul Valcău de Sus.

Tabel 10. Racordarea gospodăriilor populației la apă curentă și canalizare

	RPL 2011	date administrative 2021
pondere gospodării care dispun de apă curentă	10%	75% > % sistem centralizat 25% < % soluții individuale
pondere gospodării racordate la canalizare	0%	50% < la rețea publică 50% > % soluții individuale

Surse: Observator Teritorial, Primăria Valcău de Jos

Rețeaua de canalizare a fost înființată recent, printr-o finanțare în cuantum de 7,7 milioane de lei asigurată de către Agenția Fondului de Mediu (AFM), ce a presupus realizarea a 22 de km de rețea, 19 stații de pompare și o stație modernă de epurare și tratare a apelor uzate. În momentul de față, această rețea este funcțională în satele Valcău de Jos, Valcău de Sus și Sub Cetate, urmând ca odată cu asigurarea unor finanțări suplimentare să fie extinsă și în celelalte sate componente ale comunei. Ponderea gospodăriilor racordate la sistemul public de canalizare este situată între 25% și 50% din totalul gospodăriilor, însă este de așteptat ca în perioada următoare această pondere să crească. Pentru continuarea investițiilor în acest domeniu, se impune accesarea de noi programe, fie cu finanțare națională, fie cu finanțare europeană. Se estimează că nevoia de minim 1 milion de euro pentru continuarea extinderii rețelei de canalizare în celelalte sate ale comunei. Pentru atingerea acestui obiectiv, sunt avute în vedere atât finanțările asigurate prin PNRR, cât și cele oferite de Agenția Fondului de Mediu. În cazul satelor răsfirate, precum este cazul comunității din Preoteasa, soluțiile de tip descentralizat, de tipul foselor ecologice la 2-3 gospodării, pot reprezenta soluția optimă în raport cu constrângerile date de configurația topografică a teritoriului. În schimb, în satul Lazuri, de tip adunat, este preferabilă soluția extinderii rețelei centralizate.

În acest moment, comuna Valcău de Jos nu este racordată la rețeaua de gaze naturale, populația locală fiind dependentă de utilizarea combustibililor solizi pentru încălzirea locuințelor. Între prioritățile autorităților pentru perioada 2021-2027 se regăsește și conectarea comunei la rețelele de gaze din proximitate. Sunt analizate două posibile variante pentru atingerea acestui obiectiv: fie conectare la rețeaua care deservește zona Crasna-Nușfalău, fie racordare la rețeaua care asigură distribuția gazelor naturale în Surplacu de Barcău. În ambele cazuri, distanța este de 20 km. Pentru demararea lucrărilor la rețeaua de gaze, autoritățile locale estimează costuri necesare de minim 3 milioane de euro, care pot fi asigurate doar în condițiile accesării unor surse de finanțare nerambursabilă. Autoritățile locale își propun să reușească obținerea finanțării și realizarea conectării prin ADI Valea Barcăului. În prezent, se execută studiul de fezabilitate pentru aducțiunea la conductă de gaz.

Rețeaua de curent electric necesită extindere în satul Valcău de Jos, unde sunt localizate numeroase cereri de autorizație de construcție din partea populației.

Căile de comunicație

Comuna Valcău de Jos este deservită de o rețea de drumuri ce are în centrul său drumul județean DJ 191D, care străbate comuna pe 3,5 km. Starea acestui drum care asigură legătura cu comunele Nușfalău și Ciucea este, în general, bună. Din această arteră principală se ramifică cinci drumuri comunale, după cum urmează: DC 90 (Valcău de Jos – Valcău de Sus –

Sub Cetate), DC 88 (Lazuri – Preoteasa), DC 83 (Sâg – Preoteasa), DC 90A (Valcău de Sus – Preoteasa) și DC 90B (Valcău de Jos – Ratovei).

Rețeaua de drumuri comunale a beneficiat de câteva investiții notabile, asigurate atât prin intermediul Programului Național de Dezvoltare Locală (PNDL), cât și prin programele Companiei Naționale de Investiții (CNI). Prin intermediul PNDL, în baza câștigării unui proiect de 6,8 milioane de lei, s-a reușit asfaltarea a 16 km de drum comunal din întinderea totală de 18 km de drum comunal. Pentru continuarea demersurilor destinate modernizării rețelei de drumuri comunale sunt necesare minim 2,5 milioane de euro, finanțarea ce poate fi asigurată atât din surse guvernamentale, cât și din programele europene pentru perioada 2021-2027.

Lista de priorități în ceea ce privește îmbunătățirea căilor de comunicație locale și a mentenanței acestora mai include:

- reabilitarea și/sau asfaltarea drumurilor comunale și vicinale, care cumulează o lungime de 37 km, apare drept un deziderat firesc de dezvoltare a comunității.
- reabilitarea și modernizarea drumurilor agricole și forestiere, necesare pentru stimularea agriculturii și silviculturii la nivel local
- modernizarea reabilitarea drumurilor care fac legătura cu comunele învecinate Borod (BH), Plopiș (Sălaj), Crasna (Sălaj): aceste drumuri fac parte din patrimoniul UAT Valcău de Jos, iar în prezent sunt în stadiul de drumuri în câmp, unele pietruite sau balastate; realizarea acestor conexiuni prin asfaltare sau măcar pietruire ar facilita ieșirea directă la drumul european E60
- continuarea amenajării de alei pietonale, trotuare și dirijare ape pluviale
- achiziția unui cilindru-autogreder pentru lucrările de întreținere drumurilor
- reparații și/sau construcții de poduri și podețe rutiere și pietonale peste Râul Barcău
- construcția de piste pentru biciclete, inclusiv ca parte a procesului de tranziție ecologică, finanțată îndeosebi prin fonduri europene

Legat de trecerile peste Râul Barcău, prin intermediul finanțărilor asigurate prin CNI (1,4 milioane de lei) au fost construite recent două poduri peste în satul Valcău de Sus. În plus față de noi poduri și podețe, apar ca necesare și demersuri de regularizare și amenajare a malurilor râului.

Comuna nu este deservită de cale ferată, cea mai apropiată gară fiind cea din comuna Nușfalău, situată la 12 km de centrul comunei Valcău de Jos.

O importanță deosebită pentru conectivitatea comunei Valcău de Jos o are construcția autostrăzii A3, care va lega Cluj-Napoca de Borș și Oradea prin Nădășelu, Mihăiești și Surplacu de Barcău. Autostrada va trece prin arealul comunei Nușfalău, aflată la circa 15 km de Valcău de Jos. Secțiunea Nușfalău-Surplacu de Barcău are drept termen de deschidere anul 2022, iar secțiunile cuprinse între Nădășelu și Poarta Sălajului anul 2023.

Planificare și reglementare urbanistică

Comuna Valcău de Jos are în componență două sate adunate, Valcău de Jos și Valcău de Sus, și patru răsfirate: Preoteasa, Lazuri, Sub Cetate și cătunul Ratovei. Densitate de locuire este redusă în satele adunate și foarte redusă în satele răsfirate, ceea ce reprezintă o moștenire a unui sistem de organizare teritorială care reflectă un mod de viață tradițional în zonă.

Perioada de tranziție de la o societate în curs de dezvoltare la una dezvoltată, și cea de transformare ca urmare a aderării la Uniunea Europeană, a adus însă presiuni noi asupra organizării teritoriale a comunei. Spre finalul perioadei prezentei strategii va apărea nevoia actualizării PUG în scopul de a face față noilor provocări economice, demografice și de mediu și pentru a oferi generațiilor viitoare condiții de viață la standarde europene. Casele țărănești vechi, tradiționale reprezintă o parte esențială a patrimoniului cultural local. Păstrarea, conservarea și punerea în valoare a acestor case, inclusiv prin parteneriate cu inițiative obștești, apare drept o prioritate. La fel ca în mai toate unitățile administrativ-teritoriale, se impune întărirea disciplinei în construcții, îndeosebi prin respectarea prevederilor PUG și a regulamentelor urbanistice.

Ca linii directoare ale viitorului PUG trebuie luate în calcul scăderea generală a populație, combinată cu o creștere relativă a veniturilor și cu schimbarea modului de viață. Acestea din urmă poate conduce, așa cum se întâmplă în numeroase alte așezări, la o dezvoltare prin extinderea limitelor intravilanului care favorizează înființarea de micro-ferme, dar inhibă dezvoltarea de servicii de nivel urban și nici a unei vieți comunitare, culturale și economice mai intense.

Este evidentă tendința de creștere a parcului auto, care reflectă o totală dependență de automobil pentru cele mai simple sarcini, determinată de factori economici și culturali și reflectată în numărul mare de mașini raportat la numărul de locuitori. Acest fenomen, generalizat la nivelul țării, este un semn de dezvoltare economică recentă și de creștere a nivelului de trai, dar arată totodată și o limită a dezvoltării localităților aflate la limita zonelor urbane funcționale. Cu alte cuvinte, Valcău nu poate beneficia într-o măsură suficient de mare de oportunitățile oferite de serviciile de educație, sănătate, cultură a orașelor din arealul imediat, fiind în același timp din ce în ce mai dependent economic de acestea. Combinația dintre distanța moderată față de cel mai apropiat oraș și față de reședința de județ, combinată cu inexistența transportului în comun și cu precaritatea drumurilor cere nu numai modernizarea drumurilor, ci regândirea teritorial-urbanistică a teritoriului comunei.

Pentru a oferi un viitor sustenabil pentru cadrul construit este nevoie de implementarea de soluții de planificare durabilă care vizează obiective de management teritorial care:

- 1) să păstreze valoarea productivă a terenurilor agricole;
- 2) să producă o urbanizare moderată și în concordanță cu schimbarea generală a stilului de viață și a structurii activităților productive;
- 3) să se alinieze la noua strategie europeană de tranziție ecologică prin urmărirea unor obiective de dezvoltare.

Strategia pentru tranziție ecologică la nivelul UE urmărește să introducă în documentația de planificare urbanistică a următoarelor principii și obiective:

- dezvoltarea unui centru de comună capabil să ofere servicii de nivel urban. Crearea unui spațiu public care să ofere comunității un loc de afirmare a identității. Implementarea de soluții de tip smart city la nivelul localității, respectiv digitalizarea în cât mai mare măsură a diverselor servicii publice. Asigurarea de soluții de mobilitate durabilă și management ecologic al deșeurilor. Acest tip de nucleu urban urmărește crearea de condiții de atragere a specialiștilor în comună;
- limitarea extinderii intravilanului în scopul obținerii unei așezări mai compacte, cu o densitate care să asigure premisele dezvoltării de servicii de nivel orășenesc; eventuala parcelare spre concesiune a unor terenuri din intravilan, proprietatea UAT, pentru

construcția unor case de vacanță sau pentru tineri trebuie să evite fenomenul de *sprawl* (împrăștiere haotică a locuințelor)

- așezare care să își valorifice potențialul verde și să îl aducă la un nivel înalt de adaptare la noile standarde de arhitectură și urbanism sustenabil prin conformarea la noile standarde bio-climatice. Promovarea arhitecturii verzi și a respectării noilor standarde *NZEB* (Near Zero Energy Building), prin mijloace adaptate unei așezări rurale, respectiv furnizarea de asistență de soluții de proiectare unor beneficiari cu resurse materiale și de cunoaștere limitate;

În plus față de cele de mai sus, alte obiective de planificare durabilă privind managementul teritorial includ:

- asigurarea stabilității economice printr-un management corespunzător al terenurilor agricole ale comunei. Prevenirea degradării solului prin activități de construcții și extinderea necontrolată a zonelor de locuințe;
- păstrarea și valorificarea elementelor de identitate culturală locală.

Un exemplu de inițiativă în sensul celor de mai sus, având ca efecte așteptate întărirea vieții comunitare și creșterea calității vieții, constă în construcția sau amenajarea unui parc comunal. Finanțarea ar putea fi asigurată prin fonduri europene (fondul de mediu, PNDR) sau PNRR.

Un punct forte al comunei în ceea ce privește viitoarea planificare urbanistică este dat de cumpărarea în domeniul public al UAT a 2 ha teren în intravilan, ca spațiu pentru investiții viitoare, de natură să ridice nivelul economiei locale prin formarea brută de capital fix îndeosebi în industria prelucrătoare.

Pentru îmbunătățirea aspectului general al localităților, în special al satelor adunate, este avută în vedere amenajarea pe aliniamentele drumurilor comunale cu pomi ornamentali. Acest proiect ar putea fi demarat numai după încheierea lucrărilor la infrastructură (asfaltări, eventual rețeaua de gaze naturale). Un element de incertitudine al proiectului este dat de prevalența încă ridicată a agriculturii de subzistență și semisubzistență, respectiv ciurda satului.

Învățământul

Potrivit datelor INS, în comuna Valcău de Jos există o singură unitate școlară cu personalitate juridică înscrisă în nomenclatorul SIRUES (Școala Gimnazială Valcău de Jos) în care funcționează trei niveluri educaționale: preșcolar, primar (clasele 0-IV) și gimnazial (clasele V-VIII). Pe lângă acestea, există o școală cu clasele I - VIII în Valcău de Sus, o școală cu clasele I - IV, în care funcționează și o grădiniță în Sub Cetate, o grădiniță și o școală cu clasele I - VIII în Preoteasa, o școală cu clasele I - IV, în care funcționează și o grădiniță cu program normal în Lazuri, și o grădiniță în Valcău de Jos, toate unități școlare de tip structură, fără personalitate juridică. Deși există școală în satul Ratovei, aceasta nu funcționează din cauza numărului scăzut de copii. În total există 5 grădinițe, o școală cu clasele I-IV și trei școli cu clasele I-VIII.

Potrivit datelor INS, în anul 2020, numărul total de preșcolari și elevi a fost 401. Cei mai mulți sunt înscriși în învățământul primar și gimnazial. Datele furnizate de la nivel local pentru anul 2021 ilustrează o ușoară creștere a elevilor și preșcolarilor față de anul anterior.

Tabel 11. Populația școlară pe niveluri de educație

niveluri de educație	2019	2020	2021
copii înscriși în grădinițe	81	84	85
elevi înscriși în învățământul primar	180	175	176
elevi înscriși în învățământul gimnazial	142	142	144
total	403	401	406

Sursa: INS și Primăria Valcău de Jos

În Școala Gimnazială Valcău de Sus aproximativ 90-95% dintre elevi sunt de etnie romă, rezidenți într-o zonă segregată teritorial, situată la aproximativ 2 km de satul Valcău de Sus. Acești elevi întâmpină cele mai mari dificultăți de participare la educație de pe raza comunei. De altfel, copiii romi reprezintă cel mai dezavantajat grup din perspectiva condițiilor materiale de acasă și a participării efective la educație.

Figura 12. Grădinița cu program prelungit, sat Valcău de Jos

Sursa fotografiilor: Primăria Valcău de Jos

Potrivit datelor INS, numărul total de cadre didactice care își desfășoară activitatea didactică în școlile și grădinițele din comuna Valcău de Jos este 36, dintre care 5 la nivel preșcolar, 13 la nivelul învățământului primar și 18 în învățământul gimnazial. Conform datelor oferite de Primăria Valcău de Jos, din totalul de 37 de cadre didactice (în 2021), 28 sunt titulare pe postul pe care îl ocupă.

Figura 13. Școala gimnazială Valcău de Jos (în curs de reabilitare și modernizare)

Sursa fotografiei: Primăria Valcău de Jos

Aproape toate cadrele didactice au gradul didactic I. Aproximativ 75% din totalul cadrelor didactice sunt titulare în instituție, fiind asigurată continuitatea și stabilitatea la clasă. Majoritatea au competențe digitale și au putut desfășura activitatea didactică online în contextul pandemiei de Covid-19. Cu toate acestea, se poate vorbi despre un număr relativ

redus de profesori, în general cu vârste înaintate, care au competențe digitale scăzute, astfel că a fost mai dificil pentru aceștia să își desfășoare activitatea în contextul trecerii la învățământul online generată de pandemia Covid-19.

Școlile din localitate nu au personal suport precum consilier școlar, logoped sau profesor de sprijin. Totodată există un post vacant de mediator școlar la Valcău de Sus, unitate care școlarizează preponderent elevi de etnie romă, dat care nu a fost ocupat. Personalul didactic al școlii apreciază că ar fi nevoie de astfel de specialiști la nivelul tuturor școlilor de pe raza comunei.

Tabel 12. Personalul didactic pe niveluri de educație - 2020

niveluri de educație	număr
învățământ preșcolar	5
învățământ primar	13
învățământ gimnazial	18
total	36

Sursa: INS

În cadrul grădiniței și școlii gimnaziale Preoteasa, precum și la Grădinița Lazuri se învață în regim simultan. Localitatea Preoteasa este mai îndepărtată și cu drumuri în pantă, lucru care ar face dificil transportul elevilor cu microbuzele din sat până la școala din centrul de comună Valcău de Jos, în special pe timpul iernii. Au fost menționate dificultăți în a lucra „la simultan”, mai ales la nivel de învățământ preșcolar. Cu toate acestea există accepțiunea conform căreia nu este un dezavantaj major, elevii având rezultate bune. Principalul dezavantaj perceput este faptul că unii elevi nu pot fi atenți la ce au de făcut și sunt distrași de activitățile celorlalți copii, iar ca avantaje principale au fost enumerate aspecte ce țin de interacțiune dintre elevi mai mici și mai mari care învață unii de la ceilalți. Dificultatea cea mai mare este însă pentru învățătoare și educatoare, care trebuie să organizeze activitățile astfel încât să poată parcurge materia relativ încărcată și în același timp să ofere educație individualizată.

Din punctul de vedere al infrastructurii educaționale nu există probleme semnificative. În domeniul investițiilor în infrastructura școlară, cele mai importante realizări au fost reprezentate de lucrările de modernizare și dotare a celor trei școli generale și a școlii primare din comună, precum și de construcția unei grădinițe cu program prelungit în satul Valcău de Jos, prin accesarea măsurii 7 a PNDR 2014-2020.

Școala din Valcău de Jos este în renovare, însă există facilitățile necesare desfășurării activităților didactice. Unitățile școlare școlile de pe raza comunei Valcău de Jos dispun de clădiri reabilitate, cu toate facilitățile necesare desfășurării activităților didactice: canalizare, grup sanitar și apă curentă în interior, încălzire pe timp de iarnă cu centrală pe combustibil solid (lemn). La Școala din Valcău de Sus și la Grădinița din satul Preoteasa încălzirea se face cu sobă pe combustibili solid (lemn), fiind necesară o centrală. Există două microbuze școlare care facilitează transportul elevilor din comună în principal către școala Valcău de Jos.

Resursele educaționale sunt în general suficiente: școlile dispun de laptopuri, imprimante, materiale educaționale necesare la nivel preșcolar etc. În cadrul Școlii Gimnaziale Valcău de Jos funcționează un centru de documentare și informare. De asemenea, există un laborator de informatică și o sală de sport. În fiecare școală și grădiniță există conexiune la internet, cu

mențiunea că totuși nu este semnal în fiecare clasă. Sunt utilizate videoproiectoare în procesul de predare-învățare. Pentru perioadele în care trebuie să alterneze învățământul fizic cu cel online, cadrele didactice au primit laptopuri iar elevii au promis tablete. Totodată, special pentru învățământul online, a fost creată o platformă digitală unde se desfășoară activitatea didactică în contextul pandemic.

Figura 14. Școala gimnazială, sat Valcău de Sus

Sursa fotografiei: Primăria Valcău de Jos

La școlile din comună se implementează programul „Masă caldă în școli”, care este perceput ca având un impact ridicat asupra elevilor și parcursului lor educațional, precum și ca program de sprijin pentru părinți, care nu mai trebuie să pregătească pachet pentru copii. Implementarea programului se datorează capacității administrative. La nivelul fiecărui județ, numai în câteva școli se implementează acest program-pilot. Accesarea sa depinde de celeritatea cu care a acționat conducerea primăriei Valcău la momentul declanșării programului în teritoriu. Acesta este implementat în toate școlile de pe raza comunei, aprobat pentru 401 copii. Întrucât nu există cantină sau un spațiu în care se poate găti, se oferă un pachet cu hrană rece, sendviș și un fruct, adus zilnic la ora 10:00 în Valcău de Jos și care până la ora 11:00 ajunge în toate școlile. În cazul Școlii din Valcău de Sus programul nu a avut impactul scontat asupra creșterii frecvenței școlare, cadrele didactice apreciind că nu a crescut semnificativ prezența elevilor în urma implementării programului. Programul nu este conceput și derulat împreună cu programe de tip „școală după școală”.

Cadrele didactice apreciază că ar mai fi nevoie de resurse educaționale la ciclul preșcolar. Există diferențe importante între grădinița din centrul de comună (Valcău de Jos) și celelalte unități. De exemplu, grădinița din Preoteasa este mai slab dotată, spațiul este insuficient, încălzirea se face cu sobe, clădirea fiind anexată de căminul cultural. În localitatea Lazuri, care dispune doar de o grădiniță în care numărul de preșcolari este redus, sunt de asemenea necesare dotări. În Valcău de Sus există de asemenea problema spațiului, fiind o singură grupă care își desfășoară activitatea într-o sală destul de mică. Sunt necesare de resurse educaționale specifice pentru pre-școlar, precum jucării, jocuri, planșe. Totodată, este nevoie

de o mai bună amenajare a spațiului din exterior pentru a facilita activitățile educaționale și recreative ale copiilor și elevilor în curțile grădinițelor/școlilor.

Elevii pot obține burse de performanță, burse de studiu și burse sociale. Bursele de performanță sunt oferite elevilor care au rezultate la concursuri școlare precum olimpiade. Cele de studiu au fost oferite elevilor cu media anuală de cel puțin 9,80. Bursele sociale se oferă elevilor orfani și cu celor cu probleme medicale, criteriul socio-economic nefiind luat în considerare.

Tabel 13. Infrastructura școlară - 2020

infrastructură școlară	număr
săli de clasa (cabinele școlare/amfiteatre)	30
laboratoare școlare	1
săli de gimnastică	1
terenuri de sport	1
calculatoare personale (PC)	52

Sursa: INS

Rezultatele școlare sunt în general bune, cu excepția școlii din Valcău de Sus. La Școala Gimnazială Valcău de Jos rata de promovabilitate la Evaluarea Națională a fost 100%. Totodată, elevii obțin rezultate bune la concursuri și olimpiade școlare (în fiecare an rezultatele sunt peste media județului și media națională). Prin contrast, la Școala din Valcău de Sus rata promovabilității a fost 0 la Evaluarea Națională, în contextul în care mulți dintre elevi nici nu ajung la finalul clasei a VIII-a din cauza abandonului școlar ori a părăsirii timpurii a școlii sau dacă finalizează gimnaziul aleg să nu se înscrie la Evaluarea Națională. La Școala Gimnazială Preoteasa rata de promovabilitate este de asemenea bună, cu excepția elevilor de etnie romă, care au rate de participare scăzute încă de la preșcolar și în general rezultate slabe, existând în trecut inclusiv cazuri de abandon școlar sau părăsire timpurie a școlii. Problema abandonului școlar sau a părăsirii timpurii a școlii este întâlnită cu precădere în cadrul școlii Valcău de Sus, acolo unde există un procent ridicat de elevi care renunță la școală înainte de finalizarea școlii gimnaziale. Unul dintre motivele menționate de cadre didactice, fără a se generaliza, este fenomenul căsătoriilor timpurii, fetele fiind în general cele care nu revin la școală după căsătorie. Băieții abandonează în general pentru că se angajează pentru a-și susține familia. Absenteismul este de asemenea o problemă în principal toamna și primăvara când părinții pleacă în Germania să lucreze sezonier în agricultură.

Participarea la nivel preșcolar a copiilor romi este mai degrabă sporadică, iar pentru înscrierea în clasa 0 se fac eforturi din partea școlii pentru a informa părinții despre obligativitatea și beneficiile înscrierii copiilor la școală. Cadrele didactice apreciază că interesul față de școală a elevilor romi este mai scăzut mai ales în contextul în care aceștia percep faptul că au oportunități de angajare în agricultură în țările din Europa Occidentală, fără să fie necesare calificări ocupaționale. De altfel, la nivelul întregii comune există fenomenul migrației temporare pentru muncă în străinătate, fiind afectați copiii care sunt lăsați în grija bunicilor sau a rudelor. Impactul se vede cel mai mult la nivelul ciclului primar și gimnazial. În contextul în care sunt lăsați nesupravegheați, au acces nerestricționat la internet și de multe ori copiii manifestă diverse forme de agresivitate în școală. Reprezentanții școlii consideră că este necesară o mai bună colaborare între școală și familie precum și specialiști care să ofere consiliere școlară. Totodată, există intenția la nivelul managementului școlii de a îmbunătăți colaborarea cu sectorul non-guvernamental pentru a găsi soluții de sprijinire a elevilor dezavantajați de pe raza comunei. Există însă și percepția conform căreia munca în străinătate

a îmbunătățit nivelul de trai la nivelul comunității, lucru care a facilitat și alocarea de resurse financiare din partea familiei pentru educație.

Figura 15. Sala de sport

Sursa fotografiei: Primăria Valcău de Jos

Majoritatea elevilor de la Școala din Valcău de Jos continuă la liceu în Șimleu Silvaniei și un procent redus la școala profesională din același oraș. Orașul se află la o distanță de aproximativ 20 de km, naveta fiind accesibilă. Cei din Valcău de Sus continuă studiile doar în cazuri excepționale. Unul dintre factorii importanți care influențează parcursul educațional al elevilor este participarea efectivă în învățământul preșcolar, fiind necesară atragerea cât mai devreme a acestora la grădiniță și sprijinirea participării prin alocarea de resurse. Potrivit cadrelor didactice, există diferențe între cei care frecventează grădinița și cei care au o frecvență redusă. Este necesară sprijinirea cu rechizite a preșcolarilor care nu își permit. De asemenea, grădinița cu program prelungit este o necesitate în contextul în care majoritatea părinților salariați sunt navetiști, dar și pentru că elevii proveniți din medii socio-familiale dezavantajate ar beneficia de numărul mai mare de ore petrecute în instituție. Începând cu 2022 va funcționa o grădiniță nouă cu program prelungit în Valcău de Sus, existând cerere din partea părinților care lucrează.

Recomandări

1. Continuarea acordării de burse școlare pentru preșcolari și școlari (în special pe criterii sociale) concomitent cu creșterea cuantumului și regândirii criteriilor relevante. Posibilitatea cumulării burselor sociale cu cele de merit.
2. Sprijinirea școlii de către primărie prin fonduri suplimentare alocate pentru resurse educaționale, inclusiv pentru învățământul preșcolar.
3. Îmbunătățirea dotărilor grădinițelor și școlilor de pe raza comunei acolo unde este necesar.
4. Continuarea programului „masă caldă în școli” care să includă și programul „școală după școală”. Dezvoltarea programelor de ore remediale cu bugetare corespunzătoare în special în zonele dezavantajate. Derularea programului „școală după școală” necesită însă în acord în

consiliul local, care până în prezent nu a fost de acord, precum și asigurarea finanțării pentru orele suplimentare.

5. Sprijinirea participării în învățământ preșcolar și primar, cele două nivele fiind cele mai importante pentru acumularea competențelor de bază necesare continuării în învățământul gimnazial. În acest sens se pot alocă fonduri pentru materiale didactice educaționale specifice, se pot încheia parteneriate cu personal suport – de exemplu specialiști precum logopezi, consilieri școlari (cel puțin în regim de colaboratori), personal de sprijini. Vor fi identificați copiii aflați în situație de risc de neparticipare și sprijiniți prin măsuri educaționale și sociale integrate (în colaborare între Serviciul Public de Asistență Socială, Instituțiile școlare, specialiști de la nivel județean precum CJRAE și Medicina de familie).

6. Sprijinirea elevilor proveniți din familii cu venituri reduse care fac navetă în vederea participării la studii liceale.

7. Sprijinirea activităților care încurajează participarea copiilor și elevilor la activități extra-curriculare.

8. Programe menite să conducă la conștientizarea beneficiilor educației și formării profesionale în comunitate (cursuri de educație parentală, programe educaționale pentru elevi etc.).

9. Consolidarea colaborării dintre instituțiile educaționale de pe raza comunei și între instituțiile educaționale și administrația publică locală.

10. Alocare de resurse pentru accesibilizarea viitoarei grădiniței cu program prelungit pentru preșcolarii de pe toată raza comunei, independent de mediul socio-familial de proveniență și de resursele familiale disponibile.

11. Măsuri integrate socio-educaționale pentru elevii care frecventează școala.

Sănătatea

Accesul la servicii de sănătate

Localnicii din Valcău de Jos au acces la servicii medicale primare la cabinetul medicului de familie, absolvent (1988) al Universității de Medicină și Farmacie din Cluj-Napoca. Medicul lucrează în comuna Valcău de Jos din anul 1998.

Cabinetul de medicină de familie se află în satul reședință de comună, în centrul comunei, vis-a vis de căminul cultural. Cabinetul funcționează într-o clădire veche, care a fost renovată mai de mult. Are acces la apă curentă, dar canalizarea este de tip individual (fosă septică), iar încălzirea se face cu soba cu lemne și un panou electric. Cabinetul funcționează într-o clădire pusă la dispoziție de către autoritățile locale prin concesiune.

Cabinetul de medicină de familie are dotările standard minime conform cerințelor DSP și Colegiului Medicilor. În plus față de dotările existente, ar fi necesar un EKG, pentru care medicul consideră că poate să obțină competențele necesare pentru utilizarea acestuia. Medicul de familie are contract cu Casa de Asigurări de Sănătate Sălaj. Pentru analize medicale, medicul de familie dă bilete de trimitere pacienților săi și aceștia pot merge la orice laborator care are fonduri, în Șimleu Silvaniei, Zalău sau în altă parte. Medicul de familie merge și pe teren pentru pacienții săi care sunt imobilizați la pat sau pentru vaccinarea unor copii din populația vulnerabilă. În această perioadă, merge mai puțin pe teren (cu mască, vizieră, mănuși, halat). Nu mai există un alt medic de familie în comună, dar există un cabinet privat cu mai multe specializări medicale, dar unde programul este foarte restrâns, o singură zi pe săptămână. Continuitatea de durată a serviciilor de medicină de familie reprezintă un subiect sensibil. Medicul de familie se apropie de vârsta de 60 de ani. Atragerea unui succesor reprezintă o problemă de perspectivă.

Cabinetul stomatologic funcționează chiar lângă cabinetul de medicină de familie. Medicul dentist (stomatolog) vine câteva ore pe zi, în special seara, doar pe bază de programări. Poate să susțină acest cabinet doar prin faptul că are și un cabinet în municipiul Zalău. Nu locuiește în comună și face naveta din Zalău. Lucrează cu aceleași materiale la ambele cabinete, dar prețurile practicate nu pot fi la același nivel ca cele din oraș, deoarece oamenii din comună își permit cu greu să plătească pentru tratamentele stomatologice. Îngrijirea sănătății dentare a populației poate fi susținută la nivel local prin sprijinirea dotării cabinetului stomatologic.

Nu există un cabinet de medicină școlară sau cabinet de stomatologie școlară. Potrivit medicului de familie, ar fi bine să existe și un cabinet de medicină școlară deoarece că sunt multe școli în comună. Există, totuși, o asistentă comunitară care se ocupă să facă triajul epidemiologic în aceste școli.

Pentru consultul unui medic specialist sau pentru investigații la spital, pacienții din comună pot merge la Șimleul Silvaniei, Zalău, Cluj, Oradea, Arad, Timișoara etc., în funcție de investigațiile necesare și de specializarea medicală necesară. Cei care au nevoie de cardiologie sau interne aleg chiar și alte județe. Dacă este nevoie de o intervenție chirurgicală, merg la Cluj, Oradea. La Zalău merg mai mult pentru monitorizarea problemelor de sănătate. Investigații de specialitate sunt disponibile și în localitate, dar în regim privat. Serviciile (ecograf, EKG) sunt oferite de un medic din Oradea, care vine de 1-2 ori pe săptămână în comună.

Ambulanța ajunge destul de repede în 10-15 minute pentru cod roșu (SMURD de la stația de la Nușfalău), maxim 30 de minute pentru alte situații. Pacienții sunt duși la spitalul din Șimleul Silvaniei (20 km) sau Zalău (50 km).

Farmacia funcționează de 12 ani și este singura din comuna Valcău de Jos. Activitatea are loc într-o altă clădire veche, pusă la dispoziție de către autorități. Farmacista, care este și proprietară, a absolvit Facultatea de Farmacie din Oradea. Nu locuiește în comună și face naveta din comuna Crișeni. Farmacia funcționează într-o clădire veche; este un spațiu primit prin concesiune de la autoritățile locale. Clădirea are apă curentă și canalizare, dar sistemul de încălzire este cu lemne în sobă (este nevoie de un om care să-i facă focul în sobă). Farmacia lucrează cu Casa de Asigurări Sălaj. Perioada aceasta a fost complicată cu aprovizionarea cu medicamente, unele medicamente lipsind din depozit. Dacă nu vin la această farmacie, localnicii își mai cumpără medicamente din Zalău.

Farmacia poate acoperi cheltuielile din vânzări, dar cu greutate, în special în condițiile de pandemie, când se cheltuiește destul de mult cu dezinfectanți, teste și alte materiale necesare. În medie, farmacia are 60-80 de cumpărători pe zi. Oamenii își cumpără rețetele recomandate de medicul de familie/specialist, dar sunt și destul de mulți care solicită medicamente fără să fi fost la un consult la medic. Oamenilor din comună le este destul de greu să plătească pentru medicamentele recomandate de medic; mulți dintre ei cumpără doar o parte din medicația prescrisă. Potrivit farmacistei, oamenii vin cu o sumă mică de bani și spun: „cât puteți să îmi dați de banii aceștia?”

Starea de sănătate a locuitorilor

Medicul de familie are în jur de 2.300-2.400 de pacienți înscrși, iar cam 900 dintre aceștia nu mai au asigurare medicală. Cele mai frecvente probleme de sănătate ale pacienților săi sunt: diabetul (cel mai des întâlnit), bolile cardiovasculare, tumorile. Dintre pacienții înscrși, cam 200-300 sunt cu boli cronice. Aceștia vin periodic pentru rețetă (tratamentul este eliberat de

medicul de familie pe baza scrisorilor medicale de la medicii specialiști). Potrivit medicului de familie, pacienții merg la medicul specialist, conform recomandării, fie pentru investigații, fie pentru control și tratament. Perioada aceasta a pandemiei a făcut ca anumite investigații sau controale să fie amânate, așadar trimeritele au fost doar pentru ambulatoriu (nu în spital). În general, la șase luni pacienții cu boli cronice ar trebui să meargă la evaluare, dar în această perioadă evaluările s-au mai amânat. În ceea ce privește tratamentul prescris, medicul de familie apreciază că oamenii nu au probleme să-și cumpere tratamentul, dar acolo unde crede că sunt probleme din punct de vedere financiar, încearcă să treacă medicamentele cele mai ieftine. Unii le cumpără pe o lună sau pe trei luni.

Pentru problemele de sănătate ale copiilor (în special a copiilor mici), părinții se adresează medicului de familie de la primele simptome. Cu toate acestea, mulți nu respectă tratamentul. În cazul adulților, aceștia se prezintă mai târziu la medic (și în acest context al îmbolnăvirilor cu Covid-19 sau alte viroze). Medicul de familie apreciază că partea de prevenție funcționează mai greu în ceea ce-i privește pe localnici. Se manifestă un interes mai crescut pentru monitorizarea bolilor decât pentru medicină preventivă. Spre exemplu, populația de vârstă mai tânără, care nu manifestă încă simptome, ar trebui să își facă periodic unele analize, dar multe dintre aceste persoane lucrează în străinătate și pun pe plan secund starea generală de sănătate.

În general, nu există probleme cu vaccinarea copiilor cu schema obligatorie, dar o problemă serioasă o ridică populația de romi (apreciată ca fiind la 400-500 de persoane), care nu se prezintă pentru vaccinarea copiilor. Sunt foarte puțini părinți care refuză vaccinarea. Pentru aceștia, medicul de familie merge împreună cu asistenta sa pe teren și așa își dau mai mulți acordul. Oamenii se vaccinează antigripal. Cei mai mulți așteaptă să primească medicul vaccinul antigripal de la DSP (avea deja 50 de persoane pe listă, deși vaccinul nu fusese primit încă de la DSP), iar puțini îl cumpără din farmacie și se vaccinează mai repede.

Accesul la programele naționale de monitorizarea și testarea a populației pentru boli infecțioase sau contagioase (gen TBC) reprezintă o prioritate pentru autoritățile locale. Au fost inițiate demersurile necesare și s-a ajuns la un acord verbal. Sosirea caravelor pentru testare în comună va urma în viitorul apropiat.

Pandemia Covid-19

Medicul de familie apreciază că oamenii au respectat normele anti-Covid-19, mai puțin populația de romi. La cabinetul propriu, nu a permis accesul decât cu mască și a încercat să limiteze accesul în interior și să facă consultații doar pe bază de programare. Farmacista apreciază că la începutul pandemiei oamenilor le-a fost mai frică de boala Covid-19 pentru că nu se știa prea mult despre boală (se referă la primul val și la perioada de stare urgență), dar apoi oamenii s-au relaxat foarte tare și nu au mai respectat normele. Este destul de greu să îi convingă pe oameni să respecte normele sanitare (purtatul măștii) în farmacie.

Nu se știe câți oameni s-au vaccinat anti-Covid-19. Oamenii au mers la punctele de vaccinare din Șimleu Silvaniei, Zalău, Crasna etc. Medicul de familie nu a putut să se implice în procesul de vaccinare anti-Covid-19, deoarece are nevoie de mai mulți oameni programați în aceeași zi, având în vedere că dintr-un singur recipient se vaccinează mai multe persoane (vaccin multidoze). A fost și o echipă mobilă de vaccinare anti-Covid-19, dar au fost puțini care s-au imunizat (iulie 2021).

Cazurile de Covid-19 în perioada octombrie-noiembrie 2021 par să fi fost mai numeroase față de valurile anterioare. În primele două valuri, nu au prea fost cazuri, în valul al treilea au fost mai multe cazuri. Medicul de familie apreciază că numărul de cazuri de Covid-19 este mai mare la persoanele de peste 50 de ani. Cabinetul de medicină de familie deține oximetru și teste rapide pentru Covid-19. Au avut și câteva persoane care au decedat, dar acestea s-au prezentat foarte târziu, cu simptome foarte grele și erau persoane cu comorbidități.

Modernizarea/ starea dispensarului uman

În Valcău de Jos funcționează un dispensar uman care este vizat în perioada următoare de un proiect de reabilitare, finanțat prin CNI. Proiectul este în curs de licitație. În clădirea dispensarului uman funcționează cabinetul de medicină de familie și cel stomatologic. Clădirea are acces la apă curentă și canalizare (soluție individuală), dar încălzirea este realizată cu o sobă cu lemne. Pe durata lucrărilor de modernizare, medicul de familie își va desfășura activitatea în alt spațiu, de asemenea pus la dispoziție de primărie.

Figura 16. Dispensarul uman

Sursa fotografiilor: Primăria Valcău de Jos

Domeniul social

Probleme sociale și asistența socială

Pe baza datelor culese din cercetarea calitativă realizată de cercetătorii ICCV au fost identificate următoarele probleme:

- 1) numărul ridicat de beneficiari de ajutoarele sociale, majoritatea din ei de etnie romă;
- 2) numărul beneficiarilor de ajutoarelor sociale, care este relativ aceleași de ani de zile: 120 în 2020, 116 în 2019, 112 în 2018; unii dintre beneficiari percep beneficiile sociale drept o „pensie”;
- 3) lipsa serviciilor sociale în localitate, nici publice și nici private;
- 4) lipsa sunt ONG-uri care să activeze în localitate sau să implementeze proiecte aici;
- 5) părăsirea timpurie a școlii de către copiii de etnie romă, de regulă la finele clasei a opta;
- 6) șomajul, respectiv oportunități puține de angajare pentru cei fără ocupație, deși există posibilitatea de a lucra în agricultură, dar oamenii preferă să plece la munca agricolă în străinătate;
- 7) analfabetismul, inclusiv cel funcțional, în special în rândul minorității rome, cauzat de părăsirea timpurie a școlii și abandon școlar, pe fondul deprinderii materiale a gospodăriilor;
- 8) cererea în creștere de servicii de îngrijire pentru persoanele vârstnice; primăria are în vedere accesarea sau sprijinirea accesării de fonduri SEE și norvegiene prin care să fie finanțate o masă pe zi, asistența medicală și echipe mobile; o soluție complementară de analizat în viitor constă în construcția / amenajarea unui cămin pentru persoane vârstnice;
- 9) cererea de locuințe din partea tinerilor: posibile soluții ar fi accesarea unui proiect de construcție de locuințe pentru tineri al Agenției Naționale pentru Locuințe (ANL) sau parcelarea spre concesiune a unor terenuri din intravilan din proprietatea UAT.

Climatul social

Referitor la infracționalitate, în opinia subofițerului de poliție din comunitate, rata acesteia este, în general, mult mai ridicată în mediul urban decât în cel rural, având în vedere că populația din mediul rural este una îmbătrânită. La nivelul comunei Valcău de Jos cele mai frecvente infracțiuni sunt furturile și violența în familie. Cazuri de criminalitate violentă (omor, viol) au existat, dar cu ani în urmă, iar persoanele care au comis aceste infracțiuni sunt reabilite. Problema violenței în familie este una foarte stringentă. După ce constată o situație de violență domestică, poliția emite ordin provizoriu de protecție. Însă, ca urmare a faptului că în localitate și în zonă nu există centre de sprijin al agresorilor sau victimelor, persoanele vătămate își retrag deseori plângerea. Altfel, abuzatorul, cel mai des soț sau alt membru al familiei, nu are unde să locuiască sau unde să ceară ajutor întrucât lipsesc atât serviciile de asistență socială asigurate de stat cât și cele din partea organizațiilor non-guvernamentale. Principalele cauze ale violenței domestice sunt consumul excesiv de alcool și nivelul scăzut de trai. În cazul furturilor, acestea sunt comise de tineri având vârsta cuprinsă între 18-29 de ani, de etnie romă, fără surse de venit. Motivațiile lor sunt date de nevoia de a dispune de resurse pentru petrecerea timpului liber (ieșiri la film, terasă, plimbare etc.). Pentru descurajarea infracționalității, un sistem de monitorizare video, conectat la serverul poliției, acoperă satul Valcău de Jos. Instalarea unui sistem inteligent de supraveghere video, care să acopere satul într-o primă fază satul Valcău de Sus, iar mai apoi restul comunei, reprezintă o prioritate.

Postul de poliție face față cu mari greutate nevoilor existente în comună. Nu există suficiente resurse umane întrucât nu se scot la concurs suficiente posturi la nivel regional și local. Lipsa de personal este problema majoră pentru buna funcționare a postului de poliție. Aceasta este urmată de condițiile de muncă nesatisfăcătoare și resursele financiare limitate. Un exemplu minor, dar sugestiv: subofițerul de poliție este nevoit să solicite la alte instituții sau să achiziționeze pe cont propriu coli de scris deoarece primește numai un top de hârtie pe lună. Totodată, serviciul de ordine publică implică o gamă extinsă de responsabilități. Angajații trebuie să fie informați și să acționeze în cazuri de violență domestică, furturi, dispute între vecini, probleme apărute pe fondul consumului de alcool la diverse evenimente sociale etc. La nivel de localitate nu au fost luate măsuri notabile pentru reducerea criminalității. În activitatea curentă, subofițerul de poliție pune foarte mult accentul pe comunicare, interacțiunea cu cetățenii, informare la nivel de comunitate.

Cultură, viață religioasă, petrecerea timpului liber

Viață culturală

În comuna Valcău de Jos funcționează o bibliotecă comunală și una școlară. Cetatea, bisericile, biblioteca publică și căminele culturale sunt elementele reprezentative de interes cultural ale comunei. Însă cea mai reprezentativă dintre toate este cetatea denumită local „Subcetatea”. În secolele XV-XVI, cetatea Valcău domina împrejurimile regiunii sudice cunoscută și sub titlul de comitat regional Crasna. Ruinele reprezintă un punct istoric de atracție important al comunei care îi oferă personalitate, reprezentativitate locală și un reper-cheie pentru a descoperi vechile tradiții culinare, încă prezente în viața sătenilor de lângă vârful dealului unde se află satul sălăjean Sub Cetate.

Figura 17. „Subcetatea” - ruinele Cetății Valcău (sat Sub Cetate)

Sursa fotografiei: Primăria Valcău de Jos

Amenajarea sitului arheologic al cetății „Subcetate” se impune ca obiectiv de susținere a vieții culturale și ca punct de interes turistic local. O altă cale de susținere a vieții culturale locale constă în continuarea susținerii de către autoritățile locale a autorilor sau oamenilor de creație din cultură, artă, știință din Valcău de Jos.

Figura 18. Biblioteca comunei Valcău de Jos

Sursa fotografiei: Primăria Valcău de Jos

Biblioteca are o suprafață extinsă de aproape 100 mp, iar căminul cultural are o suprafață aproximativă de 200 m. Biblioteca deține în prezent un număr generos de 8.500 volume, iar din cei 121 de utilizatori înscrși, în anul 2020 s-au înregistrat în jur de 50 de utilizatori activi și peste 85 de vizite. Biblioteca este dotată cu trei calculatoare. Fondul de carte este diversificat și se îmbogățește de la an la an cu noi volume, cu aproximativ 50 de volume de cărți. Activitatea se desfășoară în condiții bune, în spații corespunzătoare, igienizate și bine încălzite. Conectare la internet este asigurată, biblionetul dovedindu-se de un real folos și interes pentru tinerii din comună. Cu ajutorul acestui proiect locuitorii comunei Valcău de Jos au acces gratuit la Internet.

Petrecerea timpului liber

Practicarea sportului este posibilă pe terenul de sport (fotbal) cu gazon natural și în sala de sport. Terenul de fotbal al comunei necesită construcția unei tribune și a unor vestiare. Între altele, pe acest teren au loc meciurile echipei *Cetatea Valcău*. De asemenea, există cerere suficientă pentru construcția unui teren de sport multifuncțional cu gazon sintetic, care ar permite și practicarea altor sporturi (volei, handbal, baschet, badminton, tenis).

Alte direcții de acțiune în susținerea sportului de masă și a vieții culturale includ:

- sprijinirea participării copiilor și tinerilor la competiții sportive (volei, handbal, fotbal)
- susținerea formației de dansuri *Spiridușii Valcăului*, care are deja o tradiție de peste 60 de ani prin plata de la buget a unui instructor-coreograf
- participarea tinerilor la competiții de șah și pictură în arealul Șimleul Silvaniei

Alături de proiectul de construcție și amenajare a parcului comunal (vezi secțiune planificare și reglementare urbanistică), apare ca necesară și amenajarea de locuri de joacă pentru copii.

Figura 19. Formația de dansuri *Spiridușii Valcăului*

Sursa fotografiei: Primăria Valcău de Jos

Un punct important din viața culturală a comunității rămâne organizarea sărbătorii comunei „Zilele comunei Valcău”. Reluarea organizării acestui eveniment depinde de eficiența măsurilor de combatere și limitare a efectelor pandemiei COVID-19, precum și de sprijinul populației pentru aceste măsuri.

Figura 20. Echipa de fotbal *Cetatea Valcău*

În ceea ce privește petrecerea timpului liber în afara comunei, localitățile urbane de referință sunt municipiile Zalău și Cluj.

Căminul Cultural

În ultimii ani, din finanțări nerambursabile naționale sau europene, s-a reușit reabilitarea a trei cămine culturale, în satele Valcău de Sus, Valcău de Jos și Preoteasa, pe baza unor proiecte cu finanțare nerambursabilă ce au cumulat investiții de peste 2 milioane de lei.

Figura 21. Reabilitarea unui cămin cultural din comuna Valcău de Jos

Sursa fotografiilor: Primăria Valcău de Jos

În spațiul oferit de cele 5 cămine culturale existente în comună, precum și cel al școlii comunale se desfășoară cele mai importante festivități culturale, sărbători locale și naționale din care enumerăm aici, doar o parte din cele mai semnificative:

- 15 ianuarie - Mihai Eminescu, Ziua culturii române;
- 24 ianuarie ziua Unirii;
- 1 martie - spectacol dedicat mărțișorului;
- 8 martie - Ziua internațională a femeii;
- 9 mai ziua Europei;
- 10 mai ziua regalității;
- 1 Iunie - Ziua internațională a copilului;
- 1 decembrie - Ziua națională a României;
- festivități/ serbări școlare de deschidere și absolvire;
- spectacole – cu trupe de circ pentru copii;
- teatre pentru copii;
- spectacole pentru oameni maturi – muzica ușoară;
- sărbătorile de iarnă ale copiilor, spectacole în parteneriate cu școala;

- 31 decembrie, obiceiurilor, colinde, obiceiuri și urături cu prilejul sărbătorilor de iarnă.

Cele cinci cămine culturale sunt dotate cu mese, scaune, bufete și un sistem audio de amplificare cu boxe, care se apropie însă de sfârșitul duratei normale de funcționare. Pentru viitor se dorește modernizarea dotării căminelor culturale, în primul rând cu un nou sistem audio-video dotat cu amplificare și boxe.

Viața religioasă

Date statistice oficiale despre Comuna Valcău, județul Sălaj, sunt oferite de recensământul din 2011 (tab.13)¹³. Potrivit acestora, dintr-un total de 2.851 de locuitori ai comunei, 2.379 și-au declarat afilierea la Biserica Ortodoxă Română, adică un procentaj de 83,44% din totalul locuitorilor comunei. Celelalte comunități religioase ale comunei Valcău au declarat următorul număr de credincioși: comunitatea Catolică 4 credincioși, comunitatea Greco-catolică 79, comunitatea Reformată 69, comunitatea Penticostală 198, comunitatea Baptistă 54, și fără identitate religioasă declarată 66 de persoane.

În comună există un număr de 11 biserici sau case de rugăciune (adunare), din care: 5 ortodoxe, două greco-catolice, una reformată și două penticostale (Figura 22). În plus față de acestea, în satul Preoteasa este în construcție o biserică ortodoxă, realizată prin contribuția financiară majoră a Guvernului României prin secretariatul de stat pentru culte.

Pe baza datelor RPL 2011 și 2002 am putut realiza tabelul de mai jos cu dinamica apartenenței religioase în comună, în perioada 2011 față de 2002.

Tabel 14. Dinamica apartenenței religioase în Valcău de Jos 2002-2011

nr. crt.	total populație/ confesiune religioasă	2002	procentaj 2002	2011	procentaj 2011	diferența 2011- 2002	procentaj diferența 2011-2002
1	total populație	3.302	100%	2.851	100%	- 451	-13,7%
2	ortodoxă	2.894	87,6%	2.379	83,4%	- 515	-17,8%
3	romano-catolică	5	0,2%	4	0,1%	- 1	-20,0%
4	greco-catolică	139	4,2%	79	2,7%	- 60	-43,2%
5	reformată maghiară	92	2,8%	69	2,4%	- 23	-25,0%
6	penticostală	72	2,2%	198	6,9%	+ 126	+175%
7	baptistă	89	2,7%	54	1,9%	- 35	-39,3%
8	nedeclarată	9	0,3%	66	2,3%	+ 57	+ 633,3%

Sursa: Tabelul a fost realizat pe baza datelor recensămintelor naționale (2011) și a datelor oficiale postate pe site-ul Primăriei Comunei Valcău de Jos pentru anul 2002¹⁴

Analiza datelor din Tabel 14 arată o tendință de scădere a populației în comună cu un procentaj de 13% în zece ani. O marea parte a acestei diminuări a totalului populației din comună se explică atât prin procesul accelerat de emigrare din rațiuni economice, cât și ca urmare a scăderii demografice și a îmbătrânirii populației. Aceasta scădere a numărului de locuitori din comună a generat în zece ani o scădere și a numărului de credincioși ai comunităților religioase cu excepția comunității penticostale unde creșterea de 175% merită

¹³ Rezultate definitive RPL - 2011: *Tab13. Populația stabilă după religie – județe, municipii, orașe, comune*, <https://insse.ro/cms/ro/content/recens%C4%83minte> (accesat 12 dec. 2021).

¹⁴ Conform datelor structurii confesionale a Comunei Valcău de Jos, pentru anul 2002, site-ul oficial al Primăriei : <https://primariaValcăudejos.ro/ro/pagina?slug=istoricul-localitatii> (accesat 12 dec. 2021) și a datelor oficiale Recensământ populație 2011: *Populația stabilă după religie – județe, municipii, orașe, comune*, <https://insse.ro/cms/ro/content/recens%C4%83minte> (accesat 12 dec. 2021).

studiată cu atenție. Din informațiile rezultate din interviurile calitative, comunitatea penticostală din Valcău de Jos este structurată și pe criterii etnice și culturale, nu doar religioase.

Această creștere, în zece ani, a numărului de credincioși penticostali, este interesantă mai ales în contextul în care celelalte comunități religioase au înregistrat scăderi importante de membri. Dezvoltarea numerică se poate explica atât prin numărul crescut al convertirilor cât și prin numărul mare al nașterilor sau poate al căsătoriilor mixte în familiile credincioșilor penticostali. Vitalitatea socială a comunității penticostale este dată și de vârsta tânără a membrilor ei, fiind înregistrate doar 3 persoane peste 60 de ani la o comunitate de 40 de membri, potrivit pastorului local. De altfel, comunitatea penticostală este singura comunitate religioasă din comună care a demarat deja construirea unui centru caritabil pentru activități cu copiii și pentru ajutorarea persoanelor în vârstă indiferent de identitatea lor etnică sau religioasă. Comunitatea religioasă penticostală, prin ritualul ei liturgic bazat pe utilizarea cântărilor instrumentale și vocale în biserică, oferă comunității de etnie roma posibilitatea exprimării libere prin cult și muzica punând în valoare valențele artistice pe care le putem întâlni în mod constant în cadrul comunităților de romi, generând astfel *coeziune socială și optimism comunitar*. Acesta este un aspect particular de atractivitate pentru înțelegerea convertirilor populației de etnie romă la credința penticostală, deseori neo-charismatică.

Importanța vieții religioase pentru localitate

Viața religioasă în comuna Valcău de Jos reprezintă o *forma comunitară importantă de păstrare* a spiritualității și mai ales a tradițiilor religioase, peste generații. Evaluând cu subiecții intervievați importanța credinței religioase, precum și a practicilor și tradițiilor religioase pentru viața credinciosului, *pe o scară de măsură de la 1-10*, am constatat că aceasta se situează într-o poziție deosebit de importantă, media fiind între minim 8 (în 7 din 9 interviuri) și 10 (în 2 interviuri).

În mod special s-a observat (în comunitățile ortodoxe și greco-catolică, de etnie românească), o mare atenție acordată riturilor și ritualurilor individuale privind pomenirea morților, dar și aspectelor artistice ale identității religioase și anume purtarea în zi de sărbătoare, la biserică a hainelor tradiționale populare, numite „poale” în limbaj local, în special de către femei și generația tânără feminină, ca o formă de continuitate a legăturilor ancestrale cu strămoșii din familie și cu istoria satului.

Analizând canalele de transmitere între generații a credințelor și practicilor religioase am constatat că în peste 80% din situații spiritualitatea se transmite pe linie maternă, feminină, bunicele având un rol foarte important în educația religioasă a nepoților și a tinerelor generații, și numai în 20% de cazuri bunicii sau tații se ocupă în familie de educația religioasă a copiilor sau nepoților.

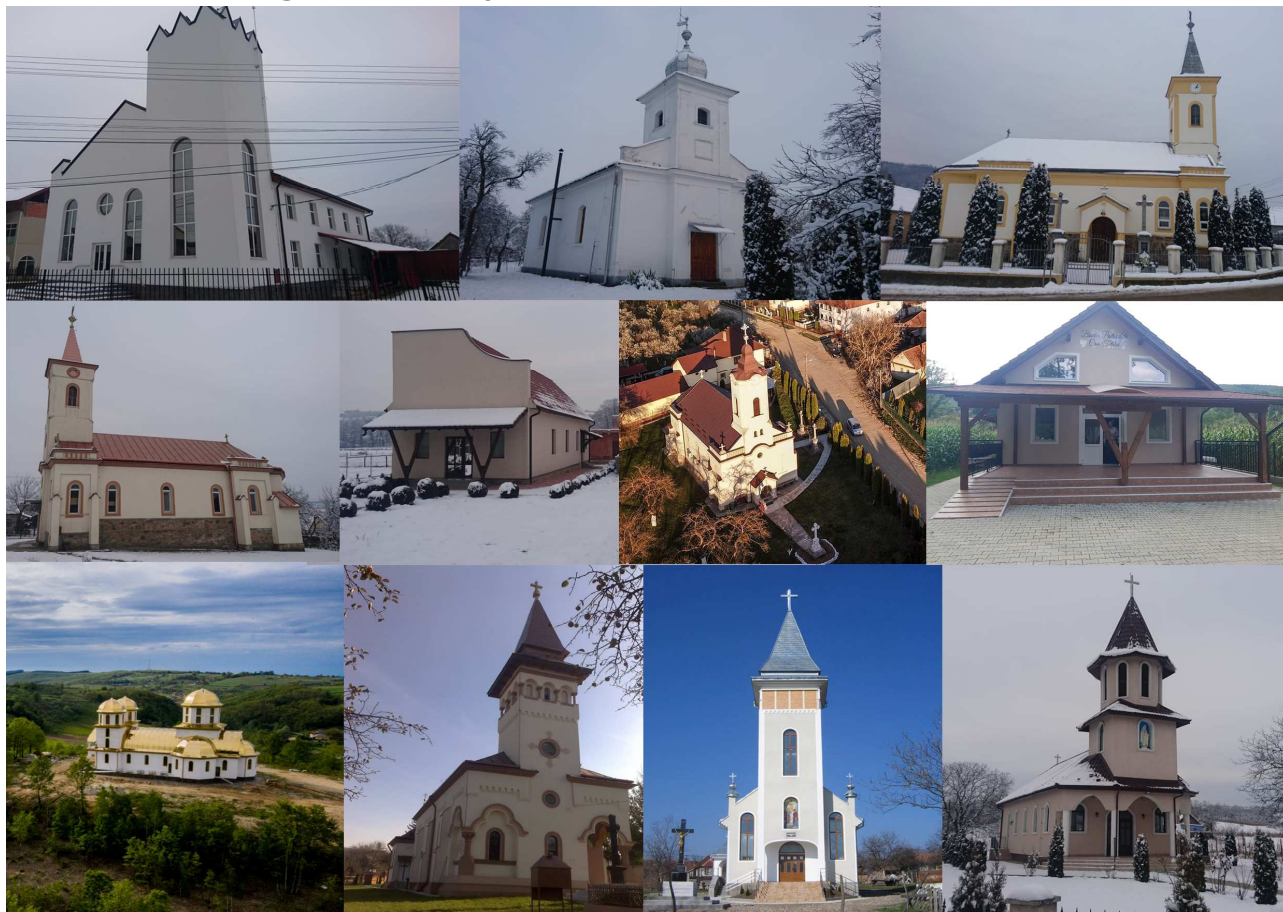
Acest aspect este relevant mai ales în situația în care, ca urmare a fenomenului emigrării, există *riscul producerii unei rupturi culturale spirituale între generații*, ceea ce va afecta pe termen mediu și lung și comportamentul religios prin pierderea identității culturale locale și a relației cu biserica și implicit cu comunitatea. Aceasta va crea forme de individualizare care vor conduce la *segmentarea comunitară în viața rurală* ceea ce poate crea pe termen mediu stări de anxietate și însingurare mai ales pentru generațiile în vârstă. De aceea este necesar să se aibă în vedere proiecte comunitare care să păstreze specificul popular cultural local, precum și crearea de spații de comuniune și îngrijire socială pentru generațiile vârstnice.

Importanța vieții religioase pentru comunitate este subliniată și prin sprijinul constant pe care autoritățile locale îl oferă pentru repararea, întreținerea și consolidarea lăcașurilor de cult, îndeosebi a bisericii clasificate drept monument istoric.

Comunitățile religioase și promovarea valorilor morale

În Comuna Valcău de Jos activează 9 deservenți de cult la care se adaugă încă un pastor penticostal care are jurisdicția pastorală în mun. Zalău. Dintre aceștia, 5 sunt preoți care aparțin Bisericii Ortodoxe Române (BOR), un preot este greco-catolic, un preot (pastor) reformat luteran maghiar, un pastor penticostal-*comunitate independentă asociativă* și un pastor baptist. Existența numeroasă a deservenților de cult considerăm că a contribuit, prin educația morală și religioasă promovată conform preceptelor specifice ale Bisericii Creștine, să descurajeze acțiuni infracționale importante și manifestarea de cazuri sociale care să afecteze echilibrul social al comunității.

Figura 22. Lăcașuri de cult din comuna Valcău de Jos

Sursa fotografiilor: Primăria Valcău de Jos

De asemenea, la această stare socială a contribuit și buna relație de colaborare cu reprezentanții administrației locale respectiv cu primarul, foarte apreciat de toți deservenții de cult indiferent de opțiunea lor confesională, precum și faptul că în comună s-au realizat investiții importante în infrastructură locală (asfalt, canalizare, apă, energie, cablu TV – internet, etc.), ceea ce a sporit mult gradul de confort și calitatea vieții locuitorilor comunei, eliminând astfel o parte dintre nemulțumirile pe care le-ar fi putut alimenta lipsa investițiilor în infrastructură. Se cuvine totuși menționat că în perioada anilor 1996-2005 au existat în comună o serie de tensiuni inter-confesionale, în special între comunitățile de ortodocși și

reprezentanții Bisericii Greco-catolice, tensiuni generate de solicitarea membrilor comunității greco-catolice de a recupera terenurile și proprietățile care au aparținut Bisericii Greco-catolice, înainte de a fi desființată în 1948 de către regimul totalitar comunist. După găsirea soluțiilor administrative sau juridice de restituire a proprietăților solicitate de către comunitatea greco-catolică tensiunile s-au liniștit, iar odată cu trecerea timpului s-a creat și o atitudine de toleranță și acceptare reciprocă între membrii diverselor comunități etnico-religioase, însă fără a se organiza activități pastorale comune (căsătorii mixte, participarea multiconfesională la înmormântare, participare comună de binecuvântare la deschiderea anului școlar, etc.), între preoții ortodocși și preotul greco-catolic. La detensionarea situației a contribuit și faptul că cimitirul comunei este administrat de către primărie, fiind un cimitir comunitar și nu unul parohial confesional, ceea ce face ca accesul pentru locurile de veci să nu fie condiționat de identitatea confesională a celor decedați sau a familiei aparținătorilor. În plus, o biserică ortodoxă (lăcașul) este folosită pentru slujbe alternative, atât de către comunitatea ortodoxă cât și de cea greco-catolică, utilizare care aduce mulțumire ambelor comunități.

De asemenea *nu au fost semnalate conflicte inter-religioase*, cel puțin pentru perioada ultimilor 10 ani, în pofida faptului că există o gamă diversă de credințe și identități etnico-religioase, diversitate care poate genera nemulțumiri și tensiuni interconfesionale. La Valcău de Jos identitatea religioasă reprezintă un element marcant al personalității individuale, dar ea se exprimă mai mult în componenta ei spirituală, rituală și cultural tradițională decât în expresia dogmatică sau juridico-administrativă. Prezența numeroasă a lăcașurilor de cult și a deservenților de viața spirituală a creat în comună un climat de echilibru social necesar dezvoltării comunitare. Deservenții de cult desfășoară activitate pastorală de o lungă perioadă de timp și transmit către credincioșii lor un *puternic și important mesaj de statornicie locală*. Ei au familii model, *sunt căsătoriți și au copii*. Familiile lor reprezintă în același timp *modele sociale pentru credincioșii* pe care-i îndrumă religios.

Relațiile inter-religioase și funcționarea pluralismului religios

Comuna Valcău de Jos este o localitate cu credincioși aparținând în majoritate Bisericii Ortodoxe Române dar care are numeroase comunități etnico-religioase minoritare. În pofida diversității identitare nu s-au înregistrat conflicte interreligioase sau altercații ori tensiuni generate de motive religioase în afara celor patrimoniale cu Biserica Greco-catolică dar care în prezent sunt depășite și vindecate de timpul istoric. De asemenea, între preoții și pastorii comunităților minoritate există relații de colaborare și ajutor reciproc în activitatea pastorală. Un rol important în echilibrul alterității religioase îl are și reprezentantul administrației locale, Primarul Ioan Roșan¹⁵, de profesie medic veterinar, ales primar în primul mandat în 2004 apoi reales până în prezent cu al patrulea mandat, care a știut să medieze cu diplomatie asperitățile identitare majoritare și minoritare invitând *toți deservenții de cult din comună* să se exprime religios cu ocazia evenimentelor importante ale comunității. Un astfel de eveniment, pe care l-au amintit cu apreciere toții deservenții de cult a fost participarea la Sărbătoarea *Zilele Valcăului* în 2018 sau inaugurarea Căminului Cultural din Valcău de Jos în 2020, reabilitat și modernizat cu fonduri europene.

Relația deservenților de cult cu mijloacele moderne de comunicare și tehnologia informatică

¹⁵ Călin Onicaș, "Valcău de Jos, o comună cu condiții de trai ca la oraș", în *Sportul Sălăjan* - 24.09.2020, <https://www.sportulsalajean.ro/articol-121702/reportaj-Valcău-de-jos-o-comuna-cu-conditii-de-trai-ca-la-oras-foto> (accesat 14 dec. 2021).

Fiind preoți cu experiența pastorală îndelungată în comuna Valcău de Jos, consideră că vizitele pastorale și comunicarea directă cu fiecare credincios sunt mult mai ziditoare de suflet decât mijloacele moderne de comunicare digitală (site-uri de prezentare a parohiilor pe rețelele de socializare, transmisiunea slujbelor online, sau comunicarea prin intermediul grupurilor de discuții, etc). Singurele mijloace moderne de comunicare care sunt favorizate sunt cele prin intermediul telefonului mobil, existând o disponibilitate totală de comunicare și slujire a membrilor comunității inclusiv la orele târzii din noapte dacă urgența momentului o impune (slujire pe patul de moarte, binecuvântări speciale de boală etc.). În schimb, preoții încurajează credincioșii să urmărească postul de televiziune confesională al BOR Trinitas TV care poate fi recepționat în condiții tehnice excelente în întreaga comună.

Aspecte culturale și filantropice încurajate de comunitățile religioase

Reprezentanții cultelor religioase din comuna Valcău de Jos nu desfășoară activități caritative și de asistență socială într-un cadru instituțional și permanent. Accentul activității lor pastorale este axat în special pe activitatea sfințitoare, a întâlnirii cu tinerii sau cu credincioșii veniți la catehizare și a celebrării slujbelor specifice cu o ritmicitate aproape zilnică. Însă ei organizează și activități filantropice cu prilejul marilor sărbători creștine.

Aspecte sociale și propuneri de proiecte de dezvoltare locală

Deservenții de cult au identificat câteva aspecte sociale care privesc viața socială a comunei Valcău de Jos. Cel mai important aspect este cel al îmbătrânirii populației din comună, așa cum am subliniat și la începutul analizei de față. În paralel cu îmbătrânirea populației se poate observa scăderea numărului de locuitori și din cauza migrării populației tinere către orașele din apropiere sau către piețe de muncă europene, în special în regiune Imola din Italia. Cu titlu ilustrativ asupra declinului demografic, media înmormântărilor în ultimii 5 ani este de min. 2 și max. 7-8 pe an, iar media botezurilor și cununiilor este în medie de 2-4 evenimente pe an.

Fluxul migrator important din ultimii 10 ani, pe care deservenții de cult l-au apreciat în procentaj de 30% din totalul membrilor comunităților lor religioase, a dezechilibrat structura socială a localității și a creat premisele destructurării sociale pe termen mediu și lung. O mare parte din copiii tinerilor care au plecat la muncă în Italia în special dar și în alte țări cum ar fi Germania sau Spania, revin în Valcău de Jos numai în perioada vacanțelor de vară pentru a-și vizita bunicii. Timpul scurt pe care-l petrec în vacanțele din țară nu le permite să se reconecteze total la viața rurală ci doar să petreacă câteva zile în prezența sau compania vecinilor sau a membrilor familiei. Acest aspect de tip episodic afectează și viața religioasă a comunei pentru că deseori tinerii plecați la muncă în străinătate preferă ca, în perioadele în care revin în vacanțe sau concedii în localitatea natală să petreacă ziua de duminică sau de sărbătoare cu ceilalți membri ai familiei decât să meargă la biserică. Acest comportament produce rupturi în continuitatea generațională a locuitorilor din Valcău de Jos și creează o atitudine de indiferență față de specificul religios și tradițiile rurale ale strămoșilor.

Din analiza discuțiilor calitative cu deservenții de cult din comuna Valcău de Jos s-au evidențiat următoarele propuneri de proiecte de investiții de dezvoltare socială, dintre care unele vizează domeniul social și ar putea fi realizate în parteneriat cu cultele:

- urgentarea proiectului de *alimentare a comunei cu gaze*
- continuarea *asfaltării drumurilor secundare ale comunei și repararea și consolidarea podețelor rutiere sau pietonale*

- realizarea unui proiect social pentru persoane vârstnice: construirea de centre de ajutor pentru persoane vârstnice, centru de bătrâni/sanatoriu, etc.
- centru familial, centru de zi cu program after school sau centru de tip familial
- activități culturale, inclusiv o trupă de teatru (amator)
- construcția unor capele mortuare, prioritar în satele Valcău de Sus, Sub Cetate.

Secularizarea religioasă

În comuna Valcău de Jos, se observă o activitate religioasă foarte ridicată procentual. Procentajul frecvenței duminicale la Biserică se situează în jurul a 70-80% din totalul credincioșilor parohiei. Este o frecvență religioasă duminicală, în special care are ca principală motivație credința autentică dar și dorința fiecărui credincios de a-și manifesta și afirma public, concurențial, propria identitate etnică și religioasă față de identitatea vecinilor sau a celorlalți credincioși din comună. Această participare ridicată la slujbele religioase își trage vitalitatea și din secolele de confruntări și tensiuni care au marcat viața religioasă din Transilvania în decursul istoriei. Așa cum am arătat la începutul acestei analize, viața religioasă și credința sunt foarte importante pentru comunitatea rurală din Valcău de Jos. Fenomenul îmbătrânirii populației, migrația generațiilor tinere, faptul că noile generații se dezrădăcinează din mediul rural românesc și revin episodic doar la locurile natale, fără însă a le mai înțelege profunzimea culturală și spirituală, toate acestea riscă să accelereze fenomenul secularizării religioase și indiferența identitară.

Mediu și tranziție ecologică

Gestionarea deșeurilor solide

Comuna Valcău de Jos este membră a Asociației de Dezvoltare Intercomunitară *ECODES* Sălaj, colectarea gunoiului fiind realizată prin intermediul acestei structuri (SC Instal Ros SRL, SC Clinman SRL). Comuna face parte din proiectul de management integrat al deșeurilor (reziduale și reciclabile) la nivelul județului Sălaj. De altfel, județul Sălaj este unul dintre cele mai performante din țară în gestionarea deșeurilor, fiind primul cu propria stație de sortare deșeuri colective și un centru de management integrat cu o suprafață de circa 195.000 mp și o capacitate de peste 1,1 milioane metri cubi. În comună fiecare gospodărie deține propria pubelă și sunt amenajate insule cu containere. Pentru colectarea selectivă a deșeurilor a fost realizată de către autoritățile locale o campanie de informare la nivel comunitar, din casă în casă, precum și în școli. Pentru deșeurile vegetale s-au distribuit în mod gratuit compostoare populației. Beneficiarii de VMG participă la întreținerea curățeniei prin colectarea de materiale plastice. În viitorul apropiat, vor continua eforturile de distribuire a compostoare către gospodăriile populației, precum și depunerea unui proiect pentru amenajarea unei platforme de gunoi pe pășunea comunală peste 1.000 ha, în parteneriat cu cooperativa *Plaiul Barcăului*.

Potrivit Planului Național de Gestionare a Deșeurilor (2017), deșeurile trebuie gestionate potrivit unei ierarhii de priorități („ierarhia deșeurilor”), organizate de prioritate maximă la prioritate minimă astfel:

- prevenirea sau reducerea cantităților de deșeuri generate și reducerea gradului de pericolozitate al acestora
- reutilizarea deșeurilor
- valorificarea deșeurilor prin reciclare și alte operațiuni de valorificare, cum ar fi valorificarea energetică.
- eliminarea deșeurilor, care include depozitarea deșeurilor și incinerarea.

Autorităților administrației publice locale le revin unele de obiective în ceea ce privește gestionarea deșeurilor prevăzute în legislație (Planul Național de Gestionare a Deșeurilor, 2017):

- autoritățile administrației publice locale au obligația să asigure colectarea separată pentru cel puțin următoarele tipuri de deșeuri: hârtie, metal, plastic și sticlă (Legea nr. 211/2011).
- producătorii de deșeuri și autoritățile administrației publice locale au obligația să atingă (termen 2020):
 - o un nivel de pregătire pentru reutilizare și reciclare de minimum 50% din masa totală a cantităților de deșeuri, și anume hârtie, metal, plastic și sticlă provenind din deșeurile menajere și, după caz, provenind din alte surse;¹⁶
 - o un nivel de pregătire pentru reutilizare, reciclare și alte operațiuni de valorificare materială, inclusiv operațiuni de umplere rambleiere care utilizează deșeuri pentru a înlocui alte materiale, de minimum 70% din masa cantităților de deșeuri nepericuloase provenite din activități de construcție și demolări.

Legea 101/2006 privind salubritatea localităților, republicată, cu modificările și completările ulterioare prevede că autoritățile publice locale au competențe exclusive în ceea ce privește

¹⁶ În măsura în care aceste fluxuri de deșeuri sunt similare deșeurilor care provin din deșeurile menajere.

Înființarea, organizarea, gestionarea, coordonarea și atribuirea serviciului de salubritate a localităților. Activitățile serviciului de salubritate sunt prestate numai de către operatori licențiați. Autoritățile publice locale încasează taxele de salubritate prin intermediul Direcțiilor de Taxe și Impozite Locale.

Cum prevede Legea nr. 101/2006, serviciul de salubritate a localităților este un serviciu public care se organizează pentru satisfacerea nevoilor populației și se desfășoară sub controlul, conducerea sau coordonarea autorităților administrației publice locale ori ale asociațiilor de dezvoltare intercomunitară.

Prin proiectele Sistem de Management Integrat al Deșeurilor (SMID) finanțate prin Axa 2 POS Mediu sau Programul Operațional Infrastructură Mare și derulate în majoritatea județelor din țară, s-au realizat investiții în bunuri de infrastructură aferente activităților componente ale serviciului de salubritate prevăzute la art. 2 alin. 3 din Legea nr. 101/2006.

Provocări pentru autoritățile publice locale:

- implicarea insuficientă a autorităților administrației publice locale în vederea îndeplinirii obligațiilor ce le revin cu privire la colectarea și gestionarea deșeurilor municipale
- nu există aprobat la nivel național un model de contract de delegare cadru al activităților serviciului de salubritate specifice gestionării deșeurilor municipale, care să reglementeze relația dintre unitățile administrativ teritoriale/ADI și operatorii serviciului de salubritate și care să includă indicatori de monitorizare a performanței activității prestate
- întârzieri foarte mari pe parcursul derulării procedurilor de atribuire a contractelor de delegare a gestiunii serviciului de salubritate
- capacitatea instituțională scăzută atât a autorităților de mediu, cât și a autorităților locale și asociațiilor de dezvoltare intercomunitară din domeniul deșeurilor
- penalitatea plătită de către unitățile administrativ-teritoriale pentru neîndeplinirea țintei de reducere a cantității de deșeuri municipale depozitate

Instrumentul de reglementare a fost până la data de 1 iulie 2017 o contribuție de 100 lei/tonă, datorată de unitățile administrativ-teritoriale sau, după caz, subdiviziunile administrativ teritoriale ale municipiilor, în cazul neîndeplinirii obiectivului anual de reducere cu 15% a cantităților de deșeuri eliminate prin depozitare, plata făcându-se pentru diferența dintre cantitatea efectiv depozitată și cantitatea reprezentând 85% din cea depozitată în anul anterior.

Autoritățile publice locale, prin structurile proprii (ex. poliția locală) derulează activități de control în domeniul gestionării deșeurilor. În baza contractelor încheiate cu operatorii de salubritate, APL administrează baze de date privind gestionarea deșeurilor municipale.

Legea nr. 101/2006 și Ordinul președintelui ANRSC 82/2015 privind aprobarea Regulamentului-cadru al serviciului de salubritate a localităților au fost modificate în sensul introducerii obligativității pentru administrațiile publice locale să aplice instrumentul „plătește pentru cât arunci” atât pentru deșeurile menajere, cât și pentru deșeurile similare.

Dezvoltarea durabilă

La nivel de comună, dezvoltarea durabilă privește următoarele obiective de urmărit pe termen mediu și lung de către autoritățile publice locale:

- reabilitare energetică a clădirilor publice (primărie/consiliu local, cămin cultural, școli sau grădinițe). Aceasta privește atât izolarea termică pentru creșterea eficienței energetice cât și sursele mai puțin poluante de energie (de ex. utilizarea pompelor de căldură).
- dezvoltarea transportului în comun sau încurajarea mijloacelor de transport mai puțin poluante (biciclete, trotinete electrice)
- iluminat public cu consum redus de energie: becurile de tip LED reprezintă 70% din rețea, restul urmează să fie modernizat prin forțe proprii în anii următori
- identificarea vulnerabilităților locale (populație expusă, sensibilitate la expunere și capacitate redusă de adaptare) la fenomene meteorologice extreme (caniculă, ploi torențiale, vijelie sau viscol) și elaborarea unor planuri de măsuri pentru protecția populației.

Figura 23. Satul Valcău de Sus, imagine din satelit

Sursa: USGS EarthExplorer <https://earthexplorer.usgs.gov>

Stabilirea priorităților, adoptarea obiectivelor de dezvoltare

Evaluarea capacității instituției

Capacitatea administrativă

Capacitatea administrativă a Primăriei comunei Valcău de Jos este la un nivel ridicat, în pofida numărului de locuitori și a depărtării de municipiul reședință de județ.

Acordarea acestui calificativ are la bază:

- capacitatea probată de a obține finanțări, îndeosebi din fonduri europene: Primăria Valcău de Jos se situează pe prima poziție din județ în ceea ce privește proiectele din fonduri europene; de asemenea, capacitatea de atragere de fonduri la nivel național (Guvernul României, CNI) este robustă
- capacitatea de implementare cu succes a investițiilor, în pofida dificultăților ridicate de birocrăția proiectelor cu finanțare europeană și a legislației achizițiilor publice, care prezintă numeroase probleme, precum și a instabilității legislative
- experiența în administrație la nivelul conducerii primăriei (primar, aparat achiziții și gestionare fonduri europene)
- afilierea la GAL Valea Crasnei și Barcăului și la asociații de dezvoltare intercomunitară (ADI); în plus, GAL și ADI-urile sunt funcționale; în plus, există și inițiativa constituirii Zonei Metropolitane Silvania, formată din orașul Șimleul Silvaniei și 14 comune, inclusiv Valcău de Jos
- nivelul general de pregătirea a personalului primăriei Valcău de Jos
- relație rodată cu consultanți în depunerea de proiecte europene.

Spre deosebire de marea majoritate a comunelor din România, capacitatea administrativă crescută a UAT Valcău de Jos reprezintă o variabilă strategică a dezvoltării locale, care a și fost maximizată spre întregul potențial.

Figura 24. Sediul primăriei comunei Valcău de Jos

Sursa fotografiilor: Primăria Valcău de Jos

Capacitatea administrativă este afectată de facilitățile pe care le permite felul în care a fost proiectată clădirea care găzduiește sediul actual al primăriei în raport cu nevoile de funcționare din prezent. Construită în 1965 ca tabără pentru copii, clădirea posedă avantajul unei suprafețe mai mari decât sediul precedent, construit în 1980. Limitările inerente ale funcționalității clădirii impun construcția unui sediu nou, care să prezinte un nivel ridicat de

autonomie și eficiență energetică, precum și un cadru modern pentru activitatea de relații cu publicul. Includerea unor pompe de căldură în proiectul noului sediu al primăriei ar răspunde cu prisosință standardelor europene în contextul tranziției ecologice. Alte direcțiile de acțiune pentru creșterea capacității administrative includ:

- formarea continuă a personalului
- modernizarea infrastructurii de tehnologie a informației
- achiziția și instalarea unui sistem inteligent de alarmă în caz de urgențe (ex.: incendiu) pentru clădirile din patrimoniul UAT

Un punct sensibil în reprezintă nivelul de ocupare al posturilor disponibile (17 din 22, inclusiv cele două posturi de demnitari). Problema capitalului uman este ilustrată prin faptul că nu se prezintă candidați la posturile scoase la concurs, în pofida îmbunătățirii salariilor din administrația publică locală începând cu doua parte a anilor 2000 și a oportunităților reduse de angajare la nivel local pentru persoane cu studii superioare.

Un alt element din care derivă capacitatea administrativă ridicată reiese din veniturile proprii ale UAT Valcău de Jos, care are în proprietate 1.200 ha pădure, inclusiv într-un UAT vecin.

Capacitatea financiară

Din punct de vedere al datelor și metodei, perspectiva analitică include două nivele: (i) longitudinal, ca evoluție în perioada 2016-2020; (ii) ca distanță a valorii locale față de media națională, regională și județeană, pentru mediul rural, pentru aceeași perioadă. Au fost selectați indicatori cheie pentru analiza bugetului local care măsoară autonomia financiară la nivel local, capacitatea de investiție și cea de absorbție a fondurilor europene (în raport cu actuala perioadă de programare, 2014-2020). Sursa datelor este reprezentată de datele administrative publicate.¹⁷ Cheltuielile cu proiectele europene din perioada de programare 2014-2020 sunt înregistrate distinct în execuția centralizată a bugetelor locale începând cu anul 2016. Veniturile proprii sunt analizate ca venituri proprii totale – în euro/locuitor dar și ca venituri proprii locale, fără sumele alocate din cotele defalcate din impozitul pe venit pentru echilibrarea bugetelor locale. Acest din urmă indicator exprimă mai bine autonomia financiară locală, ca expresie a veniturilor locale care nu depind de echilibrarea fondurilor la nivel național. Cheltuielile de capital au fost analizate atât ca euro/locuitor, cât și ca pondere în cheltuielile totale, ca expresie a capacității locale de investiție. Toate sumele au fost transformate în euro, pe baza cursului mediu anual, publicat de Banca Națională a României, pentru a facilita analiza în plan longitudinal. Pentru calculul capacității de absorbție a fost realizată o analiză a sumelor pentru fiecare an, dar și o analiză a sumei totale absorbite din fonduri absorbite în perioada 2016-2020. În plus, pentru calculul sumelor corespunzătoare în euro/locuitor a fost utilizată populația de la recensământul din 2011. Ar fi utilă reluarea acestor calcule, inclusiv pentru mediile la nivel național, regional și județean, cu populația de la recensământul din 2021, dar actuala analiză reflectă în bună măsură disparitățile între cele patru nivele analizate – local, județean rural, regional rural și național rural.

Venituri proprii

Autonomia financiară locală are în mod constant valori inferioare, în raport cu situația globală (valoare medie) înregistrată în regiunea de dezvoltare Nord Vest sau pentru toate comunele din România, dacă analizăm evoluția veniturilor proprii totale - inclusiv sumele alocate din

¹⁷ MDRAP, *Situația veniturilor și cheltuielilor unităților administrativ-teritoriale*, Anexa 24, disponibilă la http://www.dpfb.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

cotele defalcate pe impozitul pe venit, calculate în euro/locuitor (Figura 25). Totuși, există o evoluție semnificativ mai bună a acestui indicator care ține cont de populația comunei, în contextul anilor 2017 și 2018 (Figura 16). În acești doi ani se înregistrează valori mai bune pentru comuna Valcău de Jos, raportate la valorile medii ale comunelor din județul Sălaj. Dacă avem însă în vedere ponderea veniturilor proprii în totalul veniturilor bugetului local, valoarea este în toți anii mai scăzută decât nivelurile luate în considerare – județean, regional și național. În acest caz, ponderea cea mai mare este asociată anului 2018 (Figura 26).

Evoluția veniturilor proprii locale, care nu includ sumele alocate din cotele defalcate din impozitul pe venit pentru echilibrarea bugetelor locale, înregistrează o evoluție asemănătoare cu cea a veniturilor proprii totale, pentru întreaga perioadă analizată, 2016-2020. Evoluția lor arată o poziție favorabilă pentru comuna Valcău de Jos în context județean, regional și național tot pentru anul 2018 (în euro/loc, Figura 27). Pentru indicatorii privind veniturile proprii locale, valori minime se înregistrează în 2016 și 2017 (Figura 27 și Figura 28).

Cheltuieli de capital

În perioada 2016-2020, cheltuielile de capital pentru comuna Valcău de Jos au înregistrat o evoluție foarte bună. De remarcat că între anii 2016-2018 valoarea pentru comuna analizată este superioară celei de la nivel județean, regional și național indiferent de modul de calcul (exprimată în euro/locuitor sau ca procent din cheltuielile totale, vezi Figura 29 și Figura 30. Acest indicator arată capacitatea/ importanța acordată investițiilor în bugetul local. Pentru acele unități administrativ-teritoriale care au accesat proiecte din fonduri europene, indicatorul este în corelație strânsă cu cel din secțiunea următoare (dacă sunt vizate lucrări de infrastructură locală, față de proiecte de tip „soft” cum sunt cele finanțate prin Programul Operațional Capital Uman - POCU). Cu toate acestea, foarte multe comune au accesat programe finanțate de la Bugetul de Stat, cum este cazul Programului Național de Dezvoltare Locală (PNDL I și II). Comuna Valcău de Jos a reușit accesarea unor tipuri diferite de fonduri, atât de la Bugetul de Stat, cât și din fonduri europene. Au fost finanțate proiecte din PNDR – Măsura 19, Sprijin pentru dezvoltarea locală Leader, cât și prin PNDL I, PNDL II – patru proiecte, dar și prin Compania Națională de Investiții și Administrația Fondului de Mediu. Au fost vizate investiții în rețelele de apă potabilă și în cea de canalizare, asphaltarea drumurilor comunale și construcția podurilor, reabilitarea și modernizarea căminelor culturale din două sate, construirea grădiniței cu program prelungit dar și a unei capele, alături de construcția unui Centru de Informare și Marketing Turistic. Cheltuielile cu astfel de lucrări de investiții, indiferent de programul de finanțare (național/european) sunt reflectate în cadrul execuției bugetului local în cheltuielile de capital, analizate în această secțiune. Ponderea lor ridicată în bugetul local arată o bună capacitate administrativă de atragere a resurselor financiare suplimentare pentru sprijinirea dezvoltării locale.

Nevoile viitoare de finanțare pentru dezvoltarea locală, inclusiv prin turism ale comunei Valcău de Jos ar putea fi susținute și prin cererile de finanțare inițiate de Consiliul Județean Sălaj – care a depus o cerere de finanțare în Programul național de investiții Anghel Saligny¹⁸ pentru reabilitarea drumului județean 191D: DN 1H - Nușfalău - Boghiș - Valcău de Jos, km 0+000 - 10+800, și reabilitare și consolidare DJ 191G: Crasna (DJ 108G) – Marin – Valcău de Jos (DJ 191D), km 0+000 – 11+615.

¹⁸ Lista cererilor de finanțare depuse de către UAT-uri, pentru Programul Național de Investiții Anghel Saligny, <https://www.mdipa.ro/pages/anghelsaligny>.

Figura 25. Evoluția veniturilor proprii ale bugetului local, 2016-2020

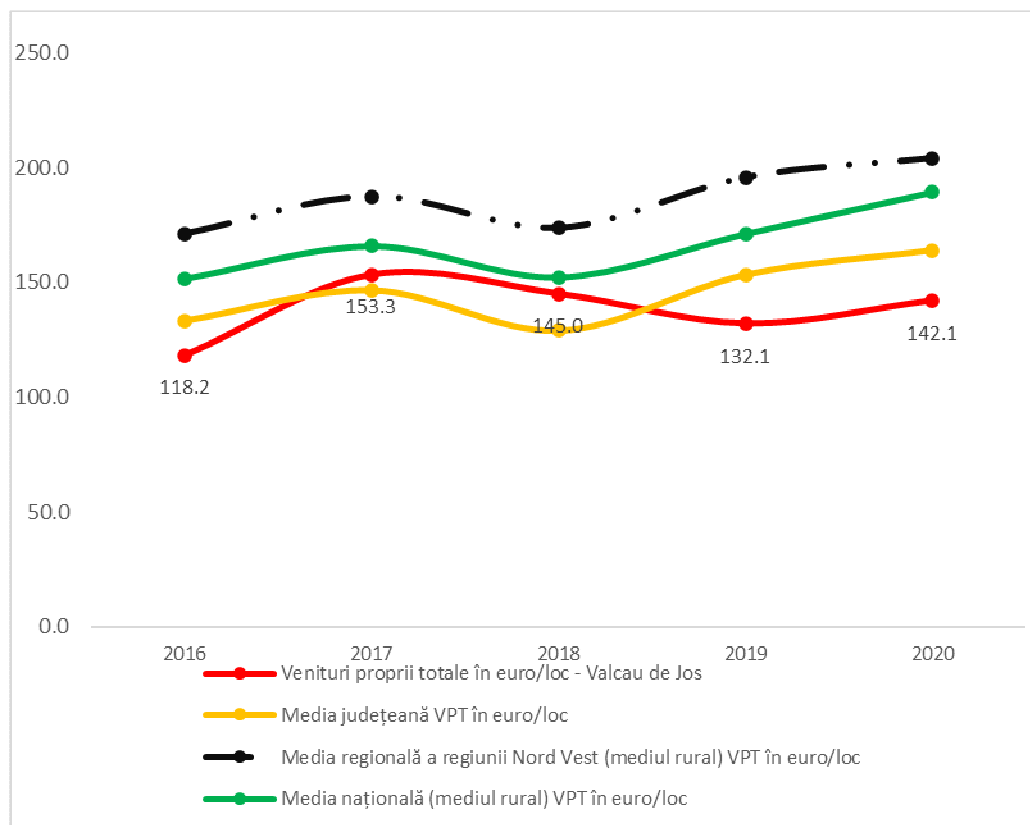
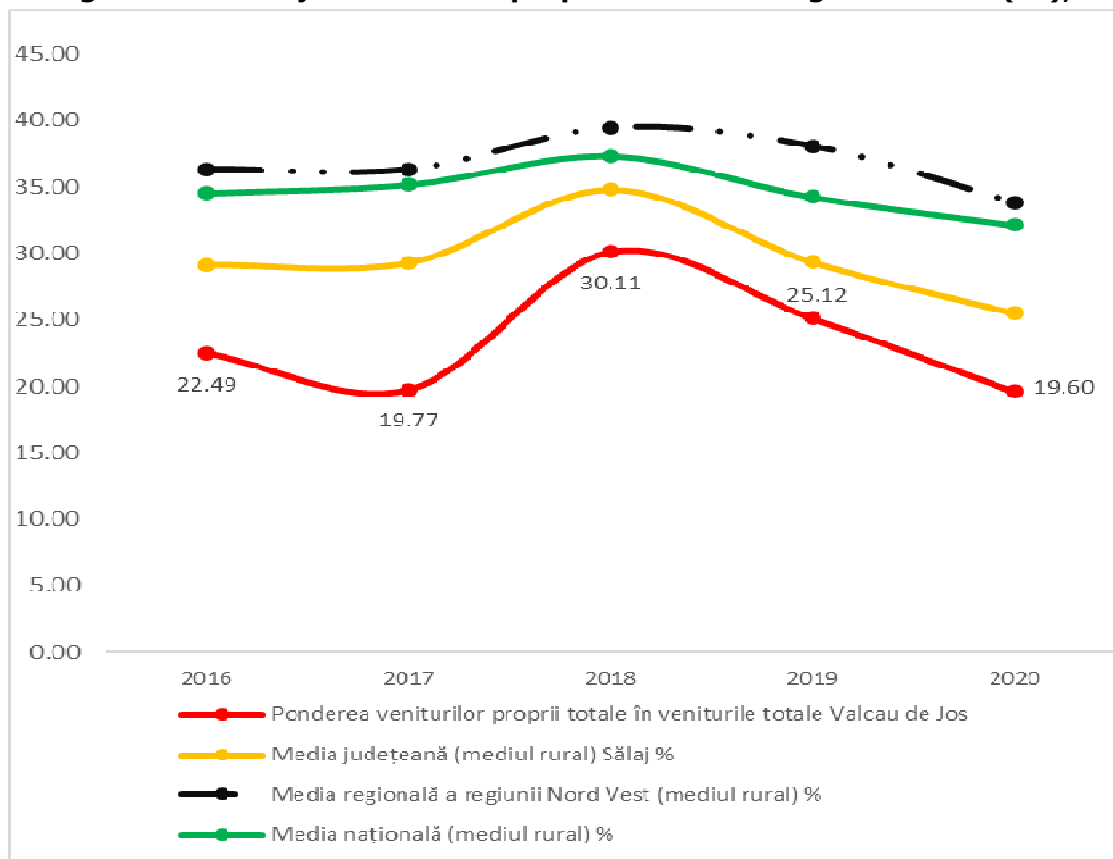

Figura 26. Evoluția veniturilor proprii totale ale bugetului local (%), 2016-2020

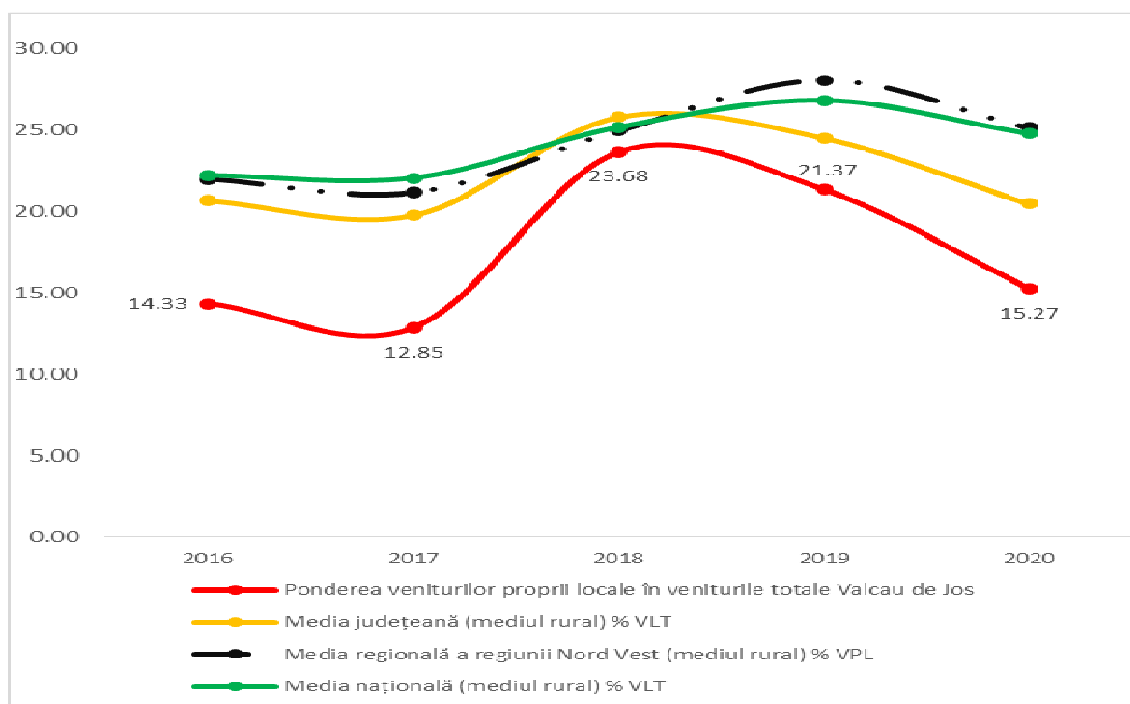

Surse: prelucrări ale autorilor pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale

Figura 27. Evoluția veniturilor proprii locale ale bugetului local, 2016-2020

Figura 28. Evoluția veniturilor proprii locale ale bugetului local (%), 2016-2020

Surse: prelucrări ale autorilor pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale

Figura 29. Evoluția cheltuielilor de capital (euro/locuitor), 2016-2020

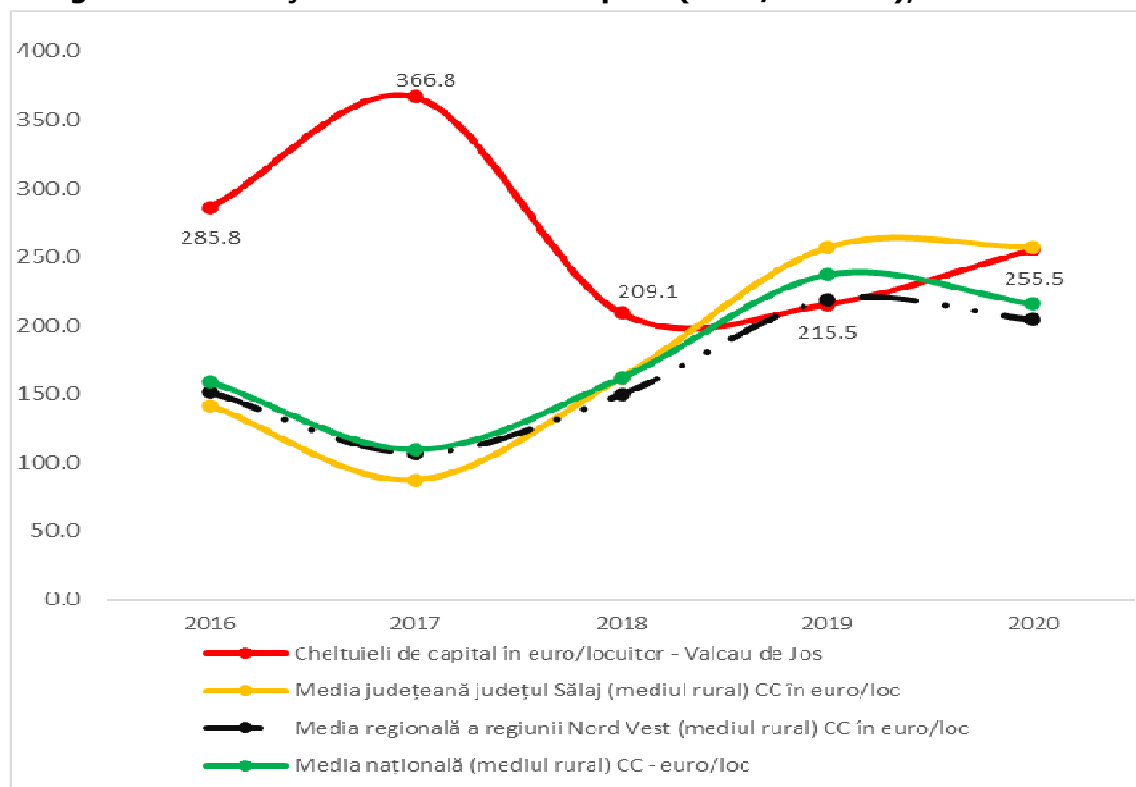
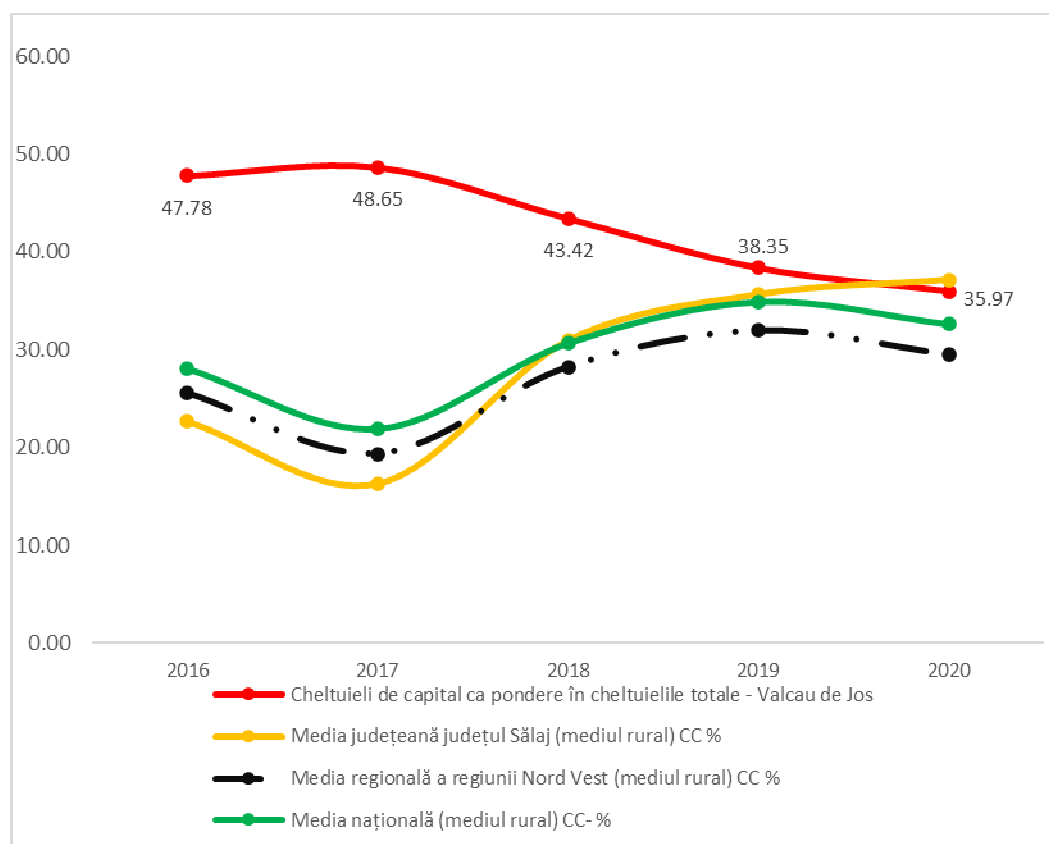

Figura 30. Evoluția cheltuielilor de capital (% în cheltuielile totale), 2016-2020

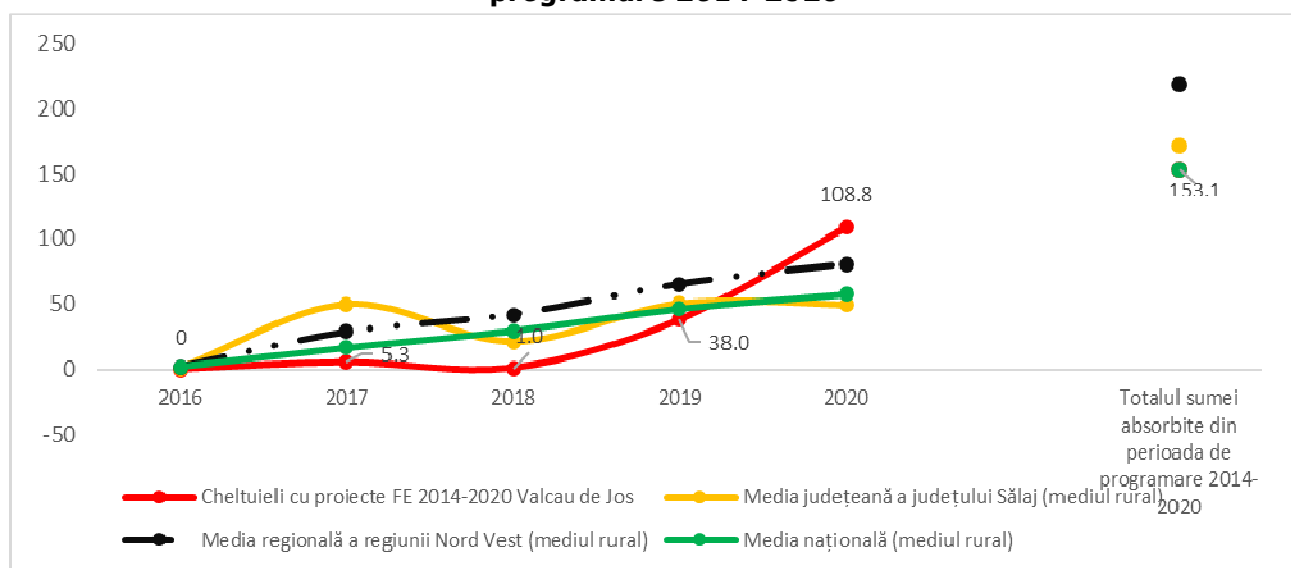
Surse: prelucrări ale autorilor pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale
 Notă: în anul 2019, media la nivel național nu include județul Buzău datorită incongruențelor privind cheltuielile totale pentru comunele din acest județ, în fișierul publicat de MLDPA.

Prin același program, Primăria Valcău de Jos urmărește și reabilitarea infrastructurii rutiere a comunei. Actuala sesiune de finanțare din Anghel Saligny nu sprijină însă și investițiile în rețeaua de gaze naturale, o nevoie care rămâne încă neacoperită, pentru portofoliul viitor de proiecte al comunei Valcău de Jos.

Capacitatea de absorbție a fondurilor europene

Analiza capacității de absorbție a fondurilor europene arată o evoluție similară situației înregistrate la nivel județean, regional și național în perioada 2019-2020. De remarcat că, în total, ca sumă absorbită în perioada 2016-2020 în comuna Valcău de Jos, valoarea este egală cu media înregistrată la nivel național pentru toate comunele din România (euro/locuitor). Indicatorul de mai jos reflectă, cel mai probabil, impactul proiectelor finanțate prin PNDR. Maximul de fonduri europene anuale atrase se înregistrează în anul 2020. Totuși, asemănător multor cazuri de comune din România, și în cazul comunei Valcău de Jos, județul Sălaj, principala sursă de finanțare este reprezentată de fondurile din bugetul de stat contractate prin Programul Național de Dezvoltare Locală (PNDL) și programele administrate prin Compania Națională de Investiții (CNI). Șansele de accesare a fondurilor europene cresc în parteneriat, prin intermediul GAL Valea Crasnei și Barcăului. În acest context, este important ca, cel puțin parțial, prioritățile de dezvoltare ale comunei să se regăsească în direcțiile strategice de dezvoltare ale GAL-ului sau ale altor forme de parteneriate din care (va) face parte comuna.

Figura 31. Evoluția cheltuielilor cu proiecte din fonduri europene din perioada de programare 2014-2020

Sursa: prelucrări ale autorilor pe baza datelor administrative privind execuția bugetelor locale.

Notă: Totalul sumei absorbite în perioada 2016-2020 de comuna Valcău de Jos, județul Sălaj, coincide cu media înregistrată la nivel național, pentru mediul rural.

Analiza PESTEL

Analiza PESTEL reprezintă un cadru sau un instrument pentru analizarea și monitorizarea factorilor politici (P), economici (E), sociali (S), tehnologici (T), de mediu (E) și în privința cadrului legal (L), care au un impact semnificativ asupra implementării *SDL Valcău de Jos 2021-2027*. Factorii cuprinși în analiza PESTEL sunt cu precădere la nivel „macro”, respectiv fenomene, cauze, condiții, probleme care afectează societatea românească și îndeosebi mediul rural în ansamblu, fără a fi în mod obligatoriu particulari comunei Valcău de Jos.

Figura 32. Analiza PESTEL

Politici	Economiци	Sociali	Tehnologici	Mediu	Cadru legal
P	E	S	T	E	L
(in)stabilitate politică la nivel național	atragera și volumul investițiilor, în special în formarea brută de capital fix	condiții de viață precare - lipsa accesului la gaze naturale	digitalizare	schimbarea climatică și tranziția ecologică	reforma administrativ-teritorială
capacitatea administrativă	structura agrară, nivelul redus de dezvoltare al agriculturii în sistem integrat	<i>sprawl</i> , indisciplina în urbanism și construcții	schimbări tehnologice	colectarea selectivă a deșeurilor, reciclarea	legea finanțelor publice locale
	creșterea economică la nivel județean, regional, național	sărăcie și excluziune socială			codul administrativ
	inegalitățile de venit și avuție	capitalul uman, analfabetismul funcțional			
	impactul pandemiei COVID-19	stiluri de viață			
	accesul la locuri de muncă bine plătite	devianță socială, criminalitate			
	consolidarea fiscală	nivelul de coeziune și solidaritate socială			
	capitalul uman				

Subliniem faptul că analiza PESTEL a fost dezvoltată și este utilizată cel mai adesea în organizațiile ce urmăresc profitul din mediul de afaceri. Transpunerea ei în cazul unui document strategic de politici din sectorul public prezintă unele limitări inerente. Analiza PESTEL a avut un rol de suport în procesul de identificare și elaborare a priorităților și obiectivelor de dezvoltare, complementar cu analiza SWOT.

Analiza SWOT

Analiza SWOT are drept cadru de referință comuna Valcău de Jos, nivelul și nevoile sale de dezvoltare.

Figura 33. Analiza SWOT

Puncte tari: • capacitatea administrativă la nivelul primăriei Valcău de Jos • experiența în administrație, obținerea de finanțare și implementare de proiecte (îndeosebi din fonduri europene) la nivelul primăriei Valcău de Jos • afilierea în GAL, ADI funcționale • existența rețelelor de apă și canalizare • existența stației de epurare • prezența unui medic de familie și a unui dentist • nivelul crescut de accesare a fondurilor europene pentru micii fermieri (PNDL) • rata de promovabilitate la evaluarea națională, • starea fizică a clădirilor în care funcționează instituțiile de învățământ • starea fizică a căminelor culturale • terenuri aflate în proprietatea UAT, utilizabile pentru dezvoltare economică și socială
Puncte slabe: • stocul de capital, capitalul fix, nivelul tehnologic relativ redus (VAB redusă) al întreprinderilor private • lipsa asocierii producătorilor agricoli mari și mijlocii, pe fondul unei structuri agrare fragmentate • lipsa capacităților de procesare, depozitare, capacități reduse de desfacere a produselor agricole • incapacitatea economiei la nivel local de a genera suficiente locuri de muncă, factor stimulator a migrației forței de muncă • nivel mediu-scăzut al coeziunii sociale și al rezilienței (capacitatea de absorbi șocuri economice și sociale) • depopularea și îmbătrânirea populației • sărăcie, deprivare materială și excluziune socială
Oportunități: • programele de investiții în dezvoltarea rurală prin fondurile europene (cadru financiar multianual 2021-2027), PNRR și cele naționale (PNDL 3 / Anghel Saligny) • programele europene din cadrul Politicii Agricole Comune, programele naționale pentru promovarea antreprenoriatului, încurajarea tinerilor fermieri, capitalizarea firmelor și transferuri de capital • trecerea graduală la școala cu program prelungit • programele de investiții cu finanțare europeană în dezvoltarea regională • asumarea de către Guvernul României drept obiectiv de dezvoltare racordarea populației din mediul rural la apă, canalizare și gaze naturale • amplasamentul și finalizarea construcției secțiunii de autostradă A3 Cluj Napoca-Oradea

Riscuri:

- schimbarea climatică: aridizarea, necesitatea schimbării culturilor
- tranziția ecologică: prețuri și costuri mai mari cu energia electrică, gazele naturale; creșterea costurilor de deținere și utilizare pentru autovehicule, mijloace de transport și mașini agricole cu motoare pe bază de combustibili fosili
- criza capitalului uman: declinul numeric al populației în vârstă de muncă, nivel insuficient de pregătire și calificare al resurselor de muncă
- depopularea (declinul demografic) și emigrarea
- îmbătrânirea populației: creșterea nevoii de îngrijire / servicii sociale pentru persoanele vârstnice
- creșterea numărului și a ponderii locuințelor nelocuite
- consumerismul, lipsa interesului în rândul tinerilor pentru păstrarea valorilor identitare
- starea generală de sănătate a populației din mediul rural, consumul ridicat de alcool și tutun
- construcțiile haotice, slaba disciplină în construcții și urbanism

Stabilirea ierarhiei și naturii problemelor de dezvoltare

Pe baza datelor factuale și de opinie (a se vedea anexa metodologică) au fost identificate următoarele probleme de dezvoltare sau factori blocați ai dezvoltării:¹⁹

1. **lipsa locurilor de muncă** (șomajul), ca principală cauză a veniturilor precare, respectiv a riscului de sărăcie sau excluziune socială; potrivit datelor de opinie, este o problemă în stare de centralitate; cauzele sale: incapacitatea economiei la nivel local de a genera suficiente locuri de muncă, în principal din pricina stocului de capital, îndeosebi capital fix, nivelul tehnologic relativ redus (VAB redusă) al întreprinderilor private; este o problemă-cauză pentru: emigrare, pesimism social, scăderea coeziunii sociale; transferul de capital prin intermediul fondurilor europene pentru fermele mici (prin accesarea de finanțări PNDR) a redus într-o oarecare măsură această problemă-cauză în Valcău de Jos; pentru viitor, este necesară trecerea la un nivel mai ridicat de complexitate și volum al acestor proiecte, nivel capabil să genereze activități cu VAB mai ridicat; aceasta presupune, în primul rând, creșterea capacității de procesare, depozitare și desfacere a produselor agricole; secundar, presupune atragerea unei investiții de substanță în industria agroalimentară sau prelucrătoare; cu alte cuvinte, comunitatea Valcău de Jos a urmat o nișă de dezvoltare (fonduri europene pentru investiții publice și ferme mici, de subzistență și semisubzistență), care a permis dezvoltarea economică și socială, dar care își atinge rapid potențialul maxim; din acest motiv, este nevoie de trecerea la un nivel superior de transfer de capital spre comunitate.
2. situația **capitalul uman** este o problemă-efect a emigrării, îmbătrânirii și a nivelului redus de educație și calificare profesională, care afectează capacitatea persoanelor active de a accede la locurile de muncă la nivelul ofertei de pe piața muncii sau activități independente cu venituri decente, mai bine plătite, inclusiv accesarea de finanțări PNDR; este o problemă între stare latentă și cea manifestă, în creștere ca dinamică; în viitor, produce un risc de descurajare al investițiilor majore în economia

¹⁹ Pentru definirea și clasificarea problemelor de dezvoltare socială, a se vedea Cătălin Zamfir, „Problemele sociale”, în C. Zamfir, S. Stănescu (coord.), *Enciclopedia dezvoltării sociale*, Iași: Polirom, pp. 455-464.

locală; o atenție deosebită trebuie acordată parcursului educațional al tinerilor în vârstă de 14-18 ani, inclusiv în comunitatea de etnie romă, în sensul de evita părăsirea timpurie ori abandonul învățământului secundar superior (liceal sau profesional); accesul și calitatea serviciilor publice de învățământ și sănătate reprezintă variabilele critice în ceea ce privește problema capitalului uman;

3. **condițiile de viață** reprezintă o problemă-cauză a emigrării, alături de lipsa locurilor de muncă și, implicit, nivelul veniturilor; în Valcău de Jos, această problemă este în dinamică descendentă; problema accesului la sistemul de distribuție al gazelor naturale rămâne drept cea mai importantă în următorii ani; alte aspecte importante: modernizarea rețelei de drumuri, extinderea racordării la canalizare (în sistem centralizat sau individual);
4. **declinul demografic** constituie o problemă-efect a lipsei locurilor de muncă și a condițiilor de viață mai puțin bune; este o problemă în stare latentă spre manifestă, cu o dinamică ascendentă; depopularea și îmbătrânirea populației sunt fenomene demografice ireversibile în Valcău de Jos, asemenea celei mai mari părți din mediul rural; spațiul de intervenție constă în reducerea proporțiilor declinului demografic până spre limita de jos; variabilele cheie: investițiile în economia locală, nivelul oportunităților economice (venituri, activități independente), condiții de viață și accesul al servicii publice, în special învățământ și sănătate.

Figura 34. Satul Preoteasa, imagine din satelit

Sursa: USGS EarthExplorer <https://earthexplorer.usgs.gov>

Contextul cadrului financiar disponibil autorităților publice locale în perioada 2021-2027

Fondurile europene

Fondurile europene sprijină dezvoltarea durabilă și incluzivă prin mai multe componente/programe. Dimensiunea socială, asociată Obiectivului 4 de politică al UE - O Europă mai socială și mai incluzivă prin implementarea Pilonului european al drepturilor sociale, este mai degrabă inclusă în Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială (POIDS)²⁰ și Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO).

Figura 36 prezintă obiectivul general al fiecărui program, alături de prioritățile de finanțare. Pe lângă sprijinul acordat grupurilor vulnerabile, POIDS mai finanțează și o prioritate care să sprijine populația din mediul rural cu risc de sărăcie sau excluziune socială, prin consolidarea rețelei de asistență socială și asistență medicală comunitară (Axa 3). În acest context, tipurile de intervenții posibil a fi finanțate sunt reprezentate de sprijin pentru autoritățile locale din mediul rural în evaluarea nevoilor și realizarea planurilor de acțiune, dar și în dezvoltarea serviciilor la nivel local. Dezvoltarea serviciilor pentru persoane vârstnice (îngrijire la domiciliu sau rezidențial) este finanțată de același program prin Axa 5. Complementar, intervențiile în domeniile educației – prin îmbunătățirea participării copiilor la educația antepreșcolară și preșcolară (Prioritatea 2) și prevenirea părăsirii timpurii a școlii și creșterea accesului și a participării grupurilor dezavantajate la educație și formare profesională (Prioritatea 3), în special în mediul rural sau urban mic, zone izolate sau segregate rezidențial, sunt sprijinite prin Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO). Grupurile dezavantajate vizate de intervenții sunt reprezentate de: copiii/elevii cu cerințe educaționale speciale, cu dizabilități, de etnie romă, cu părinți plecați la muncă în străinătate, din familii numeroase ori monoparentale, cu statut socio-economic scăzut sau cu nivel educațional al părinților scăzut și studenți cu dizabilități, de etnie romă, din familii numeroase ori monoparentale, cu statut socio-economic scăzut sau cu nivel educațional al părinților scăzut, cu copii în întreținere.²¹

POR Nord-Vest vizează investiții aliniate față de șapte priorități strategice: (1) o regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice, (2) o regiune cu localități SMART, (3) o regiune cu localități prietenoase cu mediul, (4) o regiune cu mobilitate urbană multimodală sustenabilă, (5) o regiune accesibilă, (6) o regiune educată și (7) o regiune atractivă.²² În cadrul ultimei priorități, se are în vedere promovarea dezvoltării integrate și incluzive în domeniul social, economic și al mediului, precum și a culturii, a patrimoniului natural, a turismului și a securității în zonele urbane. Intervențiile în sprijinului valorificării patrimoniului cultural și natural din mediul rural vor avea în vedere cu prioritate acele zone aflate în proximitatea mediului urban, dar care nu pot accesa finanțare în cadrul mecanismelor de dezvoltare urbană, precum și zone cu provocări specifice (de exemplu lipsa conectivității) sau cu potențial economic/turistic valoros. În plus, în cadrul celui de-al treilea obiectiv este eligibilă finanțarea unor intervenții pilot în comunitățile rurale pentru alimentarea cu energie termică prin investiții în cogenerare de înaltă eficiență folosind combustibili pe bază de biomasă. Pentru reducerea decalajelor de dezvoltare dintre mediul urban și rural, se vor

²⁰ Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială, versiune 1 octombrie 2020.
<http://mfe.gov.ro/minister/periode-de-programare/periada-2021-2027/>

²¹ Programul Operațional Educație și Ocupare, versiune 1 octombrie 2020, p. 41,
<http://mfe.gov.ro/minister/periode-de-programare/periada-2021-2027>

²² POR Nord-Vest 2020, <https://www.nord-vest.ro/regio-2021-2027/>

sprijini inițiative locale de digitalizare și în zona rurală, dar vor fi selectate doar 5 UAT-uri din mediul rural pe fiecare județ din regiune.²³

În domeniul agriculturii și dezvoltării rurale²⁴ sunt relevante pentru viitoarea perioadă de programare două documente strategice:

- documentul de tranziție al PNDR către noua perioadă de programare²⁵
- Planul Național Strategic (PNS) 2021-2027.²⁶

Măsurile selectate pentru finanțare în documentul de tranziție vizează mai degrabă măsurile destinate investițiilor în exploatațile agricole, crearea de valoare adăugată produselor agricole la nivelul fermei dar și investițiilor în activitățile non agricole. Complementar intervențiilor deja finanțate în perioada anterioară de programare este de asemenea finanțat și Sprijinul pregătitor, destinat teritoriilor care nu au beneficiat de finanțare LEADER în perioada 2014-2020. Se acordă prioritate reprezentării semnificative a sectorului privat și a societății civile, organizațiilor reprezentative a minorităților – inclusiv minoritatea romă, teritoriilor cu densitate redusă a populației și parteneriatelor care vizează un număr mai mare de unități administrative teritoriale. Pentru GAL-urile autorizate de AM PNDR 2014-2020, este disponibil un alt tip de finanțare - Sprijin pentru implementarea acțiunilor în cadrul strategiei de dezvoltare locală sau Sprijin pentru cheltuieli de funcționare și animare.

În plus, prin noul PNS 2021-2027 este continuată sprijinirea intervențiilor ținute către promovarea ocupării forței de muncă, a creșterii, a incluziunii sociale și a dezvoltării locale în zonele rurale, inclusiv a bioeconomiei și a silviculturii durabile. În total, în perioada de programare 2014-2020, prin măsura LEADER la nivel național, au fost selectate 239 de strategii de dezvoltare locală (SDL), care sunt implementate de grupurile de acțiune locală (GAL) și au fost prioritizate la selecție SDL care au inclus măsuri ce vizează investiții în infrastructura socială, sprijin pentru integrarea minorităților, măsuri dedicate sprijinirii aderării la schemele de calitate recunoscute la nivel european și măsuri dedicate promovării formelor asociative cu rol economic.²⁷

Programul Național de Reformă și Reziliență PNRR

PNRR finanțează intervenții în toate domeniile pe care le finanțează și programele operaționale anterior amintite. Mai precis, sunt finanțate intervenții în 15 componente, grupate pe șase piloni:²⁸

²³ POR Nord-Vest 2020, versiunea septembrie 2021, <https://www.nord-vest.ro/regio-2021-2027/>

²⁴ Programul Național de Dezvoltare Rurală (2020) Versiunea a 13-a. https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/2021/PNDR_2014-2020_v13_0.pdf

²⁵ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (2021a) Prezentarea PNDR tranziție. <https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/2021/prezentare-PNDR-tranzitie-15.06.2021.pdf>

²⁶ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (2020) Politica Agricolă Comună – Prezent și viitor. Prezentarea Cadrului General al Planului Național Strategic https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/PAC_dupa_2020/2020/prezentare-cadru-general-PNS.pdf

²⁷ Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, 2021, Analiza SWOT Planul Național Strategic 2021-2027, versiunea 3, https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/PAC_dupa_2020/2021/analiza_swot_pns-versiunea_III.pdf

²⁸ Planul Național de Redresare și Reziliență, versiunea 1 octombrie 2021, <https://mfe.gov.ro/wp-content/uploads/2021/06/0c2887df42dd06420c54c1b4304c5edf.pdf>

- 1) tranziția verde – sistemul de management al apei, împăduriri și biodiversitate, managementul deșeurilor, transport sustenabil, fondul pentru valul renovării și energie;
- 2) transformare digitală - cloud guvernamental și sisteme publice digitale;
- 3) creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii - reforme fiscale și reforma sistemului de pensii, suport pentru sectorul privat, cercetare, dezvoltare și inovare;
- 4) coeziune socială și teritorială - Fondul local pentru tranziție verde și digitală, turism și cultură, sănătate;
- 5) sănătate, precum și reziliență economică, socială și instituțională - reforme sociale, reforma sectorului public, creșterea eficienței justiției și întărirea capacității partenerilor sociali și
- 6) politici pentru noua generație - România Educată.

Din perspectiva dezvoltării în zona rurală, PNRR își propune să finanțeze investițiile în:

- rețelele de apă și canalizare (inclusiv a 88.000 de gospodării prin programul național Prima conectare la apă și canalizare),
- cel mai amplu program de împăduriri,
- acoperirea cu servicii de acces la internet de mare viteză, la punct fix a aproximativ 790 de localități rurale (sate) în care, conform datelor ANCOM, piața nu poate livra astfel de servicii prin forțe proprii,
- fond local pentru tranziția verde și digitală a UAT-urilor, prin care vor rezulta minim 880.000 mp construiți de locuințe pentru specialiști în educație și sănătate în mediul rural;²⁹ 6.500 stații noi de încărcare vehicule electrice în total, în toate categoriile de localități; rețea națională de piste velo și trasee cicloturistice,
- transformarea structurală socio-economică în zonele rurale și în zonele defavorizate prin dezvoltarea sustenabilă a turismului cultural și natural ca vector de dezvoltare teritorială
- 200 de centre comunitare construite sau renovate, care au dotări noi și personal,
- 3.000 de (asocieri de) cabinete de asistență medicală primară dotate/dotate și renovate, cu prioritate pentru cabinetele din mediul rural,
- 10 unități medicale mobile - pentru zonele cu acces limitat la servicii de asistență medicală specializată,
- rețea de centre de zi creată pentru copiii în situații de risc: aproximativ 150 de servicii comunitare de prevenire a separării copilului de familia sa la nivelul municipiilor, orașelor și comunelor; vizează menținerea a 4.500 de copii în familie,
- modernizarea și crearea de infrastructură socială pentru persoanele cu dizabilități,
- introducerea Venitului Minim de Incluziune - Beneficiarii direcți vor fi cel puțin 30% din actualii beneficiari de Venit minim garantat (VMG) și Alocație pentru susținerea familiei (ASF),
- minim 350 de structuri de economie socială nou înființate,
- creșterea cu cel puțin 10% a numărului elevilor înmatriculați în cadrul liceelor agricole (până la cel puțin 90.000 elevi),
- alte investiții în infrastructura educațională - microbuze verzi pentru transportul elevilor, SMART Lab-uri achiziționate pentru unitățile de învățământ de nivel gimnazial și liceal, resurse tehnologie pentru dotarea laboratoarelor de informatică, creșe înființate și operaționalizate și 412 servicii complementare (se înființează în spații oferite de comunitate/diferiți furnizori publici și privați de educație, în localitățile izolate, dezavantajate unde nu se justifică și construirea unei creșe/grădinițe) (PNRR, 2021).

²⁹ A se vedea și programul național similar din secțiunea următoare.

Alte programe europene sau priorități de finanțare care se adresează preponderent autorităților publice centrale și județene este de așteptat să producă efecte multiplicatoare de dezvoltare locală – autostrăzi și drumuri expres prin Programul Operațional Transport, spitale regionale prin Programul Operațional Sănătate și mai ales digitalizarea administrației publice, prin Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare (POCIDIF).

Programe naționale

Această secțiune cuprinde o selecție din câteva dintre programele naționale prezentate de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, pe recent lansata platformă centralizatoare a unor astfel de oportunități de investiții.³⁰ În primul rând, este util de precizat că nu există un document integrator de programare, așa cum există Acordul de Parteneriat 2021-2027, pentru programarea fondurilor europene.³¹ În al doilea rând, strategiile sectoriale sunt încă în curs de actualizare, documentele strategice la nivel național fiind elaborate în general pentru perioada 2014-2020. Cu toate acestea, platforma lansată de Minister încearcă să identifice complementaritatea obiectivelor și măsurilor finanțate de fiecare dintre programele naționale cu cele finanțate din fonduri europene.

Figura 35. Satul Ratovei, imagine din satelit

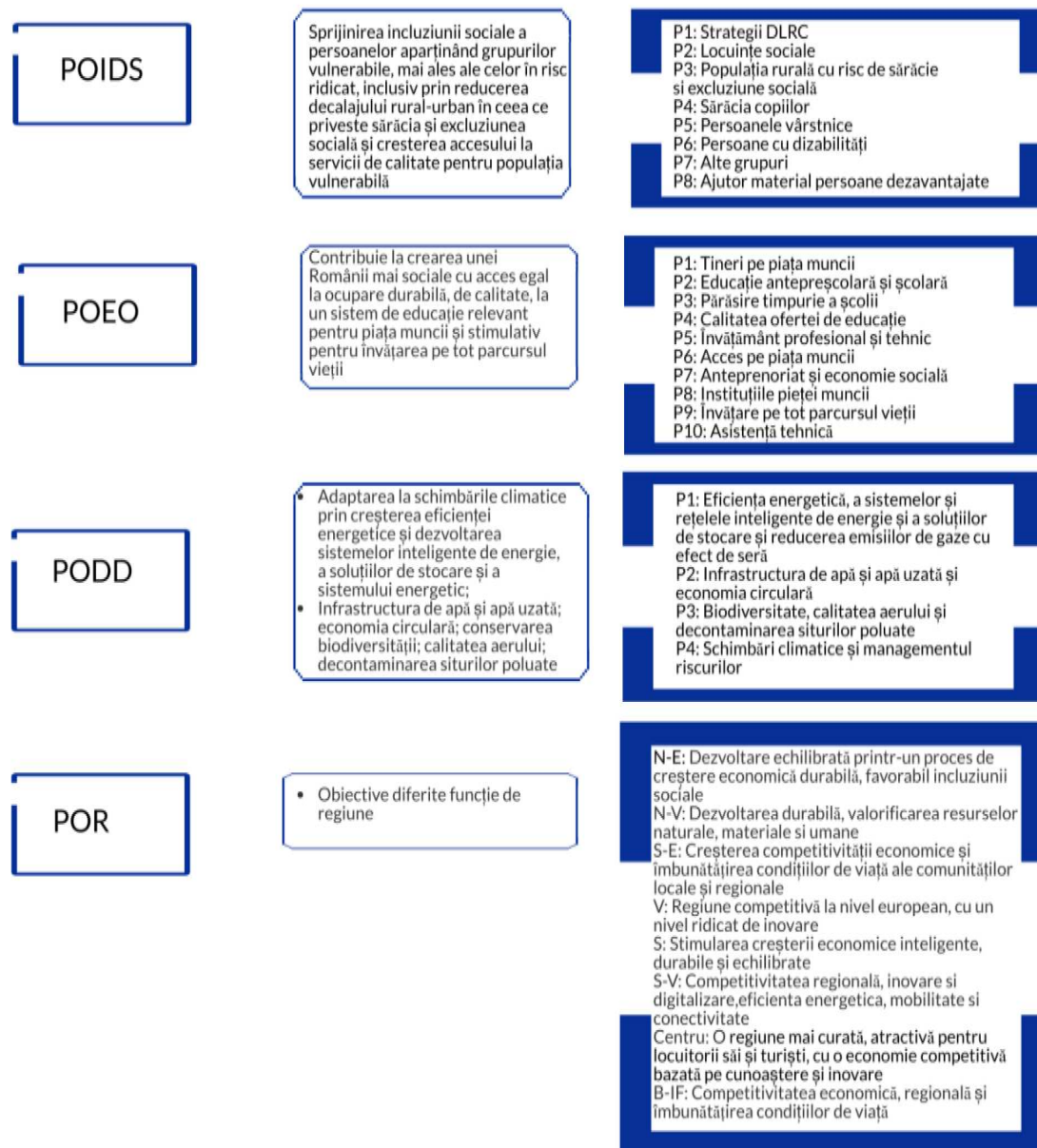

Sursa: USGS EarthExplorer <https://earthexplorer.usgs.gov>

³⁰ <https://oportunitati-ue.gov.ro>

³¹ Acordul de Parteneriat 2021-2027. <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027>

Figura 36. Programe finanțate din fonduri europene în perioada 2021-2027

POCIDIF	Reducerea disparităților între RO și alte SM, dar și între regiunile din RO	P1: Integrarea ecosistemului național CDI P2: Sistem atractiv de inovare în economie P3: Capacitatea CDI a instituțiilor de învățământ superior P4: Capacitatea CDI a INCED-urilor/ ICAR-urilor P5: Capacitatea CDI a întreprinderilor mari P6: Proiecte strategice CDI P7: Digitalizare în educație P8: Digitalizare în cultură P9: Digitalizare în administrația publică P10: Accesul la finanțare al IMM-urilor
POTJ	Sprrijinirea teritoriilor celor mai afectate de tranziția către neutralitatea climatică și evitarea adâncirii disparităților regionale	P1: Dezvoltarea spiritului antreprenorial, a IMM-urilor, a cercetării și inovării și a digitalizării P2: Investiții în tehnologii și infrastructuri pentru energie curată P3: Reducerea poluării și consolidarea economiei circulare P4: Creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă
PNDR 2021-2022	Măsurile destinate investițiilor în exploatarea agricolă, crearea de valoare adăugată produselor agricole la nivelul fermei, investițiilor în activitățile non agricole	M03: Sisteme de calitate pentru produsele agricole și alimentare M04: Investiții în active fizice M06: Dezvoltarea fermelor și a întreprinderilor M08: Investiții în dezvoltarea zonelor împadurite și în îmbunătățirea viabilității pădurilor M09: Inițierea de grupuri și organizații de producători în agricultură și silvicultură M10: Agromediu și climă M11: Agricultură ecologică M13: Plăți pentru zone care se confruntă cu constrângeri naturale/ specifice M14: Bunăstarea animalelor M15: Servicii de silvomediu M16: Cooperare M17: Gestionarea riscurilor M19: Sprijin pentru dezvoltarea locală LEADER M20: Asistență tehnică
PNS 2021-2027	Sector agricol inteligent, rezilient și diversificat Acțiuni de protejare a mediului și a celor împotriva schimbărilor climatice Consolidarea structurii socio-economice a zonelor rurale	OS1: Sprijinirea veniturilor agricole viabile și a rezilienței OS2: Consolidarea orientării către piață și creșterea competitivității OS3: Îmbunătățirea poziției fermierilor în lanțul valoric OS 4: Atenuarea și adaptarea la schimbările climatice și la energia durabilă OS5: Dezvoltarea durabilă și gestionarea eficientă a resurselor naturale OS6: Protejarea biodiversității, îmbunătățirea serviciilor ecosistemice și conservarea habitatelor și a peisajelor OS7: Atragerea și susținerea tinerilor agricultori și facilitarea dezvoltării afacerilor în zonele rurale OS8: Promovarea ocupării forței de muncă, a creșterii, a incluziunii sociale și a dezvoltării locale în zonele rurale OS 9: Răspunsul agriculturii UE la cerințele societății privind alimentația și sănătatea
PNRR	Dezvoltarea României prin realizarea unor programe și proiecte esențiale, care să sprijine reziliența, nivelul de pregătire pentru situații de criză, capacitatea de adaptare și potențialul de creștere	1. Sistemul de management al apei 2. Împădurim România și protejăm biodiversitatea 3. Managementul deșeurilor 4. Transport sustenabil 5. Fondul pentru Valul renovării 6. Energie 7. Cloud guvernamental și sisteme publice digitale 8. Reforme fiscale și reforma sistemului de pensii 9. Suport pentru sectorul privat, cercetare, dezvoltare și inovare 10. Fondul local pentru tranziție verde și digitală 11. Turism și cultură 12. Sănătate 13. Reforme sociale 14. Reforma sectorului public, creșterea eficienței justitiei și întărirea capacității partenerilor sociali 15. România Educată

Surse: sinteza realizată de autor pe baza informațiilor publicate de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (<https://oportunitati-ue.gov.ro/>, <http://mfe.gov.ro/minister/perioade-de-programare/perioada-2021-2027>) și Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (<https://www.madr.ro/planul-national-strategic-pac-post-2020/documente-de-programare.html>).

Notă: în figură nu sunt incluse Programele Operaționale Sănătate și Transport, care se adresează preponderent autorităților publice centrale și județene.

Astfel, programul privind Alimentarea cu apă și canalizare, gestionat de Administrația Fondului pentru Mediu este complementar măsurilor din PNRR, în cadrul "Pilonului I Tranziție verde", prin Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD), în cadrul obiectivului specific de "Promovare a managementului durabil al apei" din cadrul Priorității 2 "Dezvoltarea infrastructurii de apă și apă uzată și tranziția la o economie circulară", prin PNDL (Programul național de dezvoltare locală) și PNDR (Programul Național de Dezvoltare Rurală) sau Planul Național Strategic (PNS) 2021-2027.³²

Alt program cu potențial de dezvoltare pentru mediul rural este cel privind construcția de locuințe de serviciu, conform prevederilor H.G. nr. 719/2016, pentru aprobarea programului „Construcția de locuințe de serviciu”. Obiectivul programului este de a crea condiții pentru atragerea de către comunitățile locale a unor specialiști (în principal în domeniile sănătății și educație) prin oferirea unor locuințe de serviciu. Programul este gestionat de Agenția Națională de Locuințe, iar autoritățile publice locale sunt implicate prin punerea la dispoziție a terenurilor, asigurarea utilităților și a dotărilor tehnico-edilitare.³³ Același obiectiv general este prevăzut și în cadrul Fondului local pentru tranziția verde și digitală din cadrul UAT-urilor, din PNRR.

În plus, există și o serie de programe naționale din sfera educațională care se derulează anual și care pot sprijini și elevii din mediul rural – Programul Național Rechizite Școlare (sprijin pentru elevii aflați în întreținerea familiilor al căror venit mediu net lunar pe membru de familie, realizat în luna iulie a fiecărui an, este de maximum 50% din salariul de bază minim brut pe țară), Programul Național Școală după Școală (grupuri țintă: elevii până la clasa a VIII-a inclusiv, aflați în risc de părăsire timpurie a școlii și/sau în risc ori în situație de eșec școlar, elevii aparținând grupurilor vulnerabile, cum ar fi elevii romi, elevi din mediul rural, elevi cu dizabilități și elevi din comunitățile dezavantajate economic) sau Programele Naționale Bani de liceu, Bursa Profesională sau Euro 200.

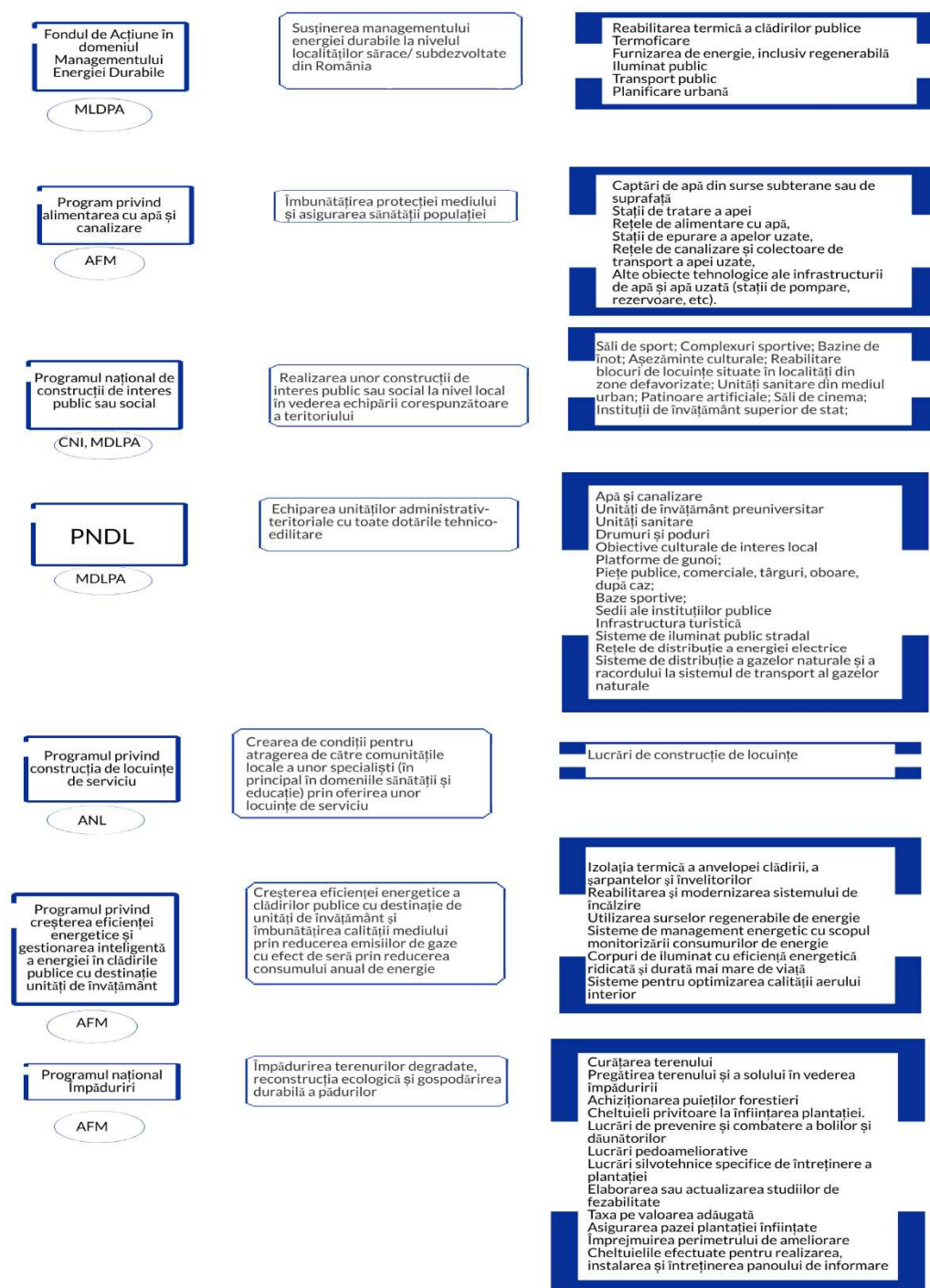
Figura 37 mai prezintă un program din aceeași sferă, respectiv Programul privind creșterea eficienței energetice și gestionarea inteligentă a energiei în clădirile publice cu destinație unități de învățământ. Sunt eligibile activitățile de îmbunătățire a izolației termice a anvelopei clădirii, a șarpantelor și învelitorilor, reabilitarea și modernizarea sistemului de încălzire/ a sistemului de furnizare a apei calde de consum/ a sistemelor de ventilare și climatizare, utilizarea surselor regenerabile de energie, implementarea sistemelor de management energetic cu scopul monitorizării consumurilor de energie, instalarea de corpuri de iluminat cu eficiență energetică ridicată și durată mai mare de viață și instalarea de sisteme pentru optimizarea calității aerului interior. Programul este gestionat de Administrația Fondului pentru Mediu (AFM), iar beneficiarii sunt autoritățile publice locale.³⁴

³² Sursa: <https://oportunitati-ue.gov.ro/program-privind-alimentarea-cu-apa-si-canalizarea/> (data accesării: 1.9.2021).

³³ <https://oportunitati-ue.gov.ro/programul-privind-construcția-de-locuințe-de-serviciu-derulat-prin-intermediul-agentiei-naționale-pentru-locuințe-conform-prevederilor-h-g-nr-719-2016-pentru-aprobarea-programului-constru>

³⁴ Un alt program național disponibil autorităților locale este cel de construire a locuințelor sociale pentru romi, coordonat de Agenția Națională pentru Locuințe - <https://oportunitati-ue.gov.ro/locuințe-sociale-pentru-comunitățile-de-romi/>.

Figura 37. Programe naționale pentru autoritățile publice locale

Sursa: Sinteza realizată de autor pe baza informațiilor publicate de Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene (<https://oportunitati-ue.gov.ro>)

În plus, cel mai important program național de finanțare este Programul Național de Dezvoltare Locală – cu două programe distincte PNDL I și PNDL II. PNDL are o paletă largă de obiective eligibile de investiții - sisteme de alimentare cu apă și stații de tratare a apei; sisteme de canalizare și stații de epurare a apelor uzate; unități de învățământ preuniversitar; unități

sanitare; drumuri județene, drumuri de interes local, respectiv drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților; poduri, podețe sau punți pietonale; obiective culturale de interes local; platforme de gunoi; piețe publice, comerciale, târguri, oboare; baze sportive; sedii ale instituțiilor publice ale autorităților administrației publice locale, precum și a instituțiilor publice din subordinea acestora; infrastructura turistică dezvoltată de autoritățile publice locale ca instrument de punere în valoare a potențialului turistic local; sisteme de iluminat public stradal, cu prioritate în mediul rural; rețele de distribuție a energiei electrice; sisteme de distribuție a gazelor naturale și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale. Programul are și în 2021 alocări bugetare, pentru proiectele deja contractate, dar este încă incertă continuarea lui în perioada următoare.³⁵

Programul Național de Investiții Anghel Saligny a fost adoptat în 3 septembrie 2021 (OUG 95/2021).³⁶ Obiectivele sale de investiții au în vedere dezvoltarea infrastructurii de bază:

- alimentarea cu apă, inclusiv stații de tratare a apei
- sisteme de canalizare, inclusiv stații de epurare a apelor uzate, canalizare pluvială și sisteme de captare a apelor pluviale
- drumuri publice: județene, de interes local, respectiv drumuri comunale și/sau drumuri publice din interiorul localităților, precum și variante ocolitoare ale localităților
- poduri, podețe, pasaje sau punți pietonale, inclusiv pentru biciclete
- sisteme de distribuție a gazelor naturale, inclusiv a bransamentelor, precum și a racordului la sistemul de transport al gazelor naturale.

Valoarea estimată a PNI AN este de 50 de miliarde de lei. Fiecare unitate administrativ-teritorială va avea prealocată finanțare minimă pentru cel puțin un proiect eligibil. Pentru comune, pragul este de 4 milioane lei, cu TVA, cf. normelor metodologice adoptate prin ordinul MDLPA din 22 septembrie 2021.³⁷ În acest context, devine esențială demarcarea direcțiilor de complementaritate/ diferențiere față de toate celelalte programe naționale și europene, dar și monitorizarea alocării și execuției lucrărilor finanțate prin viitoarele proiecte contractate.

Alte programe

Alături de programele naționale și cele finanțate din fonduri europene și gestionate la nivel național, mai există și alte oportunități de finanțare prin programe gestionate direct de Comisia Europeană. Un astfel de program este programul Life, cu două subprograme - Natură și biodiversitate, Economia circulară și calitatea vieții. În cadrul selectării intervențiilor finanțate, se acordă prioritate proiectelor care dezvoltă sinergii între subprograme, au potențial de catalizator în sensul în care pot fi replicate de sectorul public/ privat sau mobilizează cele mai mari investiții/ resurse și celor din zone geografice cu nevoi sau vulnerabilități specifice, cum ar fi zonele cu probleme de mediu sau constrângeri naturale specifice, zonele transfrontaliere sau regiunile ultraperiferice.³⁸

O altă modalitate de finanțare este prin proiecte finanțate de Granturile Spațiului Economic European (SEE) și Norvegiene care își propun și ele să reducă disparitățile economice și sociale și să consolideze relațiile bilaterale cu 15 țări din Europa Centrală și de Sud și cu țările baltice.

³⁵ Bugetul total al PNDL pentru anul 2021 este de 1 miliard lei credite de angajament, respectiv 3,8 miliarde lei credite bugetare (<https://oportunitati-ue.gov.ro/programul-national-de-dezvoltare-locala-pndl/>).

³⁶ <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/246050>

³⁷ <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/246608>

³⁸ Sursa: <https://oportunitati-ue.gov.ro/life/> (data accesării: 1.9.2021).

Programul din România este structurat pe 12 componente: dezvoltare locală (dezvoltare locală, reducerea sărăciei, copii și tineri în situație de risc, incluziunea romilor, drepturile omului, bună guvernare), energie (energie regenerabilă, eficiență energetică, securitate energetică, creșterea accesului la energie), justiție, sănătate (îmbunătățirea serviciilor de sănătate, reducerea inegalităților în sănătate, prevenirea și controlul bolilor contagioase), cercetare, societate civilă, dezvoltarea afacerilor, cultură, afaceri interne, mediu, educație, dialog social – muncă decentă și Fondul pentru Relații bilaterale.³⁹ Actualul Memorandum de înțelegere pentru aceste fonduri acoperă perioada 2014-2021.

Strategia de dezvoltare a județului Sălaj

*Strategia integrată de dezvoltare durabilă a județului Sălaj 2021-2027*⁴⁰ are drept concept strategic capitalul uman. Păstrarea resursei umane și importanța acesteia sunt axate pe 4 paliere:

- oamenii din comunitate care trebuie convingși să nu plece;
- oamenii din comunitate care trebuie convingși să revină;
- oameni din afara comunității care pot fi convingși să vină și să se stabilească în Sălaj;
- oameni din afara comunității care pot aduce un flux de energie și creativitate prin diferite activități derulate aici (chiar dacă nu locuiesc în județ).

Conform documentului, prioritățile strategice ale județului Sălaj includ: diversificarea și creșterea competitivității economice; dezvoltarea turismului; dezvoltarea antreprenoriatului; creșterea conectivității; dezvoltarea comunitară echilibrată; creșterea performanței sistemului de educație; creșterea calității vieții; asigurarea unui grad ridicat de incluziune socială.

Prioritățile de mai sus se regăsesc în obiectivele strategice identificate:

- dezvoltarea unei economii durabile și diversificate;
- dezvoltarea sistemului educațional în relație cu cerințele pieței locale și cu meseriile viitorului;
- creșterea conectivității fizice și digitale;
- creșterea calității vieții și dezvoltarea teritorială echilibrată la nivel de județ;
- asigurarea unui mediu de viață verde, nepoluat;
- întărirea capacității administrative ridicată la nivelul administrațiilor locale și a administrației județene;
- identitate județeană coerentă care integrează tradițiile și valorile locale.

Factorii strategici cheie pentru atingerea priorităților și obiectivelor includ:

- conectivitatea;
- calitatea vieții;
- diversificarea economică.

Comuna Valcău de Jos este inclusă în lista de proiecte suport ale strategiei județene cu proiectele menționate în Tabel 15. În plus față de acestea, UAT Valcău de Jos este menționat în proiectul de înființare a rețelei de distribuție de gaze naturale și în cele de modernizare și reabilitare a unor drumuri județene (a se vedea secțiunea despre Căile de comunicație).⁴¹

³⁹ Granturile SEE și Norvegiene, <https://www.eeagrants.ro/descriere-programe> (data accesării: 1.9.2021).

⁴⁰ CJ Sălaj și CMPG Consultancy, *Strategia integrată de dezvoltare durabilă a județului Sălaj 2021-2027*, https://cjsj.ro/date/pdfuri/Strategie_Salaj_2021-2027.pdf, pp. 519-523

⁴¹ Ibid., pp. 574-586.

Tabel 15. Proiecte suport ale Strategiei integrate de dezvoltare durabilă a jud. Sălaj pentru UAT Valcău de Jos

nr. crt.	titlu proiect	domeniu	valoarea estimativă (milioane RON)	sursă de finanțare
1	reabilitare drum vicinal Valcău de Jos-Ratin	infrastructură	5,3	PNDR
2	înființare muzeu al satului (județean)	turism	1,8	PNDR
3	achiziția unei autospeciale pt. intervenție	SVSU	0,98	ADR
4	înființare piste pt. biciclete	infrastructură	4,0	ADR
5	reabilitare a Cetății din localitatea Sub Cetate	turism	5,92	ADR
6	înființare casă tip familial pt. copii abandonați	asistență socială	2,72	PNDR
7	înființare casă de bătrâni	asistență socială	2,96	PNDR

Obiectivele de dezvoltare

Obiectiv general: creșterea calității vieții cetățenilor comunei Valcău de Jos

Obiective specifice:

- 1) îmbunătățirea condițiilor de viață prin investiții în utilități publice: racordarea la sistemul de distribuție a gazelor naturale; extinderea racordării la canalizare în sistem centralizat sau prin soluții individuale ecologice; extinderea rețelei de curent electric;
- 2) dezvoltarea capitalului uman: păstrarea corpului profesoral de calitate și a ratelor înalte de absolvire de la școala comunală, prevenirea și combaterea părăsirii timpurii a școlii și abandonului școlar;
- 3) păstrarea nivelului ridicat al capacității administrative în vederea îmbunătățirii calității serviciilor publice, atragerea de proiecte de investiții, implementarea cu succes a acestora și relații publice la standarde mai ridicate: construcția noului sediu al primăriei;
- 4) favorizarea creșterii calității vieții prin soluții de planificare durabilă, subscrise obiectivelor de management teritorial: dezvoltarea unui centru de comună, inclusiv construcție/amenajare de parc comunal, alinierea la strategia europeană de tranziție ecologică, reglementare urbanistică a locuințelor populației;
- 5) atragerea de investiții (îndeosebi în formarea brută de capital fix) în economia locală, inclusiv prin transferuri de capital prin fonduri europene pentru agricultură și antreprenariat, în pofida limitării generate de lipsa racordării la sistemul de distribuție al gazelor naturale;
- 6) stimularea economiei locale prin susținerea îmbunătățirii capacității de procesare, depozitare și desfacere a produselor agricole, stimularea asocierii producătorilor, precum și menținerea ratei ridicate a fermierilor care accesează finanțări tip PNDR.

Planul de acțiune (portofoliul de proiecte)**Tabel 16. Planul de acțiune SDL Valcău de Jos 2021-2027**

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
1	amenajarea teritoriului	regularizare și amenajare maluri Râu Barcău	PNDR, buget local
2	amenajarea teritoriului	amenajarea pe aliniamentele drumurilor comunale cu pomi ornamentali	fonduri europene, buget local
3	capacitatea administrativă	construirea noului sediu al primăriei Valcău de Jos	fonduri europene, buget local, PNRR
4	capacitatea administrativă	realizarea cadastrului general al comunei Valcău de Jos	fonduri europene, buget local
5	capacitatea administrativă	formarea continuă a angajaților din serviciul public	fonduri europene, buget local
6	capacitatea administrativă	modernizarea infrastructurii TI pentru Primăria Valcău de Jos	fonduri europene, buget local
7	capacitatea administrativă	sistem inteligent de supraveghere video pentru prevenirea faptelor antisociale	fonduri europene, buget local
7	condiții de viață, infrastructură	reabilitare și asfaltare drumuri comunale, vicinale (37 km)	fonduri europene, PNI AS, buget local
8	condiții de viață, infrastructură	sistem de distribuție a gazelor naturale	fonduri europene, PNI AS, buget local
9	condiții de viață, infrastructură	extindere rețea apă curentă (sat Valcău de Sus)	fonduri europene, PNI AS, buget local
10	condiții de viață, infrastructură	rețea / extinderea rețelei de canalizare: soluții individuale, centralizat în sat Lazuri	fonduri europene, PNI AS, PNRR, buget local
11	condiții de viață, infrastructură	modernizare /extindere iluminat public	fonduri europene, buget local
12	condiții de viață, infrastructură	extindere rețea curent electric (sat Valcău de Sus)	buget local
13	condiții de viață, infrastructură	construcție piste pentru biciclete	fonduri europene, buget local
14	infrastructură	construcție stație încărcare pentru autoturisme electrice	fonduri europene, buget local, PNRR, AFM
16	infrastructură	construcție poduri și podețe pe Râul Barcău și afluenți	buget local, CNI

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
17	infrastructură	continuarea amenajării de alei pietonale, trotuare și dirijare ape pluviale	fonduri europene, buget local
18	infrastructură	achiziție cilindru-autogreder pentru lucrări de întreținere drumuri	buget local
19	infrastructură	reabilitare și modernizare drumuri agricole, forestiere	fonduri europene, buget local
20	infrastructură	modernizarea sau reabilitarea drumurilor care fac legătura cu comunele învecinate Borod (BH), Plopiș (Sălaj), Crasna (Sălaj)	fonduri europene, buget local
21	cultură, sport, timp liber	amenajare locuri de joacă pentru copii	buget local
22	cultură, sport, timp liber	construcție monument al eroilor	buget local
23	cultură, sport, timp liber	construcție teren sport multifuncțional (gazon sintetic)	buget local
24	cultură, sport, timp liber	organizarea sărbătorii comunei „Zilele comunei Valcău”	buget local
25	cultură, sport, timp liber	sprijinirea participării copiilor, elevilor, tinerilor și persoanelor de toate vârstele la activități sportive și culturale (ex: tenis, Cupa Văii Barcăului)	buget local
26	cultură, sport, timp liber	întreținere / reabilitare biserici (monument istoric)	buget local
27	cultură, sport, timp liber	cultul eroilor: denumiri de străzi	buget local
28	cultură, sport, timp liber	realizarea monografiei comunei	buget local
29	cultură, sport, timp liber	amenajare sit arheologic cetatea „Subcetate”	buget local
30	cultură, sport, timp liber	construcție tribună, vestiar pentru terenul de sport	buget local
30	cultură, sport, timp liber	susținerea echipei de dansuri <i>Spiridușii Valcăului</i> (inclusiv atragere coregraf)	buget local
31	cultură, sport, timp liber	parteneriat cu ONG <i>Salvați casele albastre</i> pentru conservarea caselor tradiționale și sprijinirea în accesarea de finanțări	buget local
32	cultură, sport, timp liber	susținerea autorilor din Valcău de Jos – cultură, artă, știință	buget local
33	cultură, sport, timp liber	modernizarea dotării căminelor culturale	buget local
34	economie locală	construcția unui depozit cu frig de legume-fructe la Nușfalău (prin GAL)	fonduri europene, GAL

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
35	economie locală	modernizare piață agroalimentară Nușfalău, piață alimentară Crasna	GAL
33	economie locală	continuarea încurajării și sprijinirii tinerilor pt. depunerea de proiecte de antreprenoriat agricol și tineri fermieri	fonduri europene
34	economie locală	construcția unui punct de colectare a laptelui	fonduri europene, buget local
35	economie locală	susținere/încurajare proiect prelucrare/procesare produse agricole (miere, fructe, lapte)	fonduri europene, buget local
36	economie locală	construcție piață agroalimentară în com. Valcău de Jos	fonduri europene, buget local
37	economie locală	reînsămânțarea și amenajarea pajiștilor comunale aflate în proprietatea comunei	fonduri europene, buget local
38	economie locală	turism: circuite turistice (drumeții, marcaje, indicatoare)	fonduri europene, buget local
39	economie locală	turism: circuit ATV, motociclism pe pământ, macadam (<i>off road</i>)	fonduri europene, buget local
40	economie locală	proiect reconstruiere mocăniță pentru circuit turistic (inclusiv studiu exploratoriu)	fonduri europene, buget local
41	învățământ	construire creșă / înființare (amenajare) grupe creșă	fonduri europene, buget local, Guvernul României
42	învățământ	sprijinirea participării în învățământ preșcolar și primar pentru comunitate de romi (mediator școlar, achiziție microbuz, masă caldă)	fonduri europene, buget local, Guvernul României
43	învățământ	măsuri integrate de reducere a absenteismului, repetenției, abandonului școlar și a părăsirii timpurii a școlii	buget local
44	învățământ	continuarea acordării de burse școlare pentru preșcolari și școlari	buget local
45	învățământ	îmbunătățirea resurselor educaționale, în special pentru învățământul preșcolar	buget local
46	învățământ	introducerea de programe de tip „școală după școală” la nivelul comunei	buget local, Guvernul României
47	mediu	înființare parc comunal / spațiu de recreere	buget local
48	mediu	împădurirea terenurilor degradate și pășune împădurită (necesită modificare proceduri birocratice)	fonduri europene, buget local
50	mediu	distribuire compostoare (împreună cu firma de salubritate)	buget local
51	mediu	reabilitarea energetică a clădirilor din patrimoniul public conform standardelor NZEB (Near Zero Energy Building)	PNRR, fonduri europene, buget local

nr. crt.	domeniu	proiect	surse de finanțare
52	mediu	platforma de gunoi pe pășunea comunală peste 1.000 ha în parteneriat cu cooperativa <i>Plaiul Barcăului</i>	fonduri europene, buget local, Guvernul României
53	sănătate	finalizare modernizare dispensar comunal	fonduri europene, buget local
54	sănătate	echiparea cu aparatura medicală a dispensarului, cabinet medicină individuală (EKG)	fonduri europene, buget local, PNRR
55	sănătate	accesarea unor programe de prevenție și diagnosticare pentru boli cronice și infecțioase	Guvernul României
56	sănătate	dotare cabinet stomatologic	buget local
57	social	construcție / amenajare cămin sau centru social pentru persoane vârstnice	fonduri europene, buget local
58	social	construcție locuințe pentru tineri (ANL)	Guvernul României
59	social	construcție / amenajare casă de tip familial pentru copii vulnerabili, familii dezorganizate	fonduri europene, granturi SEE și norvegiene, buget local
60	social	amenajarea unui centru de zi pentru copii	fonduri europene, granturi SEE și norvegiene, buget local
61	social	program de intra-ajutorare a vârstnicilor	fonduri europene, granturi SEE și norvegiene, buget local
62	social	parcelare spre concesiune a unor terenuri intravilan pt. construcție case de vacanță	buget local
63	social	construirea de capele mortuare în toate localitățile din comună	buget local

Anexa 1 Proiecte în derulare 2021-2022

proiect	finanțator	perioada implementare	buget (milioane lei)	beneficiar
Extindere și modernizare rețea de alimentare cu apă	PNDL II	2017-2022	5,16	UAT Valcău de Jos
Modernizare drumuri de interes local	PNDL II	2017-2022	6,8	UAT Valcău de Jos
Reabilitare și modernizare dispensar uman	PNDL II	2017-2022	0,58	UAT Valcău de Jos
Realizare și dotare grădiniță cu program prelungit	PNDL II	2018-2022	5,39	UAT Valcău de Jos

Anexa metodologică

Abordarea propusă a fost structurată pe analiza următoarelor grupuri țintă:

- populația comunei Valcău de Jos
- reprezentanți ai primăriei și consiliului local Valcău de Jos
- persoane semnificative pentru viața economică, socială și culturală din comunitate

Demersul de elaborare a strategiei a avut la bază o metodologie complexă, care a inclus:

- analiza documentelor programatice și de politică publică relevante pentru tema în cauză, inclusiv vechea strategie de dezvoltare a UAT
- analiza secundară de date
- cercetare cantitativă: colectarea și analiza primară de date obținute prin ancheta pe bază de chestionar
- cercetare calitativă: colectare și analiza de date obținute prin realizarea de interviuri
- pe baza datelor de cercetare, realizarea planificării strategice și elaborarea documentului

Abordarea propusă a fost structurată pe analiza a două tipuri de date:

- factuale, conform indicatorilor obiectivi
- de opinie, conform indicatorilor subiectivi

După sursă, datele utilizate sunt de următoarele tipuri:

- exhaustive: din recensămintele populației și locuințelor
- din cercetări selective: din anchete statistice (ale INS) și din anchete sociologice (cercetarea calitativă)
- administrative: cele obținute de la reprezentanții administrației publice locale

Culegerea de date statistice și de recensământ

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei, inclusiv a calității vieții locuitorilor.

Domenii specifice ale culegerii de date secundare:

- contextul local - resurse naturale
- populația
- coordonate economice și privind standardul de viață al populației:
- condiții de viață ale populației, accesul la învățământ și sănătate

Ancheta sociologică pe bază de chestionar: culegerea de date administrative

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei, inclusiv capacitatea administrativă de a atrage finanțări și de derula proiecte.

Metoda de culegere a datelor: culegere pe bază de interviu pe Internet asistat de către calculator (CAWI): datele au fost colectate prin aplicarea unui chestionar (formular), prin Internet, care a fost completat de pe multiple terminale (PC, laptop, tableta, smartphone), la locul de muncă, de către mai multe persoane din administrația publică locală, potrivit expertizei tematice.

Instrumentul de cercetare: chestionar cu întrebări deschise pentru reprezentanții instituțiilor publice.

Cercetarea cantitativă privind calitatea percepută a vieții și probleme de interes comunitar

Obiectiv general: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei, îndeosebi a calității percepute a vieții.

Obiective specifice ale culegerii de date

- calitatea vieții: ocupare, venituri, dotarea gospodăriei cu bunuri de folosință îndelungată, activități agricole și animale în gospodărie
- condiții de viață: locuire, acces la utilități
- sănătate: starea de sănătate, acces la servicii sanitare
- învățământ: stoc de educație, acces la învățământ
- opțiuni și percepții ale populației privind migrația
- identitatea locală și națională
- viață religioasă, posibilități de petrecere a timpului liber
- socio-demografice

Eșantionare

Populația statistică din care a fost extras eșantionul: totalitatea persoanelor în vârstă de 18 ani și peste, neinstituționalizate, rezidente în comună, care au conexiune la internet. Eșantionul a fost unul de disponibilitate, neprobabilist. Selecția respondenților s-a făcut prin metoda „bulgărelui de zăpadă”, pe baza anunțurilor postate de către autoritățile publice locale pe rețelele de socializare și site-ul primăriei.

Metoda de culegere a datelor, instrumentul de cercetare: culegere pe bază de interviu pe Internet asistat de către calculator (CAWI); datele au fost colectate prin aplicarea unui chestionar (formular) prin Internet. Accesul locuitorilor comunei la chestionar a fost cât mai larg, facilitat de către administrația publică locală și notabilități locale prin popularizarea pe rețelele sociale, site-uri, mesaje whatsapp etc. Instrumentul de cercetare a constat într-un chestionar cu întrebări standardizate pentru locuitorii comunei. Culegerea de date s-a realizat cu respectarea legislației privind protecția datelor personale. Număr total de chestionare realizate: 64, din care valide 59.

Cercetarea calitativă

Obiective generale: descrierea și analiza problemelor de dezvoltare ale comunei.

Categorii de subiecți ai cercetării calitative:

A. Primărie și consiliul local

- primar/viceprimar/secretar primărie
- asistent social/funcționar cu atribuții de asistență socială
- funcționar cu atribuții în atragerea și implementarea proiectelor cu fonduri europene
- consilieri locali

B. Instituții locale:

- director școală/cadru didactic școală, grădiniță
- medic de familie/asistent în cadrul cabinetului de medicină de familie (dacă există)
- farmacist (dacă există)
- medic dentist (dacă există)
- agent Poliția Română

C. Viața economică

- angajatori principali pentru populația din comună (dacă există)
- antreprenori locali în agricultură

- antreprenori neagricoli
- inginer agronom, activ sau pensionar

D. Reprezentanți ai comunităților locale:

- preot / reprezentant consiliu parohial sau pastor
- reprezentant al minorităților etnice (dacă există pondere ridicată a populației din aceste categorii)
- poștaș
- „lideri” informali
- bibliotecar, responsabil cămin cultural

Aspecte metodologice

Metoda de culegere a datelor a constat în interviuri semi-structurate, care au fost realizate:

- prin Internet sau
- față-în-față (în cadrul cercetării de teren a experților ICCV în comună).

Vizita în comunitate a echipei de experți ai Institutului de Cercetare a Calității Vieții (ICCV)

Intervalul de timp al vizitei a fost stabilit de comun acord cu beneficiarul, în luna septembrie 2021.

Obiectiv principal al vizitei a constat în consultarea factorilor de conducere la nivel local în privința:

- obiectivelor generale de dezvoltare identificate
- ierarhia priorității problemelor
- variabila sau variabilele strategice
- stabilirea obiectivelor de dezvoltare pe domenii și direcții prioritare
- planul de acțiune (portofoliul de proiecte)

Al doilea obiectiv al vizitei a avut în vedere componenta de cercetare calitativă, realizată prin interviuri față-în-față, precum și cunoașterea directă a comunității de către membrii echipei de experți.